

audit FINANCIAR

Anul XIII, nr. 124 - 4/2015

4/2015

- **Fundamentarea deciziei de alegere a auditorilor**
- **Evidence on the Selection Decision of Auditors**

- **Riscuri în auditul IT**
- **Investigarea transpozițiilor în contextul auditului**
- **Guvernanța corporativă și valoarea justă**
- **Evoluții în reforma contabilității**

- **Risks in IT Audit Mission**
- **The Investigation of Transpositions in the Audit Context**
- **The Corporate Governance and the Fair Value**
- **Evolution of the Accounting Reform**

Think Ahead

ACCA

Calificare Internațională pentru cunoștințe de Standarde Internaționale de Audit

Aveți nevoie de ISA în fiecare moment al activității profesionale – ACCA ajută auditorii din toată lumea să fie la curent cu ultimele modificări ale ISA prin calificarea online recunoscută la nivel internațional, Certificate in International Auditing (CertIA).

CertIA este o calificare internațională oferită online de cea mai mare asociație internațională în domeniul financiar-contabil, ACCA. Structura calificărilor ACCA este foarte abordabilă, iar diplomele oferite sunt recunoscute de angajatori și clienți români. În România ACCA are mai mult de 5000 de membri și studenți.

Pentru mai multe informații despre ACCA și CertIA accesați www.accaglobal.com sau contactați biroul local la info@ro.accaglobal.com, tel: (+4031) 7800012.

Sumar / Content

4/2015

Elisabeta JABA, Ioan-Bogdan ROBU, Christiana Brigitte BALAN	
• Fundamentarea statistică a deciziei de alegere a auditorilor financiari, în cazul firmelor românești cotate la bursă Click here!3	
• <i>Statistical Evidence on the Selection Decision of Financial Auditors, in the Case of the Romanian Listed Companies</i> Click here!59	
Antoanella-Mariyeane DRĂGOI	
• Cercetări privind riscurile întâlnite în misiunea de audit a sistemelor informaționale Click here!15	
• <i>Research Regarding the Risks in the Audit Mission of Computerised Systems</i> Click here!72	
Edward J. LUSK, Michael HALPERIN	
• Investigarea selectivă a transpozițiilor în contextul auditului: studiul activităților de reefectuare și recalculare: Extinderi practice asupra probelor Cowton Click here!25	
• <i>The Selective Investigation of Transpositions in the Audit Context: Focusing Re-Performance and Re-Calculation Activities: Practice Extensions on Cowton's Proof</i> Click here!83	
Sorana Mihaela MĂNOIU, Maria Ionela DAMIAN	
• Impactul guvernantei corporative asupra contabilității valorii juste Click here!32	
• <i>The Impact of Corporate Governance on Fair Value Accounting</i> Click here!89	
Adrian Doru BÎGIOI	
• Studiu privind evoluția reformei contabilității din România Click here!40	
• <i>Study Regarding the Evolution of Accounting Reform in Romania</i> Click here!97	
Teodora Viorica FĂRCAȘ	
• Dezvoltarea în timp a raportărilor corporative: de la un sistem tradițional spre un sistem integrat Click here!49	
• <i>The Development of Corporate Reporting over Time: From a Traditional System to an Integrated System</i> Click here!106	

Revistă lunară editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:
dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>;
www.ebscohost.com; www.cabells.com

*Revista este indexată în trei baze de
date recunoscute de Consiliul Național
de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și
Certificatelor Universitare (CNATDCU)*

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120;
Fax: (021) 410.03.48;
E-mail: revista@cafr.ro;
<http://revista.cafr.ro>
ISSN: 1583-5812,
ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: Print Group S.R.L.,
Șoseaua Fundeni nr. 50B, București,
tel: 0744.638.772

Colegiul Editorial Științific

- Prof. univ. dr. Dinu AIRINEI - Universitatea "Al. I. Cuza", Iași*
Prof. univ. dr. Veronel AVRAM - Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. Sorin BRICIU - Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia
Conf. univ. dr. Ovidiu BUNGET – Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. Alain BURLAUD – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris
Prof. univ. dr. Tatiana DĂNESCU - Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Conf. univ. dr. Lilia GRIGOROI - Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău
Prof. univ. dr. David HILLIER - Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. Allan HODGSON - The University of Queensland, Australia
Prof. univ. dr. Emil HOROMNEA - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. Robin JARVIS - ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. Maria MANOLESCU - Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. Dumitru MATIȘ - Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. Ion MIHĂILESCU - Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. Ana MORARIU - Academia de Studii Economice București
Lector univ. dr. Mirela PĂUNESCU - Academia de Studii Economice București
Conf. univ. dr. Irimie Emil POPA - Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. Vasile RĂILEANU - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Ion STANCU - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Donna STREET - Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. Ioan TALPOȘ - Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Iulian VĂCĂREL – membru al Academiei Române

Important pentru autorii!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 cuvinte cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum 6 nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor științifice se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: • originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; • calitatea metodologiei de cercetare; • claritatea și relevanța prezentării și argumentării; • relevanța surselor bibliografice utilizate; • contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Fundamen- tarea statistică a deciziei de alegere a auditorilor financiari, în cazul firmelor româ- nești cotate la bursă

Prof. univ. Emeritus dr. Elisabeta JABA,
director al Centrului de Cercetări Statistice, Universitatea
„Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România,
e-mail: ejaba@uaic.ro

Asist. univ. dr. în Contabilitate
Ioan-Bogdan ROBU,
Drd. în Cibernetică și statistică economică,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
România, e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro

Lect. univ. dr.
Christiana Brigitte BALAN,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România,
e-mail: christiana.balan@uaic.ro

Rezumat

Prin opinia exprimată asupra situațiilor financiare raportate de către firmele cotate la bursă, rolul auditorului financiar este acela de a menține transparența în raportarea financiară, de a oferi credibilitate informațiilor financiare și încredere investitorilor. Pentru aceasta, firmele trebuie să răspundă exigențelor informaționale ale principalilor utilizatori prin alegerea celor mai buni auditori. Pornind de la o serie de criterii de alegere a auditorilor, prezentate în literatura de specialitate, studiul își propune identificarea unui profil al firmelor românești cotate la Bursa de Valori București, în funcție de care se poate fundamenta decizia de alegere a unui anumit tip de auditor. Studiul s-a realizat pe un eșantion de 67 de firme cotate la bursă, în exercițiul financiar aferent anului 2013. Pentru obținerea rezultatelor cercetării s-au utilizat analiza factorială a corespondențelor și varianta generalizată a acesteia. Rezultatele cercetării indică existența unui profil al firmelor românești cotate la bursă, obținut pe baza asocierilor dintre domeniul de activitate al firmei auditate, repartiția teritorială, poziția și performanța financiară a acesteia și apartenența la un anumit auditor.

Cuvinte-cheie: servicii de audit, auditor financiar, alegerea auditorului, criterii de alegere, Bursa de Valori București

Clasificare JEL: C38, M42

Introducere

Pentru fundamentarea deciziilor, *stakeholder*-ii au nevoie de informații de calitate privind poziția și performanța financiară a firmei (Degos & Fayad, 2003). Pe baza raportării situațiilor financiare anuale, astfel de informații contribuie la reducerea asimetriei informaționale dintre *principali* și *agenți* (Jensen and Meckling, 1976) și pot servi drept instrument de control al modului de onorare a relațiilor contractuale dintre firmă și partenerii de afaceri (Wolfgang & Missonier-Piera, 2010).

Conflictele de interese dintre *principali* și *agenți* rezidă din procesul de guvernare al firmei și sunt determinate de scopul diferit urmărit de fiecare categorie în parte (The Institute of Directors, 2009). Deținători ai controlului firmei în calitatea lor de *principali*, managerii urmăresc dezvoltarea afacerii și utilizarea discreționară a lichidităților firmei (Jensen and Meckling, 1976). La polul opus, fără a deține controlul firmei, în calitate de *agenți*, investitorii sunt interesați de șansele afacerii și de măsura în care vor fi remunerate capitalurile puse la dispoziția firmei (Jensen and Meckling, 1976).

Pentru reducerea asimetriei informaționale, situațiile financiare sunt supuse verificării de către un auditor financiar, ca profesionist independent și obiectiv (Mautz & Sharaf, 1961). În cadrul misiunii sale, obiectivul principal al auditorului îl reprezintă exprimarea unei opinii cu privire la faptul că situațiile financiare sunt prezentate sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu un cadru de raportare financiar contabil aplicabil (IAASB, 2013).

În toate fazele misiunii, auditorul financiar trebuie să acționeze și să respecte prevederile *Codului de etică al IFAC* (IESBA, 2013). Astfel se asigură un nivel ridicat al calității serviciilor de audit prestate, precum și oferirea de soluții atunci când se impune utilizarea raționamentului profesional (Carcello, 2007). Un grad ridicat al calității serviciilor de audit contribuie la creșterea credibilității informațiilor din situațiile financiare auditate și la sporirea încrederii investitorilor în acțiunile managerilor (Hayes *et al.*, 2005). În acest caz, investitorii sunt interesați de alegerea celui mai bun auditor pentru obținerea unei opinii de audit de calitate.

Scopul acestui studiu îl reprezintă analiza factorilor determinanți în fundamentarea deciziilor de alegere a unui auditor de către firmele românești cotate la Bursa de Valori București (BVB). Obiectivele principale ale cercetării vizează identificarea și analiza principalelor

criterii care stau la baza fundamentării deciziei firmelor cotate BVB de alegere a unui auditor, precum și obținerea unui profil al acestora pe baza criteriilor identificate.

Studiul s-a realizat pe un eșantion de 67 firme românești cotate BVB, în exercițiul financiar 2013. Pentru obținerea rezultatelor cercetării, pentru fiecare firmă s-a urmărit domeniul de activitate, localizarea geografică într-o regiune a țării, precum și apartenența la un anumit auditor (din *Big 4* sau *Non Big 4*). În studiu s-au utilizat analiza factorială a corespondențelor și analiza factorială a corespondențelor multiple, iar rezultatele indică existența unui profil al firmelor românești cotate BVB în ceea ce privește fundamentarea deciziilor de alegere a unui auditor financiar.

1. Necesitatea serviciilor de audit și evoluția lor în timp

La nivel internațional, cererea pentru servicii de audit și asigurare a fost influențată de interesul principalilor beneficiari, precum și de evoluția în timp a profesiei contabile și de audit. În funcție de obiectivele misiunii de audit, dar și de gradul de normalizare în domeniu, la nivel internațional pot fi identificate trei perioade mari ale evoluției pieței de audit și servicii de asigurare (Zeff, 2003).

Perioada de dinainte de 1940 este marcată de apariția asociațiilor profesionale și de emiterea unor forme incipiente ale codurilor de etică și ale standardelor profesionale (Zeff, 2003). Principalii beneficiari ai misiunilor de audit erau investitorii și furnizorii de capital, iar obiectivele auditului vizau cu precădere detectarea fraudelor (Porter *et al.*, 2003). Pe aceste considerente se fundamentează *teoria polițistului* (sau *a jandarmului*), prin care se justifică rolul auditului financiar în detectarea și prezentarea fraudelor financiare (Hayes *et al.*, 2005).

Cea de-a doua perioadă, cuprinsă între 1940 și 1960, este marcată de dobândirea notorietății și creșterea reputației profesiei contabile și de audit (Zeff, 2003). În această perioadă sunt recomandate și, mai apoi, asimilate o serie de standarde profesionale care vizează creșterea calității misiunilor de audit. Necesitatea serviciilor de audit și asigurare se justifică pe baza a două teorii. *Teoria credibilității acordate* afirmă că auditul financiar este necesar managerilor pentru a spori încrederea investitorilor în actul de guvernare corporativă (Hayes *et al.*, 2005). Cea de-a doua teorie, a *încrederii*

inspirate, afirmă că auditul financiar este util acționarilor în evaluarea performanței firmelor cu scopul determinării valorii dividendelor din profitul obținut, proporțional cu mărimea drepturilor deținute (Hayes *et al.*, 2005).

Cea de-a treia perioadă debutează la începutul anilor 1960 și continuă până în prezent. Deși în această perioadă are loc o consolidare a practicilor de audit și o concentrare a firmelor de audit și asigurare în grupuri mari de firme (multinaționale), scandalurile financiare și abaterile de la codul de etică atrag o serie de critici la adresa profesiei contabile și de audit (Zeff, 2003). Criticile apar cu precădere din direcția investitorilor, aceștia fiind nemulțumiți de ineficiența auditului financiar în semnalarea fraudelor și a abuzurilor de încredere comise de manageri la nivelul firmei. Pe fondul acestor probleme se fundamentează *teoria agenției*, prin care se justifică necesitatea auditării situațiilor financiare pentru reducerea asimetriei informaționale (Hayes *et al.*, 2005).

Evoluția serviciilor de audit financiar la nivel internațional a fost determinată și de influența semnificativă a grupul marilor firme de audit (*Big 8*, *Big 6*, *Big 5* și *Big 4*). Acest lucru a condus la creșterea competitivității și calității misiunilor (Buijink *et al.*, 1998), dar și la sporirea influenței asupra normalizatorilor în sensul impunerii propriilor politici și interese (Hamilton *et al.*, 2008).

2. Criterii de alegere a auditorilor financiari

Procesul de alegere a auditorilor financiari trebuie să contribuie la asigurarea unei transparențe ridicate în raportarea financiară (Houque *et al.*, 2010). În cadrul acestui proces, trebuie să se aibă în vedere atât satisfacerea intereselor principalilor utilizatori ai raportului de audit, investitorii (Clinch *et al.*, 2010), o serie de restricții ce țin de etica profesională (Houque *et al.*, 2010), cât și alte criterii specifice, cum ar fi: mărimea firmei auditate, repartitia teritorială și mobilitatea auditorului, experiența și specializarea auditorului, precum și valoarea onorariilor de audit solicitate (Brown & Knechel, 2013).

În ceea ce privește criteriile de etică profesională, *Codul Etic al Profesioniștilor Contabili* (IESBA, 2013) stabilește o serie de principii fundamentale care trebuie respectate de către auditori atunci când acceptă și desfășoară un angajament de audit. Pentru asigurarea unei calități ridicate a misiunii de audit, auditorul trebuie să respecte o serie de principii care urmăresc *integritatea*, *obiectivitatea*,

independența, *competența profesională*, *confidențialitatea* și *comportamentul profesional* (IESBA, 2013).

2.1. Caracteristici ale firmei auditate și specializarea auditorului

Apartenența firmei auditate la un anumit domeniu de activitate poate conduce la limitarea posibilității de alegere a unui anumit auditor. Complexitatea mediului economic, precum și dinamica cadrului legislativ pot determina specializarea auditorilor pe anumite domenii de activitate, contribuind la creșterea competenței profesionale, a expertizei în domeniul respectiv și implicit a calității misiunii de audit (Brown & Knechel, 2013).

Dintre caracteristicile firmei, cele referitoare la poziția și performanța financiară au o influență semnificativă asupra alegerii auditorului. O creștere a gradului de îndatorare și a diversificării structurii capitalurilor impun o monitorizare mai atentă a firmei și totodată alegerea unui auditor specializat, familiarizat cu domeniul de activitate al respectivei firme (Aksu *et al.*, 2007).

2.2. Repartiția teritorială a firmei auditate și mobilitatea auditorului

Alegerea unui anumit auditor poate fi influențată și de repartitia teritorială a firmei auditate. În mod normal, firmele mari doresc să fie auditate de auditori din grupul marilor firme de audit. Astfel de clienți au bugete consistente și pot acoperi cu ușurință onorariile de audit practicate de firmele de audit din grupul Big 4, indiferent de repartizarea lor teritorială (Brown & Knechel, 2013). În același timp, firmele mai mici, care sunt supuse auditului financiar și care nu pot suporta onorariile ridicate de audit solicitate de firmele din Big 4, pot fi auditate de către firme de audit de la nivel local. Acest lucru afectează mobilitatea auditorului financiar, fapt influențat și de nivelul resurselor umane angajate în firma de audit: o firmă mare de audit deține suficiente resurse umane pe care le poate repartiza în diferite misiuni de audit, spre deosebire de firmele mici de audit care nu dețin astfel de capacități.

2.3. Notorietatea auditorului și valoarea onorariilor de audit practicate

Notorietatea auditorului poate fi descrisă prin expertiza acumulată de-a lungul timpului, prin gradul ridicat de internaționalizare, prin procedurile de audit utilizate, precum și prin profesionalismul realizării misiunii de audit (Aksu *et al.*, 2007).

De-a lungul timpului, firmele din *Big N* și-au dobândit notorietatea prin dezvoltarea propriilor metodologii de lucru, prin aplicarea unor proceduri de audit complexe și prin utilizarea tehnologiilor informaționale în planificarea și desfășurarea misiunilor de audit (Chaney *et al.*, 2004; Houqe *et al.*, 2010). Toate acestea justifică practicarea unor onorarii de audit ridicate, aferente costurilor unei misiunii de audit de calitate (Chaney *et al.*, 2004).

Auditorii cu renume pot accepta și clienții riscanți. Însă o creștere a riscului asociat clientului poate conduce la o creștere a nivelului onorariilor de audit, tocmai prin creșterea volumului procedurilor de audit ce trebuie aplicate pentru fundamentarea opiniei de audit (Hay *et al.*, 2006).

3. Metodologia cercetării

În studiu se propune un demers statistic de identificare și de analiză a principalelor criterii care stau la baza fundamentării deciziei firmelor românești cotate BVB în alegerea auditorului financiar, precum și identificarea unui profil al firmelor cotate care aleg un anumit auditor.

Pornind de la principalele rezultate prezentate în literatura de specialitate, principala ipoteză de cercetare propusă spre testare are în vedere următoarele: *există o asociere semnificativă între domeniul de activitate al firmei*

auditare, repartitia teritorială, poziția și performanța financiară a acestora și alegerea unui auditor din grupul Big 4 sau Non Big 4.

3.1. Populația țintă și eșantionul analizat

Populația țintă asupra căreia s-a realizat studiul este reprezentată de către firmele românești cotate BVB, pe piața reglementată, la categoriile *Premium* și *Standard*. La sfârșitul exercițiului financiar din 2014, pe piața reglementată a BVB erau tranzacționate 82 de firme. Din totalul acestora s-au exclus 15 firme, reprezentând intermediarii financiari și monetari, fondurile mutuale și alte entități financiare similare, precum și firmele pentru care nu s-au găsit datele necesare analizei. Eșantionul final supus analizei cuprinde un număr de 67 de firme, pentru care s-au studiat situațiile financiare aferente exercițiului financiar din anul 2013 și care au fost raportate în 2014.

3.2. Variabile analizate și sursa datelor

Având în vedere criteriile de alegere a auditorilor propuse în literatura de specialitate (Chaney *et al.*, 2004; Aksu *et al.*, 2007; Houqe *et al.*, 2010; Brown & Knechel, 2013), în studiu sunt analizate variabilele prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Variabilele analizate în studiu

Simbol	Descriere	Categorii
Auditor	Firma de audit contractată	1: Big 4 (B4); 2: Non Big 4 (NB4)
Activit	Domeniul de activitate al firmei auditate	1: Industrie; 2: Comerț; 3: Servicii; 4: Construcții
Regiune	Apartenența teritorială a firmei auditate	1: Moldova; 2: Muntenia; 3: Transilvania; 4: Dobrogea
Ctg_ROA	Rata rentabilității economice	1: ROA<0; 2: 0<ROA≤0,1; 3: ROA>0,1
Ctg_ROE	Rata rentabilității financiare	1: ROE<0; 2: 0<ROE≤0,1; 3: ROE>0,1
Ctg_NM	Rata marjei nete	1: NM<0; 2: 0<NM≤0,1; 3: NM>0,1
Ctg_FL	Rata levierului financiar	1: FL<0 & FL>2; 2: 0<FL≤1; 3: 1<FL≤2

Sursa: Proiecție proprie

Pentru firmele incluse în eșantionul analizat, datele au fost colectate din situațiile financiare aferente exercițiului financiar din anul 2013, precum și din rapoartele de audit ale acestora.

3.3. Metode de analiză a datelor

Pentru identificarea unui profil al firmelor românești, obținut pe baza criteriilor de fundamentare a deciziilor de alegere a unui auditor financiar, în studiu se propune

utilizarea *analizei factoriale a corespondențelor*, precum și a variantei generalizate a acesteia (*analiza factorială a corespondențelor multiple*).

Analiza factorială a corespondențelor (AFC) este o metodă exploratorie care permite analiza tabelelor de contingență bidimensionale sau multidimensionale, cu scopul de a identifica existența unei corespondențe / independențe între rândurile și coloanele tabelului. Această analiză permite explorarea structurii variabilelor categoricale studiate.

Frecvențele dintr-un tabel de contingență se notează cu n_{ij} , în timp ce frecvențele de pe ultima coloană / linie din tabel (frecvențele marginale) se notează cu $n_{i.}$, respectiv $n_{.j}$. Suma tuturor frecvențelor n_{ij} din tabel este egală cu suma frecvențelor marginale de pe linie sau de pe coloană și se notează cu $n_{..}$.

Legătura globală dintre două variabile categoricale se poate realiza prin descompunerea tabelului de corespondență în tabelul profilului coloane și tabelul profilului linii. Identificarea profilului constă în cuantificarea și ordonarea importanței asocierilor pe baza frecvențelor relative. Frecvențele relative se determină ca pondere față de totalul liniei sau coloanei tabelului de contingență. În consecință, valorile de pe coloană / linie, reprezentând profilul- coloană / profilul-linie, au suma egală cu 1. Ultima coloană / linie se numește masa sau profilul mediu al coloanelor / liniilor, sau centrul de greutate.

Profilele coloane (f_i^j) arată proporția categoriilor coloană în fiecare categorie rând:

$$f_i^j = \frac{n_{ij}}{n_{.j}}$$

Profilul-coloană mediu (masa coloană) corespunde frecvenței relative marginale de pe linia i :

$$f_{i.} = \frac{n_{i.}}{n_{..}}$$

Profilele linii arată proporția categoriilor linie în fiecare categorie coloană:

$$f_j^i = \frac{n_{ij}}{n_{i.}}$$

Profilul-linie mediu înscris pe ultima linie corespunde frecvenței relative marginale de pe coloana j :

$$f_{.j} = \frac{n_{.j}}{n_{..}}$$

Profilele linii și profilele coloane le sunt asociate o reprezentare euclidiană în termeni de puncte-linii, respectiv puncte-coloane. Reprezentarea grafică a analizei corespondențelor permite sinteza unui tabel mare de date cu ajutorul axelor factoriale (dimensiuni) ce reprezintă combinații liniare de variabile.

Coordonatele norului de puncte sunt profilele coloane și profilele linii. Intersecția (originea) axelor este numită

centroid mediu și corespunde profilului mediu. Distanța dintre punctele coloane și distanța dintre punctele linii, luate câte două, aproximează distanța χ^2 .

Această statistică se calculează pe baza profilului-coloană mediu, pentru care se definește statistica hi pătrat (χ^2) pentru a măsura distanța dintre punctele-coloane j și j' :

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(f_i^j - f_i^{j'})^2}{f_{i.}}$$

respectiv cu ajutorul profilului-linie mediu, pentru care se calculează statistica hi pătrat (χ^2) pentru a măsura distanța dintre punctele-linii i și i' :

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^p \frac{(f_j^i - f_j^{i'})^2}{f_{.j}}$$

Pentru a aprecia rolul categoriilor corespondente în constituirea unui ax, se calculează un indicator statistic numit contribuția punctelor la inerția factorilor (Desbois, 1997): contribuțiile relative ale punctelor liniei i la inerția factorilor și contribuțiile relative ale punctelor coloane j .

Analiza factorială a corespondențelor multiple (AFCM) este varianta generalizată a AFC, pentru studii asocierilor dintre 3 sau mai multe variabile categoricale (Lebart *et al*, 2006; Desbois, 2008). Pentru un eșantion de n indivizi se înregistrează valorile a m variabile categoricale, iar cu ajutorul AFCM se poate obține profilul unui individ dintr-o anumită categorie.

Pentru analiza datelor și obținerea rezultatelor cercetării, în studiu s-a utilizat programul SPSS 20.0.

4. Discuții asupra rezultatelor

În urma analizei datelor colectate la nivelul eșantionului de firme cotate la BVB, principalele rezultate obținute vizează: structura firmelor auditate în funcție de domeniul de activitate, de apartenența la un anumit auditor (din Big 4 sau Non Big 4), de repartitia teritorială a acestora, precum și obținerea unui profil de fundamentare a deciziilor pe baza criteriilor propuse în analiză.

4.1. Structura firmelor auditate în funcție de domeniul de activitate

În funcție de obiectul de activitate al firmelor incluse în eșantionul analizat, în **Tabelul 2** sunt prezentate rezultatele privind structura firmelor.

Tabelul 2. Structura eșantionului de firme după domeniul de activitate

Domeniu	Număr de firme	Procent (%)	Procent cumulată (%)
Industria	47	70,10	70,10
Comerț	4	6,00	76,10
Servicii	12	17,90	94,00
Construcții	4	6,00	100,00
Total	67	100,00	-

Sursa: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Din informațiile prezentate în **Tabelul 2** se poate observa că, la nivelul eșantionului analizat, cele mai multe firme cotate BVB și care sunt supuse auditului financiar au ca domeniu de activitate cel industrial (47 de firme), ceea ce reprezintă aproximativ 70,10% din totalul firmelor cotate. Firmele din domeniul comerțului reprezintă aproximativ 6,00% din numărul total, cele din servicii, aproximativ 17,90%, iar cele din construcții 6,00%.

Aceste rezultate indică o cerere ridicată de servicii de audit în domeniul industrial și în cel al serviciilor, care poate avea impact direct asupra specializării auditorilor financiari pe aceste domenii. Pentru firmele din comerț și construcții, care cumulată reprezintă 12% din piața de

audit, o cerere scăzută poate conduce la imposibilitatea găsirii cu ușurință a unui auditor specializat, ceea ce poate afecta calitatea misiunii de audit.

4.2. Structura pieței de audit în funcție de angajamentele semnate cu firmele incluse în eșantion

În funcție de apartenența firmei auditate la un auditor financiar din grupul *Big 4* sau *Non Big 4*, în **Tabelul 3** sunt prezentate rezultatele privind structura pieței de audit din România în cazul firmelor românești cotate BVB.

Tabelul 3. Structura pieței de audit

Auditor	Număr de firme	Procent (%)	Procent cumulată (%)
Big 4	24	35,80	35,80
Non Big 4	43	64,20	100,00
Total	67	100,00	-

Sursa: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Din informațiile prezentate în **Tabelul 3** se poate observa că piața serviciilor de audit este dominată de grupul marilor firme din Big 4, acestea deținând o cotă de piață de aproximativ 35,80% din totalul firmelor românești cotate la BVB. Concentrarea celor 24 de firme în portofoliul Big 4 poate indica și o creștere a calității misiunilor de audit, având în vedere notorietatea, expertiza și resursele umane importante deținute de aceste mari firme (Ernst & Young, KPMG, Deloitte și PricewaterhouseCoopers). Restul celor 43 de firme cotate sunt auditate de firme care nu sunt incluse în Big 4. Cu excepția firmei BDO Audit care deține aproximativ 5 angajamente de audit din cele 43, restul de 38 de firme cotate sunt repartizate

cabinetelor sau firmelor de audit de pe plan local (aproximativ câte un angajament la un singur auditor). Acest fapt poate indica o eventuală specializare a auditorilor din Non Big 4 doar în domeniile de activitate ale firmelor client în care au expertiza și experiența acumulată.

4.3. Structura firmelor auditate în funcție de repartizarea teritorială a acestora

În funcție de repartizarea teritorială a firmelor auditate, în **Tabelul 4** sunt prezentate rezultatele privind structura pieței de audit pe regiuni.

Tabelul 4. Structura eșantionului de firme auditate după repartitia teritorială

Regiune	Număr de firme	Procent (%)	Procent cumulată (%)
Moldova	8	11,90	11,90
Muntenia	34	50,70	62,70
Transilvania	20	29,90	92,50
Dobrogea	5	7,50	100,00
Total	67	100,00	-

Sursa: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

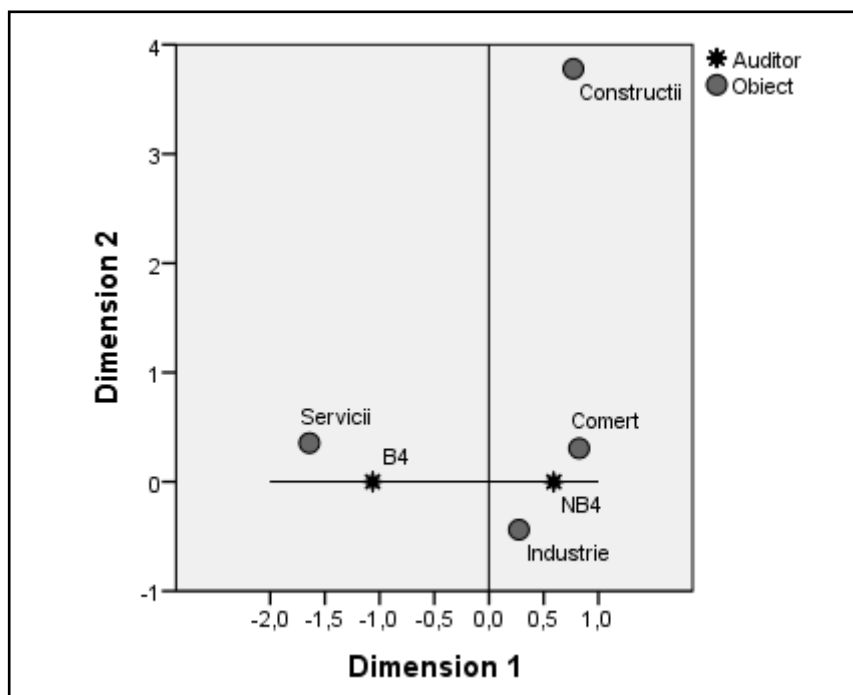
Având în vedere criteriul de repartizare teritorială a firmelor românești cotate, informațiile prezentate în *Tabelul 4* indică faptul că cele mai multe angajamente de audit sunt semnate cu firme din Muntenia (34, aproximativ 50,70%), apoi cu cele din Transilvania (20, aproximativ 29,90%), iar cele mai puține cu cele din Moldova (8, aproximativ 11,90%) și Dobrogea (5, aproximativ 7,50%). Acest fapt indică o cerere crescută de servicii de audit pentru firmele din Muntenia și Transilvania și una destul de scăzută pentru firmele din Moldova și Dobrogea. Astfel de rezultate pot fi explicate și prin nivelul de dezvoltare economică a regiunilor, în care

nu se regăsesc firme care să îndeplinească criteriile de auditare sau de cotare la BVB.

4.4. Identificarea unui profil al firmelor românești cotate BVB, util pentru fundamentarea deciziilor de alegere a unui auditor

Unul dintre criteriile de alegere a unui auditor îl reprezintă domeniul de activitate al firmei auditate și specializarea auditorului. În diagrama din *Figura 1* este prezentată asocierea dintre obiectul de activitate al firmei și apartenența la un anumit auditor.

Figura 1. Asocierea dintre domeniul de activitate al firmelor și apartenența la un anumit auditor

Sursa: Proiecție proprie în SPSS 20.0

Pe baza informațiilor prezentate în **Figura 1** se poate observa că auditorii din Big 4 dețin în portofoliul de clienți, cu precădere, firme din domeniul serviciilor și din industrie și mai puțin firme din comerț și construcții. Și în cazul auditorilor din Non Big 4 se poate observa că aceștia sunt aleși în cele mai multe cazuri de către firmele din

domeniul comerțului și în mare măsură de către firme din industrie. Acest lucru poate conduce la o specializare a auditorilor în domeniul auditării firmelor.

În **Tabelul 5** sunt prezentate numărul și procentul firmelor, pe domenii de activitate, care au ales să fie auditate de către auditori din Big 4 sau Non Big 4.

Tabelul 5. Structura pieței de audit pe domenii de activitate

Auditor	Industrie	Comerț	Servicii	Construcții	Total
Big 4	15	1	7	1	24
(%)	31,90	25,00	58,30	25,00	35,80
Non Big 4	32	3	5	3	43
(%)	68,10	75,00	41,70	75,00	64,20
Total	47	4	12	4	67
(%)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

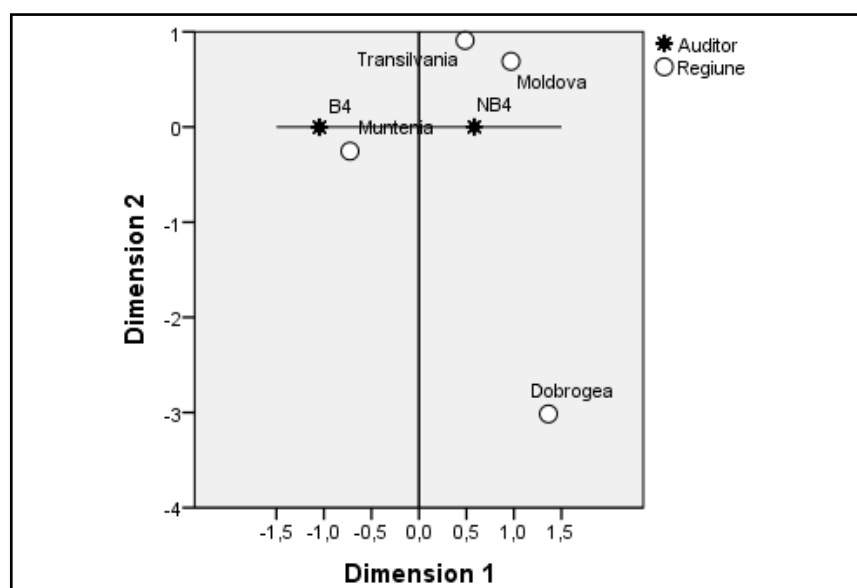
Sursa: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Din datele din **Tabelul 5** se poate observa o concentrare a firmelor din domeniul industrial în portofoliul auditorilor din Non Big 4 (68,10%). Trebuie avut în vedere faptul că marea majoritate a auditorilor din Non Big 4 sunt cabinete individuale de la nivel local care au semnat cel mult unul-două angajamente de audit. Restul de 31,90% din firmele din industrie sunt auditate de către firmele din Big 4. Astfel, cele 15 firme din industrie sunt repartizate la cei patru auditori din Big 4. În cazul firmelor din servicii se

poate observa o indiferență față de tipul auditorului, în timp ce 75% din firmele din comerț și 75% din firmele din construcții aleg cu precădere auditori din Non Big 4.

Un alt criteriu de alegere a unui auditor îl reprezintă și repartitia teritorială a firmei auditate, cu impact direct asupra mobilității auditorului și a costurilor misiunii. În diagrama din **Figura 2** este prezentată asocierea dintre repartitia teritorială a firmei și apartenența la un anumit auditor.

Figura 2. Asocierea dintre repartitia teritorială a firmelor și apartenența la un anumit auditor

Sursa: Proiecție proprie în SPSS 20.0

În diagrama din **Figura 2** se poate observa că auditorii din Big 4 sunt aleși cu precădere de către firmele din Muntenia și mai puțin de către firme din Transilvania, Moldova și Dobrogea. Aceasta se poate explica prin faptul că, deși firmele din Big 4 prezintă o mobilitate ridicată, având capacitatea de a audita firme din toată țara, ele nu au puncte de lucru în toate orașele țării, ceea ce poate conduce la o creștere a onorariilor de audit. În

acest caz, firmele cotate BVB aleg să fie auditate de către auditori locali, Non Big 4, tocmai pentru a nu include cheltuielile cu deplasarea și cazarea auditorilor în valoarea onorariilor de audit.

În **Tabelul 6** sunt prezentate numărul și procentul firmelor, pe regiuni, care au ales să fie auditate de către auditori din Big 4 sau Non Big 4 în exercițiul financiar 2013.

Tabel 6. Structura pieței de audit pe regiuni

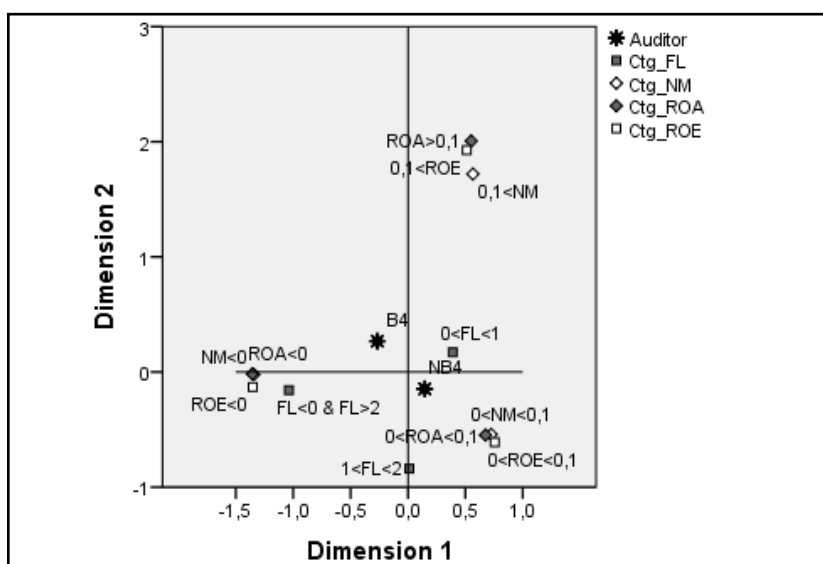
Auditor	Moldova	Muntenia	Transilvania	Dobrogea	Total
Big 4	2	15	6	1	24
(%)	25,00	44,10	30,00	20,00	35,80
Non Big 4	6	19	14	4	43
(%)	75,00	55,90	70,00	80,00	64,20
Total	8	34	20	5	67
(%)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Sursa: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Din datele din **Tabelul 6** se poate observa o polarizare a deciziilor de alegere a auditorilor pentru firmele din România cotate BVB. La nivelul Munteniei 44,10% dintre firmele cotate BVB optează pentru auditarea situațiilor financiare de către Big 4, iar restul de 55,90% optează pentru auditori din Non Big 4. La nivelul celorlalte regiuni se constată că firmele aleg într-o proporție mult mai semnificativă auditori din Non Big 4. Astfel, auditorii din

Non Big 4 sunt aleși de 75% din firmele cotate din Moldova, de 70% din firmele cotate din Transilvania și de 80% din firmele cotate din Dobrogea. Pe baza acestor rezultate se poate afirma că firmele de audit din Big 4 dețin o oarecare supremație la nivelul firmelor din Muntenia, fiind însă devansate în mod semnificativ de firmele locale de audit de la nivelul celorlalte regiuni ale țării.

Figura 3: Asocierea dintre indicatorii poziției și performanței financiare ai firmelor și apartenența la un anumit auditor

Sursa: Proiecție proprie în SPSS 20.0

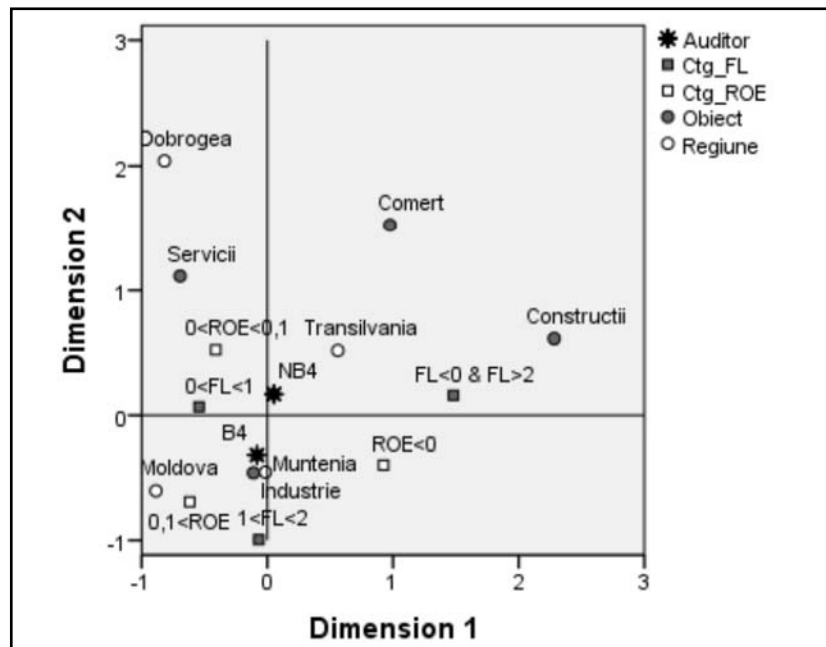
În fundamentarea deciziei de alegere a unui auditor s-a ținut cont și de valorile indicatorilor privind poziția și performanța financiară a firmei supuse auditului financiar. În diagrama din **Figura 3** sunt prezentate asocierile dintre valorile indicatorilor privind poziția și performanța financiară a firmei și apartenența la un anumit auditor.

Se poate observa că auditorii din Big 4 auditează cu precădere firme care nu au o situație financiară tocmai favorabilă (în cele mai multe cazuri, ROA, ROE și NM înregistrează valori negative, ca urmare a pierderilor înregistrate de către firme și valori ridicate ale FL, care evidențiază un grad foarte mare de îndatorare). Astfel de firme sunt considerate a fi riscante de către investitori și tocmai alegerea unor auditori cu notorietate conferă

credibilitate situațiilor financiare și încredere investitorilor în informațiile raportate. De cealaltă parte, firmele care aleg auditori din Non Big 4 prezintă o situație financiară mai puțin riscantă pentru investitori (valorile ROA, ROE și NM sunt pozitive însă mai mici decât pragul de 0,10 și prezintă un grad redus de îndatorare). Acest fapt poate avea impact și asupra onorariilor de audit, în sensul diminuării acestora, auditorii nemaitrebuind să aplice un volum ridicat de proceduri de audit pentru fundamentarea opiniei finale.

În final, pe baza criteriilor mai sus amintite (*domeniul de activitate, repartitia teritorială, precum și poziția și performanța financiară*), se poate identifica profilul firmelor cotate BVB în fundamentarea deciziei de alegere a unui anumit auditor financiar.

Figura 4. Profilul firmelor românești cotate BVB în fundamentarea deciziei de alegere a unui auditor

Sursa: Proiecție proprie în SPSS 20.0

Din diagrama din **Figura 4** se poate observa că firmele din domeniul industrial din Muntenia și cele din Moldova, care înregistrează o poziție și performanțe financiare ridicate ($ROE > 0,1$ și $1 < FL < 2$), preferă să fie auditate de către auditori din Big 4. Celelalte firme din domeniul industrial optează pentru auditori din Non Big 4. Însă, firmele din comerț, servicii și construcții, preponderent cele din Transilvania și Dobrogea, și care au o poziție și

performanță financiară oarecum stabile preferă să fie auditate de către auditori din Non Big 4.

5. Concluzii

Rezultatele cercetării conduc la concluzia că prin aplicarea metodelor *analiza factorială a corespondențelor* și *analiza factorială a corespondențelor multiple* se poate

obține un profil al firmelor românești cotate BVB util în fundamentarea deciziei de alegere a unui auditor.

În urma analizei datelor colectate la nivelul eșantionului analizat se poate aprecia că există o asociere semnificativă între domeniul de activitate al firmei auditate, repartiția teritorială, poziția și performanța financiară a acesteia și alegerea unui auditor din grupul Big 4 sau Non Big 4.

Din rezultatele obținute se poate trage concluzia că există o dominație a grupului de firme Big 4 la nivelul pieței de audit financiar din România, pentru firmele cotate BVB din Muntenia și Transilvania. Deținerea unui procent ridicat al angajamentelor de audit pentru firmele din Muntenia și Transilvania denotă faptul că astfel de firme preferă să fie auditate de către auditori de prestigiu pentru creșterea credibilității informațiilor raportate și a încrederii investitorilor în situațiile financiare. Pentru celelalte firme cotate, din Moldova și Dobrogea, criteriul *notorietatea auditorului* este devansat de criteriul *costurile de audit*, mult mai ridicate pentru auditorii din Big 4 față de cazul auditorilor din Non Big 4. În costurile de audit sunt incluse și cele aferente deplasării și cazării auditorilor financiari, fiind înregistrate în cele mai multe cazuri la nivelul misiunilor desfășurate de către auditorii din Big. Pentru reducerea acestor costuri, unele firme cotate BVB din Moldova, Dobrogea și mai puțin cele din Transilvania preferă să fie auditate de către auditori locali, Non Big 4.

În ceea ce privește domeniul de activitate se poate trage concluzia că auditorii din Big 4 sunt aleși cu precădere de către firmele din servicii și industrie. Firmele din comerț și construcții aleg în cele mai multe cazuri auditori din Non Big 4, deși portofoliul acestora este asigurat într-o proporție semnificativă tot de firme din domeniul industrial. Acest fapt denotă specializarea auditorilor din Big 4 pe anumite domenii de activitate. Însă având în vedere faptul că auditorii din Non Big 4 sunt de cele mai multe ori cabinete individuale cu cel mult unu sau două angajamente se poate aprecia că există o mai mare specializare a auditorilor din Non Big 4 și totodată o

diminuare a adaptabilității la auditarea firmelor din alte domenii de activitate. Firmele din Big 4 sunt specializate în auditarea firmelor din diferite domenii de activitate datorită deținerii unor suficiente resurse umane care pot acoperi eventualele cereri de servicii de audit, precum și datorită expertizei deținute la nivel internațional.

La nivelul criteriilor de poziție și performanță financiară a firmelor supuse auditului financiar, se poate observa că cele care prezintă o situație financiară favorabilă aleg auditori din Big 4 pentru a oferi un plus de credibilitate în situațiile financiare raportate. Aceleași opțiuni se pot observa și la nivelul firmelor riscante, care apelează la auditorii financiari pentru a oferi încredere investitorilor.

Limitele acestui studiu sunt determinate în special de volumul relativ redus al eșantionului analizat, motivate însă de piața bursieră din România care este încă la început de drum și aflată în plină dezvoltare. Direcțiile viitoare de cercetare vizează lărgirea eșantionului analizat prin includerea și a altor exerciții financiare.

Nu în ultimul rând, utilizarea metodelor statistice în cadrul auditului financiar, dar și interconectarea acestuia cu analiza financiară și contabilitatea poate deschide o direcție nouă de cercetare. Acest domeniu nou își va propune analiza fenomenelor economico-financiare din cadrul auditului financiar pe baza unor indicatori din analiza financiară utilizând metode statistice și econometrice avansate, fiind numit ipotetic **auditometrie** (*auditometrics*).

Recunoaștere

Cercetările au fost finanțate de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”. POSDRU/159/1.5/S/133652.

BIBLIOGRAFIE

1. Aksu, M., Onder, T., Saatcioglu (2007), *Auditor Selection, Client Firm Characteristics, and Corporate Governance: Evidence from an Emerging Market*, Working paper, May, 2007, accesat pe 15.02.2015, <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/c724df8048a7e4339c47df6060ad5911/Saatcioglu.pdf?MOD=AJPERES&ContentCache=NONE>
2. Brown, S., Knechel, R. (2013), *Auditor-Client Compatibility and Audit Firm Selection*, Working paper, March 12, 2013, accesat pe 15.02.2015, <http://www.mcombs.utexas.edu/~media/Files/MSB/Departments/Accounting/Brownbag%20papers/Robert%20Knechel.pdf>

3. Buijink, W., Maijoor S., Meuwissen, R. (1998), *Competition in Auditing: Evidence from Entry, Exit, and Market Share Mobility in Germany versus The Netherlands*, Contemporary Accounting Research, 15(3), pp. 385-404
4. Carcello, J.V. (2007), *Financial Accounting Regulations and Organizations*, publicat în: Carmichael, D.R., Whittington, O.R., Graham, L. (2007), *Accountants' Handbook*, Volume one: Financial accounting and general topics, 7th edition, John Wiley & Sons, New Jersey
5. Chaney, P., Jeter, D., Shivakumar, L. (2004), *Self-Selection of Auditors and Audit Pricing in Private Firms*, The Accounting Review, 79(1), pp. 51-72
6. Clinch, G., Stokes, D.J., Zhu, T. (2012), *Audit Quality and Information Asymmetry Between Traders*, Accounting and Finance, 52(3), pp. 743-765
7. Degos, J.-G., Fayad, A.A. (2003), *Premiers pas en comptabilité financière*, E-theque, Onnaing
8. Desbois, D. (1997), *Une introduction a l'analyse factorielle des correspondances avec SPSS pour Windows*, Revue Modulad, 18, pp. 61-79
9. Desbois, D. (2008), *L'analyse des correspondances multiples «à la hollandaise»: introduction à l'analyse d'homogénéité*, Revue Modulad, 38, 2008, pp.194-244
10. Hamilton, J., Li, Y., Stoke, D. (2008), *Is the audit service market competitive following Arthur Andersen's collapse?*, Accounting and Finance, 48, pp. 233-258
11. Hay, D.C., Knechel W.R., Wong, N. (2006), *Audit fees: a meta analysis of the effects of supply and demand attributes*, Contemporary Accounting Research Journal, 23(1), pp. 141-191
12. Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A., Wallage, P. (2005), *Principles of Auditing. An Introduction to International Standards of Auditing*, 2nd edition, Ed. Pearson Education
13. Houqe, N., van Zijl, T., Dunstan, K. L., Karim, A.K.M.W., *Board Ethics and Auditor Choice – International Evidence*, (December 23, 2010). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1588295> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1588295>
14. International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB (2013), *International Standards on Auditing*, International Federation of Accountants, New York
15. International Ethics Standards Board of Accountants – IESBA (2013), *The Code of Ethics of Professional Accountants*, International Federation of Accountants – IFAC, New York
16. Jaba, E. (2002), *Metode statistice aplicate în studiul disparităților regionale*, Conferința internațională „Globalizarea și educația economică universitară”, Iași, 24-27 octombrie 2002, (vol. I), Ed. Sedcom Libris, pp. 220-228
17. Jensen, M.C., Meckling, W. (1976), *Theory of the firm: Managerial Behavior, Agency Cost and Ownership Structure*, Journal of Financial Economics, October, pp. 305-360
18. Lebart, L., Piron, M., Morineau, A. (2006), *Statistique exploratoire multidimensionnelle. Visualisation et inférences en fouille de données*, 4e édition, Dunod, Paris
19. Mautz, R.K., Sharaf, H.A. (1961), *The Philosophy of Auditing*, American Accounting Association, Florida
20. Porter, B., Simon, J., Hatherley, D. (2003), *Principles of External Auditing*, 2nd edition, John Wiley & Sons, West Sussex
21. The Institute of Directors (2009), *The handbook of international corporate governance: a definitive guide*, 2nd Ed., Kogan Page, London and Philadelphia
22. Wolfgang, D., Missonier-Piera, F. (2010), *Financial reporting under IFRS: a topic based approach*, John Wiley & Sons, West Susse
23. Zeff, S. (2003), *How the U.S. Accounting Profession Got Where It Is Today: Part I*, Accounting Horizons, 17(3), pp. 189-205

Cercetări privind riscurile întâlnite în misiunea de audit a sistemelor informaționale

Drd. Antoanella-Mariyeane DRĂGOI,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: anto_dragoi@yahoo.com

Rezumat

Utilizarea tehnologiilor informaționale în activitățile economice a cunoscut o creștere semnificativă și benefică în ultimele decenii, ceea ce a condus la noi direcții de dezvoltare și evoluție. Ca urmare, auditul sistemelor informaționale a ajuns să ocupe un rol important în ceea ce privește controlul tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor. Prezenta lucrare își propune să prezinte care sunt riscurile ce se întâlnesc într-o misiune de audit a sistemelor informaționale, precum și cum pot fi minimizezate aceste riscuri ale utilizării tehnologiilor informaționale. Problemele asupra cărora se oprește autorul se referă la cum influențează o misiune de audit al sistemelor informaționale activitatea curentă a unei organizații și care sunt riscurile IT asociate acesteia? Partea practică a prezentei lucrări se concentrează pe întocmirea unui chestionar adresat unor entități la care s-a efectuat deja un audit tehnic, cu scopul de a evalua atât misiunea, cât și echipa de audit. În urma aplicării acestui chestionar, autorul a urmărit să formuleze idei pentru îmbunătățirea practicilor utilizate și a performanțelor auditorilor IT.

Cuvinte-cheie: *audit, risc, analiza riscurilor, sisteme informatice, managementul riscurilor*

Clasificare JEL: M42, H83

1. Introducere

Modalitatea prin care societatea a evoluat în ultimele decenii a fost marcată fundamental de transformarea ei într-o societate digitală. Acest fapt și-a pus amprenta pe toate subsistemele sale și, prin noul suport tehnologic, a accelerat ritmul progresului și, mai ales, a condus la necesitatea unei mai clare orientări a strategiilor și a direcțiilor de acțiune a mijloacelor utilizate. Această evoluție este naturală, dar alături de avantajele generate de noile tehnologii informatice au apărut, implicit, și dezavantajele, și anume riscurile IT. Ca urmare, accesul neautorizat la resursele informaționale ale unei entități, modificarea, ștergerea intenționată sau nu a datelor, informațiilor, aplicațiilor financiar-contabile existente în sistem, atacurile cu virusi informatici, inexistența copiilor de siguranță pentru datele și fișierele importante din sistem sunt doar câteva exemple de riscuri specifice mediului informatizat care pot conduce la pierderea confidențialității, integrității și disponibilității resurselor informaționale. În același timp, dezvoltarea mediului e-business, cât și utilizarea resurselor disponibile pe Internet au condus la apariția unor potențiale noi riscuri informatice, precum prelucrarea și transmiterea datelor la distanță, furtul de identitate etc.

Pentru auditorii financiari a apărut o nouă provocare, ce a constat în asigurarea integrității, completitudinii, acurateței și a disponibilității datelor prelucrate în mod automat de sistemele financiar-contabile. Pentru a răspunde acestei provocări, auditorii financiari apelează adesea la serviciile unui expert IT pentru auditarea sistemului informațional. Colaborarea cu experții IT îi ajută pe auditorii financiari să înțeleagă sistemul de control intern, semnificația și complexitatea sistemelor informatice, precum și modul de prelucrare a datelor furnizate de sistemul informatic, în scopul planificării și stabilirii strategiei de audit.

Experiența organizațiilor românești în obținerea de finanțări europene pentru proiecte, dar și în implementarea propriu-zisă a arătat până acum că o cultură a managementului de proiect și a managementului riscului este încă la început în societatea noastră. Putem constata o lipsă de experiență a entităților economice în demararea și desfășurarea unui proiect finanțat din fonduri europene. O serie de riscuri asociate cu acest tip de proiecte este prea puțin luată în calcul de aplicanți, cu consecințe neferice, de la pierderea finanțării la depășirea bugetului. Riscul și incertitudinea sunt caracteristici esențiale și definitorii ale oricărui proiect. Practic, nu se poate cristaliza o idee de proiect completă

fără a lua în discuție și riscurile aferente. Importanța riscului într-un proiect este dată și de aserțiunea: „managementul de proiect înseamnă managementul riscului”. Semnul de egalitate între cele două tipuri de abordări manageriale subliniază caracterul determinant pe care îl joacă o bună gestionare a riscului și incertitudinii în implementarea unui proiect.

Prezenta lucrare își propune formularea unor răspunsuri la întrebările: „Cum influențează o misiune de audit a sistemelor informaționale activitatea curentă a unei organizații și care este valoarea adăugată adusă acesteia?”; „Care sunt riscurile IT identificate la nivelul proiectelor cu finanțare europeană?”

Abordarea noastră s-a axat pe două planuri: o cercetare teoretică și o cercetare practică. La nivel teoretic, am procedat la studierea literaturii de specialitate în domeniul auditului sistemelor informaționale. La nivel practic, cercetarea s-a concentrat pe proiectarea unui chestionar care a avut drept obiectiv să analizeze și să evalueze misiunea și echipa de audit IT, dar și să îmbunătățească practicile utilizate și performanțele proprii.

2. Cadrul conceptual al auditului sistemelor informaționale

Auditul sistemelor informaționale reprezintă procesul prin care se colectează și evaluează dovezi cu scopul de a determina dacă protecția fizică a activelor sistemului și măsurile prin care se asigură integritatea datelor contribuie la utilizarea eficace a resurselor și ajută în mod eficient la atingerea obiectivelor organizației.

Pe plan internațional, cea mai cunoscută autoritate în domeniul auditului sistemelor informatice este ISACA (Information System Audit and Control Association). Într-un articol publicat pe site-ul acestei autorități de către Adrian Bogdănel Munteanu se afirmă: „auditul sistemelor informaționale are drept obiective protecția activelor, integritatea datelor, eficacitatea și eficiența sistemului”¹.

În lucrarea sa „Auditul și controlul sistemelor informaționale”, Pavel Năstase² privește auditul sistemelor informatice ca „o activitate complexă de evaluare a unui sistem informatic în scopul emiterii unei

¹ Adrian Bogdănel Munteanu, *Riscul auditării*, CISA, CRISC, publicat la data de 8 octombrie 2011 pe site-ul <http://isaca.ro/2011/10/riscul-auditarii/>

² Pavel Năstase (coordonator) & all., *Auditul și controlul sistemelor informaționale*, Editura Economică, 2007, p.16

opinii calificate asupra gradului de conformitate a sistemului cu standardele în domeniu și, totodată, asupra capacității sistemului informatic de a atinge obiectivele strategice ale unei organizații, utilizând eficient resursele informaționale și asigurând integritatea datelor prelucrate și stocate”.

Obiectivul general și scopul unui audit nu se schimbă într-un mediu informatizat. Cu toate acestea, utilizarea unui computer modifică modul de procesare, stocare și comunicare al informațiilor financiare și poate influența sistemul contabil și sistemul de control intern utilizate de entitate.

Obiectivele misiunii de audit au un rol determinant în abordarea auditului, din acestea decurgând cerințe și restricții privind desfășurarea activităților în toate etapele misiunii de audit: planificarea auditului, efectuarea auditului, raportare, revizuire. Abordarea generală a auditului IT se bazează pe evaluarea riscurilor. Pentru auditul performanței implementării și utilizării sistemelor informatice se asociază și abordarea pe rezultate. Auditul se poate efectua pentru întreg ciclul de viață al sistemelor și aplicațiilor informatice sau se poate raporta numai la anumite componente specificate sau la anumite etape de dezvoltare a sistemului.

Formularea obiectivelor generale se face în funcție de scopul evaluării: evaluarea performanței unei activități bazate pe tehnologia informației, evaluarea unui program sau a unui sistem bazat pe tehnologia informației, evaluarea tehnică a unui sistem sau a unor aplicații, evaluarea unor componente ale sistemului dintr-un punct de vedere precizat.

Auditul IT se poate desfășura fie independent, fie în conjuncție cu o misiune de audit financiar sau audit intern. În acest fel, funcția auditorului IT o completează pe cea a auditorului financiar sau a celui intern, furnizând o asigurare rezonabilă cu privire la implementarea și funcționalitatea sistemului informatic, securitatea activelor, acuratețea, integritatea, completitudinea datelor prelucrate și stocate în sistem.

Auditul IT reprezintă în esență o examinare a sistemelor de control dintr-o infrastructură IT (NSAA & US GAO, 2001). Acesta poate fi privit ca fiind procesul de colectare și evaluare a probelor cu privire la sistemul informatic, practicile și operațiile aferente dintr-o organizație (Davis, 2004). Tendința actuală de evaluare a sistemului informațional și a sistemului informatic de către auditori a condus la o modificare de percepție, realizând o migrație de la „auditul tehnologiei informatice” la „auditul sistemului informațional” și, implicit, o creștere a rolului auditorului IT.

Putem spune că demersul metodologic al misiunii de audit IT este similar celui de audit financiar, el realizându-se prin prisma etapelor de planificare, evaluare a controlului intern, desfășurare a procedurilor de audit IT și definire a concluziilor și elaborare a raportului de audit. Desfășurarea procedurilor de audit IT reprezintă ansamblul activităților desfășurate de echipa de audit, plecând de la documentare, evaluare și testare, controale implementate în entitatea auditată, culegerea probelor și realizarea documentației de audit, cu scopul identificării punctelor slabe și forte ale sistemului auditat.

În prima etapă, cea de planificare, ținând cont de obiectivul misiunii de audit IT, auditorii vor urmări cunoașterea și înțelegerea sistemului informațional auditat. În mod practic, aceasta se va materializa într-o evaluare preliminară a sistemului, care se va baza pe analiza structurii organizatorice a entității, arhitectura sistemului informatic (platforma hardware/software), arhitectura de rețea, licențe, politicile și procedurile interne de securitate, procedurile de operare în sistem, identificarea contractelor de externalizare din sistemul informațional, complexitatea aplicațiilor financiar-contabile, identificarea sistemelor informatice financiar-contabile în curs de dezvoltare, fluxurile de transmitere și stocare a informațiilor, căderile sistemului IT și alte incidente de securitate IT, asigurarea continuității activității. Concluziile acestei etape vor constitui elementele definitorii pentru stabilirea strategiei de audit.

Finalitatea acestui proces o reprezintă opinia auditorului inclusă în raportul de audit, care trebuie să prezinte pe lângă obiectivele, scopul, întinderea angajamentului, perioada auditată și slăbiciunile controalelor analizate, riscurile IT asociate și recomandările necesare pentru diminuarea riscurilor, orice rezervă pe care auditorul o are asupra sistemului auditat, opinia și concluziile misiunii, referențialul de raportare reprezentat de standardele, normele și ghidurile asociate domeniului auditat.

Jacques Renard spunea că auditorul informatician nu este un auditor care a învățat informatică, ci reprezintă neapărat un informatician format după metodologia și instrumentele auditului intern. Acest auditor informatician își folosește talentul și competențele în cinci direcții fundamentale: auditul centrelor informatice, auditul biroticii, auditul rețelelor informatice, auditul sistemelor în exploatare și al aplicațiilor software și auditul sistemelor în curs de dezvoltare.

Așadar, auditorii sistemelor informatice joacă un rol major, întrucât, prin intermediul rapoartelor de audit al sistemelor

informatică, aceștia oferă informații privind performanța implementării și utilizării infrastructurilor bazate pe tehnologia informației și efectele obținute în planul modernizării activității prin informatizarea acesteia, precum și încrederea pe care sistemul o asigură utilizatorului. Acestea se materializează în prevenirea pierderii ori înlocuirii informației, reducerea timpului de acces la informație, creșterea gradului de securitate a informațiilor, protecția datelor personale, reducerea reală a costurilor administrative, furnizarea și utilizarea de informații în timp real, asigurarea compatibilității cu sistemele similare disponibile în țările Uniunii Europene.

Odată ce a fost implementat, este obligatoriu ca un sistem informatic să fie auditat periodic, pentru a se asigura că îndeplinește toate sarcinile cerute la cel mai ridicat grad posibil de eficiență și eficacitate. Creșterea organizației, creșterea volumului afacerilor, schimbările în mediul afacerilor, schimbările tehnologice și noile cerințe de informații, toate plasează o solicitare crescândă asupra sistemului informatic existent și adeseori impun modificarea sau extinderea acestuia pe baze ad-hoc.

Auditul sistemelor informatice oferă o asigurare rezonabilă asupra faptului că sistemul auditat este un sistem de încredere, care asigură protejarea resurselor informaționale, integritatea și disponibilitatea datelor prelucrate și stocate, conformitatea cu un cadru de referință.

În zilele noastre auzim sau citim, destul de des, despre riscurile utilizării tehnologiilor informaționale. Conducerea societăților este din ce în ce mai interesată de sensul noțiunilor de analiză și management al riscurilor, care se aplică asupra tehnologiilor informaționale utilizate în cadrul organizației. Acest lucru poate fi atribuit faptului că nivelul de dependență a business-ului de tehnologiile informaționale a cunoscut o creștere considerabilă. Riscul poate fi definit ca fiind gradul de expunere la un eveniment care poate să se întâmple în detrimentul sau în beneficiul unui proiect sau a unei activități. Dominique Vincenti¹ definește riscul ca fiind „amenințarea ca un eveniment sau o acțiune să aibă un impact defavorabil asupra capacității organizației de a-și îndeplini cu succes obiectivele”. El poate fi descris ca o combinație dintre probabilitatea ca riscul să apară și consecințele în termenii pierderii sau câștigului ca urmare a apariției

riscului. Riscul este o componentă inerentă a tuturor activităților unui proiect, indiferent dacă este vorba de o activitate mai simplă sau de o activitate mai complexă. De aceea, dimensiunea și/sau complexitatea unei activități nu este întotdeauna o măsură adecvată a gradului de risc potențial asociat cu activitatea respectivă. Totuși, dependența este directă, adică, în cele mai multe cazuri, activitățile complexe au asociate riscuri mai mari. Riscul proiectului este un eveniment incert sau o condiție care, dacă apare, poate să aibă un impact pozitiv sau negativ asupra obiectivului proiectului. Riscul are o cauză și, dacă apare, generează un impact.

În lucrarea *Managementul riscurilor – concepte, metode, aplicații*, Nicolae Bârsan-Pipu și Ion Popescu² definesc managementul riscurilor ca fiind „procesul sistematic de identificare, de analiză și de răspuns la riscul potențial al unui proiect. Managementul riscului este deci o abordare structurată și formală, focalizată asupra pașilor necesari și acțiunilor planificate pentru a determina și a controla riscurile, menținându-le la un nivel acceptabil.”

Managementul riscului mai poate fi definit ca fiind „procesul de identificare a vulnerabilităților și amenințărilor resurselor informaționale utilizate de organizație în atingerea obiectivelor de business și stabilirea contramăsurilor în vederea reducerii riscurilor la un nivel acceptabil, în raport cu valoarea resursei informaționale pentru organizație”³. Obiectivul constă în a maximiza probabilitatea de succes a proiectului, crescând șansele de îmbunătățire și performanțele proiectului și, totodată, diminuând șansele de evoluții neanticipate, precum întârzieri de program, costuri depășite sau compromisuri privind calitatea. În procesul de management al riscului este important să se identifice și să se clasifice resursele informaționale, stabilind pentru fiecare în parte vulnerabilitățile, astfel încât să se poată asigura o protecție viitoare adecvată.

Informatizarea sistemului informațional al entității prezintă o serie de avantaje, precum eliminarea transcrierilor manuale a operațiunilor economice, ceea ce conduce la un grad redus de erori întrucât intervenția factorului uman în operațiunile de transcriere, clasificare, centralizare, totalizare este foarte mică. Un alt avantaj constă în

¹ Dominique Vincenti, *Dresser une cartographie des risques*, în *French Audit Magazine*, nr. 144, citată de Jacques Renard în *Teoria și practica auditului intern*, publicat de Ministerul Finanțelor Publice, 2005

² Bârsan-Pipu Nicolae, Popescu Ion, *Managementul riscurilor – concepte, metode, aplicații*, Editura Universității Transilvania Brașov, 2003, p.8

³ Năstase Pavel (coordonator) & all, *Auditul și controlul sistemelor informaționale*, Editura Economică, 2007, p. 68

facilitarea dezvoltării de noi modalități de valorificare a informațiilor și în obținerea de informații într-un timp mult mai scurt. Dar în același timp trebuie luat în calcul că utilizarea noului mod de prelucrare și valorificare a informațiilor poate fi predispusă la o serie de deficiențe, precum distorsiunea - modificarea parțială și neintenționată a informațiilor pe parcursul culegerii, prelucrării și transmiterii acestora de la emițător la beneficiar sau filtrajul – modificarea parțială sau totală a unei informații în mod deliberat.

Pe scurt, astăzi tehnologiile informaționale au posibilitatea mai mult ca oricând să determine reușita sau eșecul unei afaceri. Din această cauză, pe lângă obiectivele evidente ale analizei riscurilor, trebuie menționat cel de etapă preliminară în procesul de formare a planului de asigurare a continuității sistemului informațional al organizației.

3. Metodologia de cercetare

Abordarea noastră a fost una mixtă, în sensul că am efectuat o cercetare intrinsecă și o cercetare aplicată. În primul rând, am procedat la selectarea și analiza literaturii de specialitate în ceea ce privește sistemele informaționale și riscurile asociate acestora. În egală măsură, pentru cercetarea desfășurată, am efectuat și un studiu empiric, bazat pe întocmirea unui chestionar.

Grupul țintă, căruia le-a fost aplicat acest chestionar a fost format din clienți din portofoliul propriu al cabinetului de audit, cărora le-a fost realizat un audit IT de-a lungul

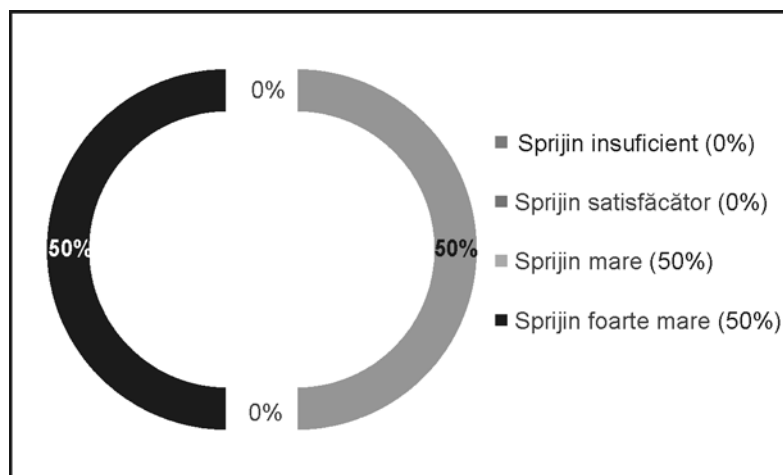
timpului. Chestionarele au fost transmise către aceștia pe e-mail, iar perioada în care au fost colectate răspunsurile a fost cuprinsă între 25 iulie 2014 și 8 august 2014.

Chestionarul utilizat în această cercetare este alcătuit din 19 întrebări închise, cu variante singulare sau multiple de răspunsuri predefinite, iar 11 dintre acestea au și o rubrică de *observații*, care permite respondenților să formuleze opinii și sugestii cu privire la modul de desfășurare a auditului sistemelor informatice. Scopul acestei cercetări a fost dublu și a urmărit, în primul rând, să evalueze misiunea și echipa de audit, dar și să îmbunătățească practicile utilizate și performanțele proprii.

4. Rezultatele obținute

Auditul IT reprezintă o analiză aprofundată a sistemului informatic dintr-o companie. Este un instrument foarte important pentru conducerea companiei, un instrument care evaluează eficiența și eficacitatea utilizării resurselor IT (hardware și software). Astfel, întotdeauna există aspecte care pot fi îmbunătățite, mai ales într-un domeniu cu schimbări atât de rapide și, de aceea, prin întrebările formulate în chestionar am urmărit să vedem câți dintre clienți au beneficiat de un sprijin real în urma auditului pentru identificarea și ținerea sub control a riscurilor informatice. După cum se poate observa în **Figura 1**, auditul sistemelor informatice joacă un rol important în a evalua exhaustiv situația unei companii și în a recomanda modalități de îmbunătățire a soluțiilor IT sau a activității de suport.

Figura 1. Sprijinul auditului IT pentru companii

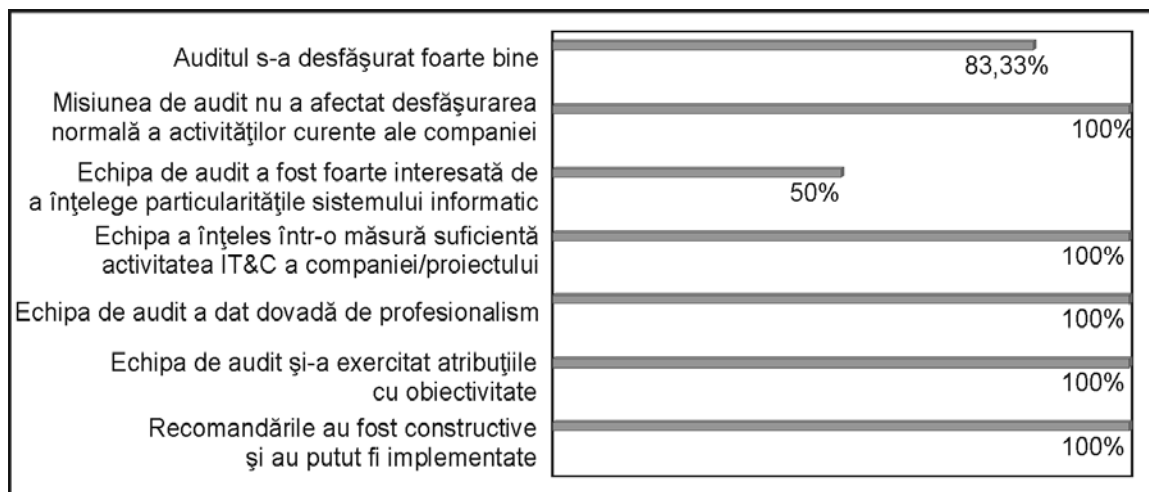

Sursa: Proiecția autorului, pe baza studiului empiric

Auditul sistemului informatic presupune realizarea unui raport detaliat cu privire la securitatea informației, atât în interior, cât și în exterior, scanarea vulnerabilităților tehnice și rularea unor teste menite să identifice alte posibile amenințări. Auditul IT mai presupune verificarea serverelor și a stațiilor de lucru din punct de vedere operațional, analiza modului în care se desfășoară salvarea datelor, verificarea rețelei de comunicații. Pe lângă identificarea posibilelor breșe de securitate, auditarea are rolul de a furniza recomandări specifice pentru ținerea sub control a riscurilor informaționale și oferă direcții de abordare a celor mai performante metode de securitate informațională. Pornind de la datele prezentate mai sus, prin aceste chestionare am căutat să

analizăm în ce măsură echipa, în misiunea pe care a desfășurat-o la clienții săi, a atins obiectivele unui audit IT. În figura 2 jos sunt concentrate întrebări adresate celor 6 clienți cu privire la modul de desfășurare al auditului și la profesionalismul membrilor echipei de audit. Menționăm că 50% dintre respondenți au considerat că echipa de audit a fost foarte interesată de a înțelege particularitățile sistemului informatic, restul de 50% privind echipa ca fiind doar interesată, iar 16,67% au răspuns că auditul s-a desfășurat bine. Un aspect pozitiv reieșit din analiză este faptul că, la restul întrebărilor, respondenții au fost de acord în unanimitate că echipa de audit a asigurat servicii de calitate și că recomandările acestora au fost benefice pentru companie.

Figura 2. Evaluarea misiunii și a echipei de audit

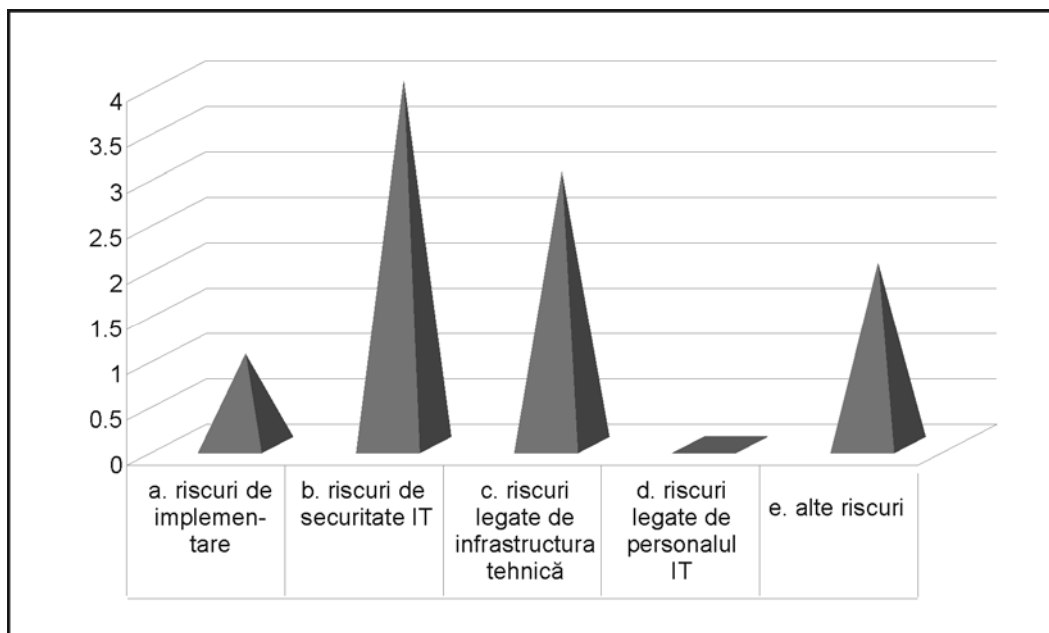
Sursa: Proiecția autorului, pe baza studiului empiric

Riscul IT este un risc specific al afacerii, asociat cu utilizarea, proprietatea, operarea, implicarea, influența și adoptarea de IT în cadrul unei întreprinderi. Se compune din evenimente legate de IT și din condiții care ar putea avea impact potențial asupra afacerii. O întrebare din chestionar se referă la riscurile IT care au fost identificate și evaluate de auditorii IT la nivelul entității (Figura 3). La această întrebare, riscul de securitate IT a fost răspunsul cel mai des întâlnit în rândul respondenților. Este de înțeles acest lucru, deoarece cu cât o societate este mai informatizată cu atât ea este mai vulnerabilă, iar asigurarea securității spațiului virtual trebuie să constituie o preocupare majoră pentru toți cei implicați, mai ales la nivel de instituție.

Locul al doilea la nivel de riscuri este ocupat de riscurile privind infrastructura tehnică. În mod normal, aceste riscuri pot fi cuantificate cu ușurință, întrucât sunt interne. Complicațiile apar în circumstanțele unor aspecte externe.

Această întrebare din chestionar a fost una din întrebările la care respondenții puteau să menționeze și alte tipuri de riscuri întâlnite. Astfel, doi dintre respondenți au menționat că auditorii au identificat riscuri precum lipsa de personal specializat și, în cazul în care locația unde își desfășoară activitatea entitatea auditată este nefuncțională sau distrusă, nu există posibilitatea recuperării bazelor de date, a informațiilor.

Figura 3. Riscuri IT identificate

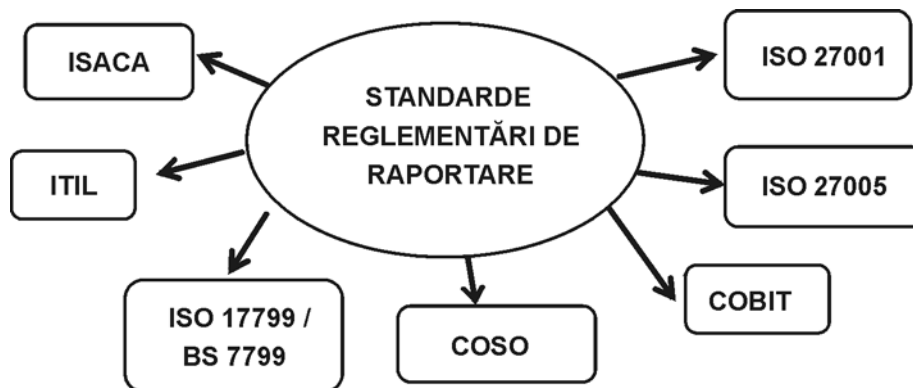

Sursa: Proiecția autorului, pe baza studiului empiric

În **Figura 4** am identificat standardele, reglementările de raportare care au vizat Standardele internaționale de audit IT, Standardele ISO 27001, ISO 27005, standardul COBIT (Control Objectives for Information and Related Technology), elaborat de ISACA (Information Systems Audit and Control Association –

Asociația Internațională a Auditorilor de Sisteme Informatic), dar și alte standarde precum ISO 17799/BS 7799, Information Technology Infrastructure Library (ITIL) sau The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO).

Figura 4. Standarde profesionale de audit

Sursa: Proiecția autorului, pe baza studiului empiric

În ceea ce privește controalele și testele IT care s-au realizat, acestea au urmărit mai multe aspecte, dintre care ponderea cea mai mare (83,33%) au avut-o securitatea accesului fizic și securitatea accesului logic la sistemul informatic. În continuare, ierarhia este completată de evaluarea riscurilor IT și verificarea existenței și securității copiilor de siguranță a datelor, informațiilor critice, aplicațiilor informatice, cu un procent de 66,67%. Ultimele poziții sunt ocupate de controlul aplicațiilor informatice existente în sistem (50%), continuitatea activității în caz

de dezastru (33,33%) și verificarea separării funcțiilor incompatibile din sistemul informatic (0%).

O altă întrebare din chestionar a fost despre obiectivul misiunii de audit IT. După cum se poate observa în **Tabelul 1**, majoritatea misiunilor de audit IT s-au axat pe controlul și testarea securității informatice a sistemului informatic existent și pe controlul și testarea dezvoltării unui nou sistem informatic, fiind urmate de controlul și testarea aplicațiilor financiar-contabile existente în sistemul entității.

Tabel 1. Obiectivele misiunii de audit

Obiectivul misiunii de audit	Procent
Controlul și testarea dezvoltării unui nou sistem informatic	66,67%
Controlul și testarea aplicațiilor financiar-contabile existente în sistemul entității	33,33%
Controlul și testarea securității informatice a sistemului informatic	83,33%
Controlul și testarea unei aplicații web (on-line)	16,67%

Sursa: Proiecția autorului, pe baza studiului empiric

În urma analizei efectuate și a comparării standardelor europene utilizate în auditarea sistemelor informatice financiar contabile, privind totodată și din perspectiva entităților auditate, am constatat o serie de elemente comune pe care auditul sistemelor informatice financiar contabile ar trebui să le presupună:

- să fie ușor de înțeles – trebuie să se utilizeze un limbaj cât mai clar, simplu, evident în măsura în care obiectivele auditului o permit. Formularea conținutului raportului de audit trebuie să fie accesibilă celor cărora li se adresează.
- lipsit de ambiguitate – auditorul se va asigura că toate constatările sunt exprimate cu acuratețe și nu lasă loc de interpretări, cel mai ușor mod de a fi pe deplin înțeles este acela de a folosi formule standard care sunt general acceptate.
- complet – un audit trebuie să cuprindă toate informațiile necesare pentru a satisface în primul rând obiectivele auditării și apoi exigențele entității auditate.
- exact – o prezentare corectă presupune descrierea cu acuratețe a sferei de cuprindere a auditului și a metodelor folosite. O inexactitate apărută în raportul de audit poate crea îndoeli asupra validității întregului raport și poate atrage atenția de la esența raportului.
- obiectiv – un raport de audit are o credibilitate considerabil mai mare dacă probele de audit sunt prezentate într-o manieră imparțială.

- convingător – utilizatorul trebuie să fie convins de realitatea constatărilor, de rezonabilitatea concluziilor și de beneficiul aplicării recomandărilor formulate.
- concis – auditul trebuie să fie concis și să cuprindă concluzii și recomandări care să sprijine probele prezentate.

Prin prisma întrebărilor formulate în chestionare, am căutat să aflăm cum a fost perceput auditul efectuat asupra sistemelor informatice și dacă acesta a întrunit elementele mai sus menționate. Astfel, misiunea de audit a primit aprecieri bune și foarte bune, semn că aceasta s-a desfășurat în mod obiectiv, complet și convingător, că a fost pe înțelesul entităților auditate și că raportul de audit a fost exact și concis.

5. Concluzii

Entitățile economice, forțate de mediul concurențial agresiv, trebuie să identifice și să exploateze toate mijloacele disponibile care să le eficientizeze activitatea, să le reducă costurile și în același timp să le crească performanțele. Printre mijloacele care pot ajuta entitatea să își atingă obiectivele sale se numără și asimilarea soluțiilor oferite de tehnologia informației prin includerea acestora în sistemele informaționale.

Respectarea tuturor caracteristicilor calitative ale informațiilor presupune unele costuri suplimentare din

partea entității cu instruirea personalului, cu modificarea și dezvoltarea infrastructurii informaționale (aplicații și echipamente informatice), influențând în același timp controlul intern al entității și riscurile la care aceasta este expusă. Pornind de la aceste aspecte, calitatea și conformitatea informațiilor transmise utilizatorilor de către sistemul informațional trebuie să fie garantate de către auditorii interni și cei IT.

Obiectivul general și scopul unui audit nu se schimbă într-un mediu informatizat. Cu toate acestea, utilizarea unui computer modifică modul de procesare, stocare și comunicare al informațiilor financiare și poate influența sistemul contabil și sistemul de control intern utilizat de entitate. În planificarea domeniilor de audit ce pot fi afectate de sistemul informatic al clientului, auditorul trebuie să înțeleagă semnificația și complexitatea activităților sistemului informatic și a disponibilităților datelor ce se utilizează în audit. Atunci când sistemul informatic este complex, auditorul trebuie să obțină o bună înțelegere a sistemului informatic și a faptului că acesta poate influența evaluarea riscurilor.

Lucrarea de cercetare realizată aduce în prim plan modalitățile prin care auditul IT contribuie la gestionarea riscurilor cu care o entitate se poate confrunta. Aportul personal a constat în sistematizarea teoriilor referitoare la risc, gestiune a riscurilor, audit IT, metode de evaluare cantitativă și calitativă a riscurilor etc. Prin consultarea unui număr mare de referințe bibliografice a fost posibilă sintetizarea celor mai importante rezultate privind subiectul abordat, precum și elaborarea concluziilor care au fundamentat cercetarea aplicativă.

În zona cercetării aplicative, aportul personal a constat în conceperea întrebărilor din chestionar, în centralizarea datelor rezultate în urma aplicării chestionarului și a întocmirii graficelor și tabelelor care să prezinte într-un mod elocvent aceste rezultate.

Riscul poate fi asociat, aproape cu orice activitate și nu trebuie să fie confundat cu „pericolul” care este o cauză de risc. Aproape orice poate fi un pericol, în timp ce consecința unui risc duce la o pierdere parțială sau totală a valorii, acestea putând fi considerate „speculative” (diferența dintre pierdere și câștig).

Evaluarea riscurilor constă în abordarea acestora în mod rațional și ordonat, reprezentând o soluție la identificarea problemelor de securitate prin determinarea probabilității de producere a riscurilor. O putem privi și ca pe o modalitate de estimare a pierderilor neașteptate în cazul apariției unui eveniment nedorit. Așadar, analiza riscurilor

nu este și nu va fi vreodată o știință exactă deoarece este vorba de probabilități, dar aceasta poate răspunde la întrebările referitoare la securitatea sistemului informatic. Analiza de risc oferă managementului informații pe care să-și bazeze deciziile.

Principalul obiectiv al managementului riscului este acela de a permite organizației să își îndeplinească misiunile printr-o securizare îmbunătățită a sistemelor IT folosite pentru stocarea, procesarea, sau transmiterea informațiilor organizaționale. Probele obținute în timpul procesului de management al riscului pot ajuta managerii în luarea de decizii bine informate pentru managementul riscului, în justificarea cheltuielilor pentru un buget IT și în autorizarea sistemelor IT eficiente. O metodologie bine structurată de management al riscului poate să ajute procesul de management în identificarea mijloacelor de control pentru asigurarea capacității de securitate esențială în îndeplinirea misiunii.

Sistemul informatic constituie suportul furnizării informației și devine indispensabil în condițiile societății informaționale. Datorită extinderii misiunilor de audit financiar și a acțiunilor de control care se desfășoară în medii informatizate, se accentuează necesitatea asigurării convergenței metodelor și standardelor de audit financiar cu metodele și standardele de audit IT.

Transformările suferite de sistemul informațional al unei organizații și în special de componenta sa centrală, sistemul informatic, conduc la o re poziționare și o reproiectare a funcției de audit IT, ce se face simțită tot mai intens în ultimul deceniu.

Scopul prezentei lucrări a constat în cercetarea din perspectiva teoretică și practică a modalităților prin care auditul IT contribuie la gestionarea riscurilor, aducând, ca o contribuție personală, propunerea unei strategii de audit pentru o gestionare cât mai eficientă a riscurilor entității analizate. Lucrarea elaborată respectă obiectivele stabilite inițial, însă este foarte dificil de implementat un sistem de management al riscurilor care să și funcționeze în practică, conform metodologiei misiunilor de audit IT. Auditul sistemelor informaționale este un domeniu foarte vast și este foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă, dezbateră, într-un mod exhaustiv, a acestui subiect. De aceea, limitele acestei cercetări constau în faptul că nu se poate concepe un model universal valabil de gestionare a riscurilor numai prin intermediul unor tehnici de audit IT. Considerăm că indiferent care ar fi limitele identificate sau nu ale prezentei cercetări, acestea pot fi transformate în oportunități, respectiv perspective de cercetare, care pot reprezenta direcții de orientare ale unor cercetări viitoare.

BIBLIOGRAFIE

- Andronie Maria, *Analiza și proiectarea sistemelor informatice de gestiune*, Editura Fundației România de Măine, 2007, București
- Bârsan-Pipu Nicolae, Popescu Ion, *Managementul riscurilor – concepte, metode, aplicații*, Editura Universității Transilvania Brașov, 2003, p.8
- Boulescu Mircea, Fusaru Doina, Zenovic Gherasim, *Auditul Sistemelor Informatice Financiar-Contabile*, Editura Tribuna Economică, 2005, București
- Cardoș Vasile-Daniel, *Auditul sistemelor informaționale contabile – Provocări teoretice și valențe practice*, Editura Alma Mater, 2010, Cluj-Napoca
- Davis, R. E., *IT Auditing: The Process*, Pleier Corporation, 2004, disponibil în versiune CD-ROM, 2004
- Davis, R. E., *IT Auditing: An Adaptive Process*, Pleier Corporation, 2005 disponibil în versiune CD-ROM, 2005
- Munteanu Adrian Bogdănel, *Riscul auditării*, CISA, CRISC, publicat în 8 octombrie 2011 pe site-ul <http://isaca.ro/2011/10/riscul-auditarii/>
- Munteanu Andrei, *Auditul sistemelor informaționale contabile*, Editura Polirom, 2001
- Năstase Pavel (coordonator) & all., *Auditul și controlul sistemelor informaționale*, Editura Economică, 2007, p.16, p. 68
- Popa Ștefan, Ionescu Claudia, *Audit în medii informatizate*, Editura Expert, 2005, București
- Renard, Jacques, *Teoria și practica auditului intern*, Ministerul Finanțelor Publice, 2005
- Vincenti Dominique – *Dresser une cartographie des risques*, în Revista de Audit, nr. 144, citată de Jacques Renard în *Teoria și practica auditului intern*
- National State Auditors Association & U.S. General Accounting Office, *Management Planning Guide for Information Systems Security Auditing*, disponibil online la <http://www.gao.gov/special.pubs/mgmtpln.pdf>, 2014, accesat la data de 19.12.2014
- <http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/a035-2010-iaasb-handbook-isa-620.pdf>, accesat la data de 20.12.2014

Investigarea selectivă a transpozițiilor în contextul auditului: studiul activităților de reefectuare și recalculare. Extinderi practice asupra probelor Cowton

Prof. univ. dr. Edward J. LUSK,

*Contabil public autorizat,
State University of New York: Plattsburgh & Emeritus:
The Wharton School University of Pennsylvania, SUA,
e-mails: luskej@plattsburgh.edu or;
lusk@wharton.upenn.edu*

Dr. Michael HALPERIN,

*Director: Lippincott-Wharton Library, The University of
Pennsylvania, Phila. PA, SUA*

Rezumat

Auditorul financiar ar trebui să includă în procedurile sale de audit cât mai multe instrumente de analiză a datelor pentru a depista acele conturi care ar putea conține informații eronate și pentru care ar trebui extinse procedurile de testare. **Scopul studiului:** erorile de transpoziție a datelor ar trebui să motiveze cercetarea din domeniul Sistemelor Informaționale Contabile (SIC) corelate cu opinia COSO privind Controlul Intern asupra Raportării Financiare. Utilizând rezultatele lui Cowton care a demonstrat că toate transpozițiile sunt perfect divizibile cu 9, în studiu se propune un demers detaliat privind modul în care auditorul poate folosi procedurile de diviziune cu 9 în cadrul misiunii de audit financiar. Protocoalele de testare, seturile de date și rezultatele obținute au fost codificate într-un Sistem de Suport al Deciziilor în VBA: Excel™ care poate fi folosit de către auditor și este disponibil gratuit din partea autorilor, fără restricții de utilizare.

Cuvinte-cheie: monitorizarea conturilor, indicații privind diviziunea cu 9

JEL: M4

1. Introducere

Există multe conjuncturi în care auditorul colectează informații pentru a decide dacă procedurile extinse ar putea fi justificate în cadrul celor mai bune practici de efectuare a auditului. De fapt, aceste informații de condiționare sunt un fundament al GAAS (Standardele de Audit General Acceptate); în special în cazul celui de-al Treilea Standard al Activității în Domeniu, unde este necesară colectarea unui volum de date suficiente și relevante. Un semnal de investigare deosebit de important, în cadrul auditului, îl reprezintă existența unor erori de transpoziție a datelor la nivelul seturilor de date ale clienților generate de Sistemele Informaționale de Contabilitate [SIC]. Experiența sugerează că transpozițiile reprezintă erori speciale la nivelul datelor ce se produc rar în cadrul rețelei electronice a SIC. Simplu: *Dispozitivele nu fac confuzie asupra funcțiilor DataStream, astfel încât două sau mai multe cifre să fie citite și raportate în mod eronat în baze digitale greșite.* Este adevărat, uneori există un flux de date, o conexiune sau o interfață eronate; totuși, în acest caz există de obicei erori „semnificative” la nivelul unor segmente importante din DataStream comparat cu reținerile digitale numerice izolate. Astfel de erori de date „masive” au avut loc rareori, atunci când au existat descărcări de volume de date semnificative sau uneori când au fost transferate seturi de date voluminoase între software-uri și patch-uri, unde există „aspecte” privind vechimea datelor sau a dispozitivelor. Totuși, nu am descoperit o transpoziție izolată într-un astfel de set de date corupt. Transpozițiile se pot produce mai degrabă atunci când sunt utilizate Interfețe Generale cu Utilizatorul [IGU], când o decizie trebuie luată de un individ și introdusă într-un flux electronic al SIC și pare a fi singurul moment când se produc transpoziții numerice digitale.

Practica de audit sugerează că transpozițiile se produc dintr-o gamă diferită de motive:

1. Oboseala: Indivizilor li se solicită să îndeplinească activități de rutină pentru perioade care le compromit acuratețea. Acestea pot presupune un anumit număr de ore într-o zi sau săptămână pentru a fi finalizate; aici, exemplul perfect este contextul auditului din timpul „sezonului solicitant” când săptămânile de lucru de 100 de ore reprezintă un fapt comun pentru auditori. Acest fapt mai este denumit drept apartenența auditorului la „Century Club”.

- 2. „Monotonia”:** Indivizii care îndeplinesc sarcini repetitive și/sau care nu presupun o stimulare a gândirii la nivelul transferului sau prelucrării datelor.
- 3. Spațiul de lucru neadecvat:** Indivizii al căror spațiu de lucru nu este corespunzător iluminat, prea încălzit, prea rece sau prea haotic. Acest concept poartă uneori numele de „playing the OSHA-Card” (*Occupational Health and Safety* – Sănătate și Protecție la Locul de muncă). De exemplu, un client a beneficiat de medii de lucru reglementate de protocolul OSHA, unde dacă temperatura era mai mare de 75°F, angajații erau scutiți de îndeplinirea sarcinilor. Multe din aceste spații de lucru aveau termometre digitale cu alarme setate la 75,001°F.
- 4. Dificultăți de vedere:** Indivizii care nu au ochelarii potriviți. De exemplu, Terry Bradshaw, un fundaș legendar al Pittsburgh Steelers din NFL, a refuzat să poarte lentile corectoare odată cu trecerea timpului întrucât credea că îl făceau să pară bătrân. În mod memorabil, după ce s-a alăturat unui grup de comentatori unde trebuia să citească de pe prompter, acesta s-a conformat.
- 5. Distragerile:** Indivizii care sunt distrași în timp ce îndeplinesc sarcinile la nivelul IGU: așa-numita „Plugged-In Distraction” sau „i-Pad Multi-tasking”. Din experiența noastră, multi-task-ingul pare adesea să conducă la finalizarea eronată a sarcinilor efectuate.
- 6. Suprasolicitarea informațională:** Acest fenomen se poate produce fie din cauza volumului prea mare de date, fie a timpului prea scurt destinat îndeplinirii sarcinilor IGU.
- 7. Deturnările și înșelăciunile:** Din cauza lipsei împărțirii sarcinilor, sunt recunoscute disfuncțiile la nivelul SIC care dau posibilitatea apariției a tot felul de erori, dar îndeosebi în ceea ce privește activitățile din ciclurile conturilor de creanțe și a conturilor cu creditorii. Aici se pare că indivizii cred că dacă pot efectua o „fraudă/deturnare” sau orice fel de transpoziție, ei se pot „acoperi” dacă sunt „prinși” doar printr-o simplă mărturisire: un astfel de individ care realizează o transpoziție semnificativă la nivelul conturilor de furnizori atunci când are loc decontarea acestora, în detrimentul companiei și în favoarea furnizorului (o scamatorie clasică de deturnare a banilor), și-ar putea motiva acțiunea în felul următor: *Oops! Greșeala mea, îmi pare rău.*

Este suficient de susținut că, în calitate de auditori, trebuie să fim foarte atenți la existența transpozițiilor întrucât ele pot fi foarte importante în faza extinsă de utilizare a procedurilor de audit. Acesta este punctul de plecare al lucrării noastre.

În cele ce urmează, la nivelul studiului vom proceda astfel:

1. Pornind de la lucrarea lui Cowton (1989), vom discuta despre natura transpozițiilor de la nivelul cazurilor aditive și multiplicative.
2. Vom discuta despre cele două extinderi ale scenariului de transpoziție ale lui Cowton, care pot fi obținute în cadrul misiunii de audit.

Vom oferi un rezumat general al impactului auditului asupra posibilităților de detectare a transpozițiilor.

2. Analiza demonstrativă a rezultatului teoretic

Auditorii experimentați știu faptul că diferența dintre o valoare corectă și o transpoziție a respectivului număr este divizibilă cu nouă (9). Dovada acestui fapt a fost oferită de Cowton (1989); am folosit această probă evidentă în cadrul cursului nostru de *Audit și Servicii de Asigurare*, iar studenții au fost bucuroși să utilizeze probele lui Cowton. Rezultatul său teoretic se concentrează pe deplasarea cifrelor din cadrul pozițiilor rezervate unităților, zecilor, sutelor ș.a.m.d., ca un subset al setului de numere întregi $\{ \mathbb{S} \}$.

Pentru a facilita prezentarea lucrării noastre, vom considera o simplă reprezentare a rezultatelor lui Cowton:

În cadrul sistemului zecimal, diferența dintre două numere (unde există unele transpoziții numerice între cele două numere) este divizibilă cu nouă (9), astfel încât rezultatul va fi de forma: Câtul $\in \{ \mathbb{S} \}$ cu Rest = 0.

Acest lucru înseamnă că numărul care rezultă din împărțirea diferenței dintre două numere, unde există transpoziții, va fi un număr întreg „curat” – de exemplu, niciun număr întreg diferit de zero, urmat de valori zecimale. Vom denumi acest fenomen Protocolul Divizibil cu 9 [9-P]. Ca o demonstrație, să folosim conceptul volumului digital și să considerăm următoarea valoare monetară: $\$ \alpha \beta \gamma .00$; unde α reprezintă numărul sutelor, β este numărul zecilor și γ este numărul unităților. În acest caz, α, β și γ sunt incluse

într-un set de numere în baza 10: $\{0, 1, 2, 3, \dots, 9\}$ care definesc numărul. Să presupunem că transpoziția este: $\$ \alpha \gamma \beta .00$. Fenomenul apariției transpozițiilor face ca $\$ \alpha \beta \gamma .00$ să fie valoarea propusă, numită Probă de Audit [PA]; totuși, în locul său, $\$ \alpha \beta \gamma .00$ este „incorect” înregistrată sub conceptul de Client Data [CD]. În acest caz simplu, diferența dintre ceea ce ar fi trebuit înregistrat și ceea ce a fost înregistrat este constituită ca diferența: [CD minus PA] sau $[\$ \alpha \beta \gamma .00 - \$ \alpha \gamma \beta .00]$.

Din moment ce ne aflăm în mediul „aditiv” și suntem interesați DOAR de amplitudinea diferenței și NU de semnul rezultatului, reținem Proprietatea de Câmp Comutativ [C]. De aceea, diferența sau scăderea pot fi reformulate ca:

$$\$ \alpha \gamma \beta .00 - \$ \alpha \beta \gamma .00 = [\alpha - \alpha] \times 100 + [\gamma - \beta] \times 10 + [\beta - \gamma],$$

sau

$$[\gamma * 10 - \gamma] + [-\beta * 10 + \beta].$$

În schimb, aceasta poate fi reformulată pe baza Proprietății Asociative [A] ca:

$$[\$ \alpha \gamma \beta - \alpha \beta \gamma .00] = [9\gamma] + [-9\beta]$$

și, în final, descompunerea în factori conduce la:

$$EC1 \quad 9 * [\gamma - \beta].$$

De aici rezultă imediat că diferența generală descrisă în EC1 este divizibilă cu 9, care ar conduce la

$$9-P: [\gamma - \beta].$$

Pentru a demonstra proprietatea 9-P, putem da următoarele valori: $\alpha = 6, \beta = 7, \gamma = 3$. Sau avem numărul: PA = 673. Transpoziționarea este: CD = 637. În acest caz, $637 - 673 = -36$. Utilizând codificarea de mai sus, acest lucru ar putea fi formulat ca:

$$\$ 637.00 \text{ minus } \$ 673.00 = [9 * 3] + [-9 * 7]$$

În final, dând factor comun, se ajunge la:

$$9 * [3 - 7] = -36.$$

Folosind 9-P, ultimul rezultat (care este divizibil cu 9) include $[3 - 7] = -4$.

Aceasta este o valoare interesantă, întrucât $[\gamma - \beta]$ este distanța dintre cele două valori transpuse și semnul pentru rezultatul final este > sau < decât zero. De exemplu, deoarece $7 > 3$, diferența va fi negativă și deplasarea transpoziționării este de patru unități sau, în

acest caz, există 4 spații unitare între 7 și 3. **Implicație:** În acest caz foarte simplu, auditorul ar ști că: (i) există o diferență între două numere $[CD - PA]$ care este divizibilă cu 9 și deci este posibilă apariția unei transpoziții, (ii) în acest caz, ar putea fi posibilă apariția unei transpoziții la nivelul zecilor sau a unităților, întrucât numărul întreg pentru diviziunea cu 9 sau $[-36]$ este localizat în dreptul zecilor. De exemplu, diferența este $[3 \times 10 + 6 \times 1]$ sau 36, (iii) numărul este negativ, ceea ce înseamnă că valoarea mai mare va fi valoarea corectă, întrucât am scăzut din valoarea incorectă de \$637.00 ceea ce ar fi trebuit să fie valoarea înregistrată: 673.00, (iv) distanța dintre zeci și unități ar fi de 4 unități sau modul $|3-7|$ în acest caz, și, în final, întrucât cel care efectuează „transpoziția” lucrează cu valoarea absolută, și transpozițiile sunt $[C]$, această informație privind identificarea unei transpoziții utilizând protocolul 9-P este validă și semnul oferă indicații privind plasarea cifrei celei mai mari transpuse.

3. Transpoziții aditive în operații de adunare

Să considerăm inițial o demonstrație a utilizării probelor lui Cowton referitoare la aspectul aditiv al transpozițiilor. Am prezentat deja un exemplu în care se demonstrează faptul că toate transpozițiile sunt perfect divizibile cu 9, sub forma protocolului 9-P. Dacă este cazul unui total sau al unei operații anume compusă din n termeni separați, există k transpoziții la nivelul acestor n elemente și este întotdeauna cazul în care elementele transpoziției γ și β au același semn. De exemplu, $\beta_j > \gamma_j, j=1, \dots, k$, apoi diferența dintre CD și PA va fi compusă din două seturi de elemente exhaustive:

$$\{0\} \cup \{9 \sum_{j=1}^k [\gamma_j - \beta_j] \lambda_j : j=1, \dots, k\}$$

Unde: λ_j reprezintă calibrarea cifrelor aflate pe locul unităților, zecilor și sutelor etc. care aparțin transpoziției din cadrul valorii celei mai mari.

Suma acestor n diferențe pentru: $CD - PA$, dintre care k au valori diferite de zero, va fi:

$$EC2 \quad 9 \sum_{j=1}^k [\gamma_j - \beta_j] \lambda_j .$$

De aceea, rezultă imediat că însumarea sau adunarea diferențelor $[CD - PA]$ va fi divizibilă cu 9, întrucât 9 este constanta din EC2. De exemplu, să presupunem că

pentru vectorul \overline{CD} avem trei valori de facturare: [123, 465, 7189] și că vectorul \overline{PA} este: [132, 645, 7819].

Apoi calculăm diferența vectorială: $[\overline{CD} - \overline{PA}]$, de aici EC2, în forma extinsă, rezultă:

$$[9 \times (2 - 3) \times 1] + [9 \times (4 - 6) \times 10] + [9 \times (1 - 8) \times 10] = [-9] + [-180] + [-630] = -819$$

Aceasta reprezintă pur și simplu suma descompusă pentru diferența dintre: CD: \$7.777 și PA: \$8596 sau -819 care este divizibilă cu 9, precum se poate vedea în EC2 demonstrată prin suma descompusă, unde 9 este un factor.

Implicația este clară: DACĂ există doar k transpoziții, toate cu același semn, atunci diferența dintre valoarea totală însumată a tuturor elementelor aparținând seriilor CD și PA va fi divizibilă cu 9, astfel că, în acest caz, auditorul poate folosi generalizarea pentru a analiza setul de date pentru transpoziția k , care există undeva la nivelul seturilor de date CD și PA.

Totuși, trebuie acordată atenție deosebită, din următoarele motive:

1. În cazul aditiv, chiar dacă se pleacă de la presupunerea semnului matematic, diferența NU include nicio informație conform căreia există fix k transpoziții, ci doar că există transpoziții.
2. De asemenea, din cauza faptului că $\beta_j - \gamma_j$ variază prin semn, se poate concepe o matrice din care poate rezulta că sumele CD și PA sunt aceleași.
3. Totuși, dacă există o matrice care conține diferențe între CD și PA, atunci acea diferență va fi conformă protocolului 9-P.

Acestea sunt extensii practice ale rezultatelor lui Cowton. Vom prezenta aceste lucruri în secțiunea de concluzii a lucrării de față. Să considerăm acum cazul transformărilor multiplicative unde există transpoziții.

4. Transpoziții multiplicative: Cazul asociativ

Utilizând rezultatul teoretic, pentru a demonstra că transpozițiile directe multiplicative simple sunt divizibile cu 9, să folosim încă o dată conceptul de volum și să considerăm următoarea valoare monetară: $\$ \beta \gamma$, unde β reprezintă numărul zecilor și γ reprezintă numărul unităților. Celălalt multiplicator este: $\$ \delta \epsilon$. Toate cele

patru unități monetare sunt incluse într-un set de cifre în baza zece: $\{0, 1, 2, 3, \dots, 9\}$. Pentru cazul multiplicativ direct simplu, avem:

PA: Valoarea înregistrată ar fi trebuit să fie: $\$ \beta \gamma \times \$ \delta \varepsilon$

CD: Valoarea actuală incorect înregistrată este:

$$\$ \beta \gamma \times \$ \varepsilon \delta$$

Produsul binar corect este:

$$PA: [\beta \times \delta \times 10 \times 10] + [\beta \times \varepsilon \times 10] + [\gamma \times \delta \times 10] + [\gamma \times \varepsilon \times 1]$$

Valoarea incorect înregistrată de client a fost:

$$CD: [\beta \times \varepsilon \times 10 \times 10] + [\beta \times \delta \times 10] + [\gamma \times \varepsilon \times 10] + [\gamma \times \delta \times 1]$$

În acest caz, diferența dintre CD și PA va fi:

$$[(\beta \times \varepsilon \times 10 \times 10) + (\beta \times \delta \times 10) + (\gamma \times \varepsilon \times 10) + (\gamma \times \delta \times 1)] - [(\beta \times \delta \times 10 \times 10) + (\beta \times \varepsilon \times 10) + (\gamma \times \delta \times 10) + (\gamma \times \varepsilon \times 1)]$$

Prin rearanjarea și descompunerea în factori a diferenței, obținem următoarele patru componente:

$$\begin{aligned} & [\beta \times \varepsilon \times 10 \times 10] - [\beta \times \varepsilon \times 10] \text{ sau } [\beta \times \varepsilon \times 10 \times 9] \\ & - [\beta \times \delta \times 10 \times 10] + [\beta \times \delta \times 10] \text{ sau } - [\beta \times \delta \times 10 \times 9] \\ & + [\gamma \times \varepsilon \times 10] - [\gamma \times \varepsilon \times 1] \text{ sau } [\gamma \times \varepsilon \times 9], \end{aligned}$$

și în final

$$- [\gamma \times \delta \times 10] + [\gamma \times \delta \times 1] \text{ sau } - [\gamma \times \delta \times 9]$$

Diferența finală poate fi apoi scrisă sub forma $CD-PA$:

$$[(\beta \times \varepsilon \times 10 \times 9) + (\gamma \times \varepsilon \times 9)] - [(\beta \times \delta \times 10 \times 9) + (\gamma \times \delta \times 9)].$$

Dând factor comun, obținem:

$$9 \times \{[(\beta \times \varepsilon \times 10) + (\gamma \times \varepsilon)] - [(\beta \times \delta \times 10) + (\gamma \times \delta)]\}.$$

Acest exemplu demonstrează o extensie a rezultatului lui Cowton, în care pentru transpozițiile din cazul multiplicativ diferența este clar divizibilă cu 9. Pentru a spori claritatea acestor informații, vom considera următorul caz specific: 75\$ x 42\$. PA sau valoarea corectă este, deci: 3.150\$. CD sau transpoziția va avea forma: 75\$ x 24\$ = 1.800\$. Diferența va fi: CD minus PA sau 1.800\$ - 3.150\$ sau **-1.350\$**, care, prin diviziunea cu 9, devine: -150\$ [-1.350\$/9]. Folosind formula de mai sus pentru $[\beta = 7; \gamma = 5; \delta = 4; \varepsilon = 2]$, putem recompune numeric sub forma:

$$[(7 \times 2 \times 10 \times 9) + (5 \times 2 \times 9)] - [(7 \times 4 \times 10 \times 9) + (5 \times 4 \times 9)] = -1.350$$

Dând factor comun, obținem:

$$9 \times [(7 \times 2 \times 10) + (5 \times 2)] - [(7 \times 4 \times 10) + (5 \times 4)] = -1.350$$

sau

$$9 \times [(140 + 10) - (280 + 20)] = -1.350,$$

în final,

$$9 \times [-150] = -1.350.$$

În acest caz deci, informația importantă este că auditorul ar putea la fel de bine găsi o eroare în sumele relative și acest lucru va conduce la o investigație suplimentară. Vom demonstra acest lucru în secțiunea de încheiere.

5. Cazurile speciale de transpoziții ale lui Cowton

Cowton (1989) indică de asemenea două cazuri speciale: unul care se potrivește Protocolului 9 și unul care necesită o recalibrare ușoară a Profilului 9.

5.1. Exterior Folding sau Sandwicing

Versiunea 91-P. Folosind demonstrațiile lui Cowton (1989, p. 379), care oferă o generalizare doar pentru cazul aparițiilor transpozițiilor la nivelul unui număr cu trei cifre: numărul folosit este 858 și transpoziția este 585. În acest model, pentru un număr $\alpha\beta\alpha$, unde transpoziția este $\beta\alpha\beta$, diferența este clar divizibilă cu 91. Aici, din $[858 \text{ minus } 585]/91$ rezultă numărul întreg 3. Acesta este un caz foarte special; acesta se verifică în cazul multiplicării. De exemplu, 858×7 și 585×7 verifică versiunea 91, astfel: $(6.006 \text{ minus } 4.095)/91$ rezultă 7×3 sau 21, precum se preconiza din moment ce transformarea a fost doar un multiplu constant. Totuși, dacă sunt implicate și transpoziții, regula 91 nu mai funcționează. De exemplu, 858×57 și 585×57 ar verifica regula 91-P și ar conduce la un postulat că ar rezulta o diferență de $171 [57 \times 3]$. Totuși, 858×57 și 585×75 nu respectă regula 99-P nici regula 91-P.

5.2. Wrapping the Transportation sau Anchoring

Regula 99-P: Celălalt caz utilizat de Cowton este cel în care există un număr de trei cifre unde cifra din mijloc nu se modifică, iar transpoziția se face în jurul acestei cifre stabile. De exemplu, 452 și 254 vor respecta regula 9-P întrucât $[452 \text{ minus } 254]/9 = 22$. Totuși, există **puțin mai**

multe informații despre natura transpoziției dacă recunoaștem că $[452 \text{ minus } 254]$ se divide perfect cu 99 sau $[452 \text{ minus } 254]/99 = 2$. Acest rezultat respectă multiplii constanți: $[452 \times 7 \text{ minus } 254 \times 7]/99 = 7 \times 2 = 14$. Totuși, nu funcționează în cazul transpozițiilor; de exemplu: $[452 \times 57 \text{ minus } 254 \times 57]/99 = 57 \times 2 = 114$, dar $[452 \times 57 \text{ minus } 254 \times 75]/99 = 67,9$. Totuși, precum a fost argumentat mai sus, va funcționa pentru regula 9-P întrucât $[452 \times 57 \text{ minus } 254 \times 75]/9 = 746$, acesta fiind doar în cazul multiplicării pentru transformări care au fost prezentate mai sus.

6. Rezumat, concluzii și privire de ansamblu asupra rezultatelor

6.1. Rezumat

În mod esențial, este deosebit de importantă și se recomandă detectarea transpozițiilor, care poate fi semnalată de: *Diviziunea perfectă prin protocolul 9*, notată mai sus ca 9-P. Acest lucru va fi cel mai productiv test, ca un semnal al investigațiilor viitoare în cazurile Adunării/Scăderii sau Înmulțirii. 9-P nu este chiar relevant pentru cazurile operațiilor de diviziune sau *In/exp*, ca un semnal direct că aceste operațiuni legate de transpoziții nu sunt, în general, capabile să producă o modificare directă la nivelul cifrelor din contabilitate, lucru care explică de ce 9-P funcționează doar pentru adunare și înmulțire. De asemenea, nu există cazuri neobișnuite unde $CD = PA$ și ele sunt de fapt transpoziții și erori „care compensează”, dând impresia că nu există erori.

6.2. Concluzie

Sfatul nostru, pe scurt, este: în contextul auditului, acumulăm informații foarte importante privind opinia COSO: adecvarea sistemului de management al controlului intern la raportarea financiară, îndeosebi pentru organizarea și managementul IGU din SIC. Acest lucru impune atenta căutare a erorilor determinate de transpoziții din fluxul de date al clienților. Sfatul simplu este rezumat în două dintre cazurile obișnuite:

Cazul A: $CD \neq PA$. În acest caz, totalurile sunt diferite. Primul pas este să folosim 99-P, apoi 91-P, și în final

9-P. Acest fenomen va oferi semnale de investigare rezonabile. Dacă se aplică 91-P atunci auditorul ar putea ști că există o eroare de transpoziție de tip *Sandwiching* și se poate investiga maniera în care s-a petrecut aceasta în contextul utilizării SIC. Experiența sugerează că existența unei singure transpoziții este rară într-un sistem complex, unde există multe valori ale numerelor care sunt introduse în sumă. Implicația rezumată este că auditorul:

1. nu se poate baza NICIODATĂ pe total; este necesară mereu o analiză a ELEMENTELOR, și
2. TREBUIE să folosească toate protocoalele de verificare pentru a analiza detaliile necesare pentru investigarea viitoare a SIC.

Cazul B: $CD = PA$.

Rezumatul implicațiilor pentru Cazul B este că auditorul:

1. TREBUIE să selecteze aleator seturi de date unde nu există diferențe între CD și PA , apoi
2. Să aleagă aleator un număr de elemente individuale pentru analiza comparativă.

Dacă oricare dintre acestea produce diferențe, atunci auditorul va afla probabil că există alte erori la nivelul setului de date. Noi o numim „Testul Cutiei Pandorei” – adică există o eroare la nivelul setului de date care a fost preliminar testat drept $CD = PA$, vehiculând posibilitatea existenței mai multor erori.

6.3. Privire de ansamblu

Alți cercetători s-au concentrat pe analiza atentă a fișierelor Excel pentru detectarea posibilelor erori și/sau deturnări care ar semnala necesitatea utilizării unor proceduri extinse de audit. Vezi, de exemplu, Panko (2000) & Panko (2010). Protocoalele 9-P, 91-P și 99-P au în general aceeași idee concentrată pe transpoziții. În acest sens, avem un Sistem de Suport al Deciziilor dezvoltat care acceptă CD și PA și identifică toate diferențele și le testează cu 91-P, 99-P și 9-P. Acesta este numit *DSS: Trans* și este programat pe bază de acces liber VBA[®], Excel[™], v.2013. Programul *DSS: Trans* este disponibil pentru descărcare gratuită prin email și nu există restricții privind utilizarea sa.

Bibliografie

Cowton, C.J. (1989), *Note: Differences that are multiples of nine*, British Accounting Review 21: 377-380.

Panko, R. (2000), *Spreadsheet Errors: What we know. What we think we can do*, Proceedings of the Spreadsheet Risk Symposium, European Spreadsheet Risks Interest Group Greenwich, England July 17-18, 2000.

Panko S. (2010), *The detection of human spreadsheet errors by humans versus inspection (auditing) software*, Proceedings of European Spreadsheet Risks Interest Group Conference: "Practical steps to protect organizations from out-of-control spreadsheets", ISBN: 978-1-905404-50-6

Impactul guvernanței corporative asupra contabilității valorii juste

Drd. Sorana Mihaela MĂNOIU,
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România,
e-mail: sorana.manoiu@econ.ubbcluj.ro

Drd. Maria Ionela DAMIAN,
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România,
e-mail: maria.damian@econ.ubbcluj.ro

Rezumat

Scopul acestui studiu este de a prezenta implicarea mecanismelor de guvernare corporativă în asigurarea unei reprezentări fidele a valorilor juste în cadrul situațiilor financiare. Studiul literaturii de specialitate a condus autorii spre problematica reclasificărilor realizate de marile grupuri financiare europene în timpul crizei financiare, cu scopul de a evita recunoașterea pierderilor determinate de scăderea valorii juste ca urmare a nelichidității piețelor în condițiile crizei economico-financiare. Situația apărută după adoptarea amendamentelor IAS 39 și IFRS 7 din octombrie 2008, în care mai multe grupuri bancare au realizat reclasificări masive ale activelor financiare, arată că decizia managementului privind intenția de a păstra sau nu pe termen lung activele din portofoliu poate influența semnificativ raportările financiare. Este important ca managerii și consiliile de administrație să cunoască toate aspectele procesului de estimare a valorii juste, putând astfel evalua riscurile care pot duce la denaturări semnificative. Prin urmare, aceștia trebuie să conștientizeze impactul deciziilor lor asupra situațiilor financiare și să respecte politicile de guvernare corporativă.

Cuvinte-cheie: guvernare corporativă, valoarea justă, reclasificarea activelor financiare, IAS 39, IFRS 7

Clasificare JEL: M41, G30

Introducere

Guvernanța corporativă reprezintă un subiect amplu de cercetare în cadrul literaturii de specialitate. Aceasta este baza raportării financiare de calitate și într-un mod corect, fiind menită să ajute la creșterea nivelului de transparență a informațiilor financiare și nefinanciare ale entităților comerciale și, respectiv, la creșterea performanțelor acestora. Valoarea justă este un subiect la fel de prezent în cercetarea academică, fiind dificil de abordat din cauza problemelor contrariate, contestate și disputate de-a lungul timpului pe care aceasta le prezintă.

Chiar și înainte de izbucnirea recente crize financiare, valoarea justă a făcut subiectul unor dezbateri aprinse între normalizatori, practicieni și academicieni. Totuși, ideea de contabilitate a valorii juste a fost oficializată în ciuda opunerilor vehemente venite din multe părți și nu în cele din urmă a băncilor europene care își doreau să-și păstreze raportările discreționare în anumite poziții cheie.

Așa cum contabilitatea valorii juste nu reprezintă un concept nou, nici controversele legate de aceasta nu sunt noi. Vechile dezbateri ce o privesc sunt centralizate în jurul dilemei dacă avantajul comparativ al sistemului contabil este de a furniza realizările ex post ale performanței din trecut sau distribuțiile ex ante ale valorii viitoare (Ryan, 2007 citat de Guthrie, Irving & Sokolowsky, 2011).

Criticile evaluării la valoare justă susțin faptul că estimările valorii curente nu furnizează informație credibilă. Ei afirmă că aceste estimări sunt neverificabile și sunt vulnerabile în fața manipularii de către management (Watts, 2003). În acest context devine inerentă întrebarea:

Care este rolul guvernancei corporative în a preveni manipularea datelor de către management în ceea ce privește evaluările la valoare justă?

Studiul realizat de Song, Thomas și Yi (2010) arată că mecanismele de guvernare corporativă influențează capacitatea informativă (eng. *value relevance*) a evaluărilor la valoare justă din cadrul situațiilor financiare. Motivația din spatele acestui studiu o constituie faptul că evaluările la valoare justă, mai ales cele realizate pe baza datelor de nivel 3 conform ierarhiei valorii juste¹, pot fi

semnificativ influențate de subiectivitatea managementului.

Cu toate că în anumite situații managerii pot folosi informațiile pe care le dețin în mod privat pentru a raporta în mod credibil valoarea justă (Barth *et al.*, 1998 citat de Song *et al.*, 2010), studiile anterioare arată că managerii pot manipula în interesul propriu datele de intrare utilizate pentru evaluările la valoare justă (Aboody *et al.*, 2006; Bartov *et al.*, 2007; citați de Song *et al.*, 2010).

Utilizând un eșantion format din rapoarte trimestriale emise de entități bancare în anul 2008, Song *et al.* (2010, p.1377) a testat măsura în care capacitatea informativă a valorilor juste raportate variază în funcție de șase mecanisme individuale ale guvernancei corporative: independența consiliului de administrație, pregătirea în domeniul financiar a membrilor comitetului de audit, frecvența întâlnirilor comitetului de audit, procentul de acțiuni deținut de investitori instituționali, mărimea biroului de audit contractat și lipsa deficiențelor semnificative ale controlului conform Secțiunilor 302 și 404 ale Legii Sarbanes-Oxley.

Rezultatele studiului arată că guvernarea corporativă are un impact semnificativ asupra valorilor juste de la Nivelul 2 și Nivelul 3, aducând în prim plan importanța mecanismelor de guvernare corporativă în atenuarea problemelor puse de asimetria informațională asociată cu datele de intrare de la aceste nivele ale ierarhiei valorii juste. Consecvent cu prezumția că valorile juste ce utilizează date de intrare de Nivel 1 sunt cel mai puțin influențate de asimetria informațională, autorii au determinat că guvernarea corporativă are un impact minim asupra acestora (Song *et al.*, 2010, p.1377).

Dixon și Frolova abordează în cadrul articolului publicat în 2013 provocările pe care le prezintă valoarea justă asupra guvernancei corporative. Conform acestor autori, implicația crucială a guvernancei corporative este reprezentată de buna informare a consiliilor de administrație și a managerilor privind toate aspectele

modelelor de evaluare: **Nivelul 1** - datele de intrare utilizate în procesul de evaluare sunt „prețurile cotate pe piețe active pentru active sau datorii identice”, necesitând astfel accesul entității raportoare la respectiva piață; **Nivelul 2** – date de intrare, altele decât prețurile cotate incluse la nivelul 1, care sunt observabile direct sau indirect pentru activul sau datoria în cauză; **Nivelul 3** – date de intrare neobservabile pe piață pentru activul sau datoria în cauză (IFRS 13, 2011).

¹ Ierarhia Valorii Juste (eng. *Fair Value Hierarchy*) identifică prioritățile pe care managementul ar trebui să le respecte în estimarea valorii juste a activelor și datoriilor. Această ierarhie descrie datele de intrare (eng. *inputs*) aferente

procesului de estimare a valorii juste, putând evalua riscurile asociate de denaturări semnificative. Obiectivul acestui studiu este acela de a descrie și analiza reformele standardelor contabile care au schimbat profesia contabilă, îndepărtând-o de regulile și principiile sale, precum și să exploreze implicațiile pentru consiliile de administrație în cadrul unor situații financiare ce prezintă estimări ale valorii juste cu conținut denaturat (2013, p.318).

Un studiu care prezintă o perspectivă nouă de cercetare privind relația dintre standardele contabile și guvernanta corporativă este cel al autorului Issam Mf Saltaji (2013). El argumentează că această relație poate merge mai departe decât evoluția contabilității, făcând referire la implicarea în reglementări contabile oficiale (2013, p. 35). Acesta prezintă ghidul de aplicare a IFRS 9, punând accentul pe creșterea influențelor guvernantei corporative în entități cu scopul de aplicare a valorii juste ca bază de evaluare a activelor pe piața financiară. Ca metodă de estimare, valoarea justă prezintă într-un mod clar informațiile financiare, ajutând acționarii și părțile interesate în luarea deciziilor, precum și noii investitori pentru determinarea direcțiilor viitoare ale companiei (2013, p.27).

În cadrul literaturii de specialitate se regăsește și lucrarea lui Gauri Bhat (2008) în care autorul analizează un eșantion format din 180 de bănci comerciale din Statele Unite pe perioada 2003-2005. Acesta cercetează dacă asocierea dintre câștiguri și pierderea din valoarea justă (eng. *fair value gains and losses (FVGL)*) și ROI¹ (eng. *stock returns*), ca măsură a calității estimării valorii juste, reprezintă o funcție de divulgare a informațiilor (eng. *disclosure*) și a guvernantei corporative (2008, p.1).

Autorul Jonathan Boyles consideră că pentru a avea buna guvernanta corporativă, referindu-ne la valorile juste, ar trebui ca în cadrul companiei să se formeze un comitet al valorii juste care să evalueze calitatea informațiilor privind valorile juste, dar și metodologia aplicată pentru a le determina. De asemenea, compania ar trebui să adopte politicile de guvernanta ale valorii juste pentru a asigura acuratețea și siguranța înregistrării elementelor bilanțiere la valoarea justă. Este necesar ca managementul să înțeleagă cum și prin ce model se determină valoarea justă actuală sau viitoare a activelor și pasivelor în balanța de verificare a companiei (2008, p.30).

¹ ROI (eng. *return on investment*) – reprezintă raportul dintre veniturile aferente unei investiții (aprecierea de valoare și dividendele) și valoarea inițială a acesteia.

Eficacitatea punerii în practică a contabilității valorii juste este afectată de mediul instituțional și de nivelul la care se află guvernanta corporativă în cadrul companiei, după cum precizează Xianjie He, T.J. Wong și Danqing Young în cadrul analizei făcute în China în anii 2007-2008 (2012, p.540).

Metodologia cercetării

În ceea ce privește metodologia cercetării în realizarea lucrării de față, aceasta a fost una deductivă, pornind de la general înspre particular. Pentru dezvoltarea temei lucrării am ales realizarea unei cercetări calitative, deoarece am urmărit privirea în profunzime a subiectului de studiat, realizarea unei analize intensive mai degrabă, decât extensive. Pe de altă parte, analizând raportul dintre metodele și tehnicile de evaluare, reținem conceptul de „triangulare” (Chelcea, 2007) și menționăm că în cercetarea noastră am utilizat metode precum analiza situațiilor financiare, observația, studiul literaturii de specialitate.

Studiul literaturii de specialitate ne-a condus spre problematica reclassificărilor realizate de marile grupuri financiare europene în timpul crizei financiare din 2007-2008 cu scopul de a evita recunoașterea deprecierei masive a activelor financiare din portofoliu. Prin urmare, am analizat situațiile financiare ale băncilor din România pentru anii 2008 și 2009, când amendamentele IAS 39 și IFRS 7 au fost aplicate. De asemenea, am identificat prin intermediul literaturii de specialitate cazuri similare de reclassificare a activelor financiare în cadrul băncilor din Uniunea Europeană.

Am urmărit și analizat aceste cazuri de reclassificări la nivel general (Uniunea Europeană) și particular (România) pentru a observa impactul pe care guvernanta corporativă îl are asupra evaluărilor la valoarea justă.

Studii de caz privind impactul deciziilor managementului asupra raportărilor la valoare justă

În urma presiunilor făcute de către părțile interesate din cadrul statelor membre ale Uniunii Europene de a crea condiții similare entităților care aplică US GAAP în ceea ce privește posibilitatea de a reclassifica activele financiare, în octombrie 2008 Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (eng. *International Accounting Standards Board - IASB*) a emis Amendamentele IAS 39 și IFRS 7- Reclassificarea

Activelor Financiare (Deloitte, 2008). Scopul acestor amendamente a fost acela de a permite reclasificarea activelor financiare în anumite condiții:

- *Un activ financiar care respectă definiția plasamentelor și creanțelor (dacă activul financiar nu a necesitat clasificarea ca activ deținut pentru tranzacționare, la recunoașterea inițială) poate fi reclassificat din categoria activelor la valoarea justă prin profit sau pierdere dacă entitatea are intenția și posibilitatea de a deține activul financiar în viitorul apropiat sau până la maturitate (Amendamentele IAS 39 și IFRS 7- Reclasificarea Activelor Financiare, paragraf 50D);*
- *Un activ financiar clasificat ca disponibil pentru vânzare și care respectă definiția plasamentelor și creanțelor (dacă nu a fost desemnat ca disponibil pentru vânzare) poate fi reclassificat din categoria disponibil pentru vânzare în categoria plasamentelor și creanțelor, dacă entitatea are intenția și posibilitatea de a deține activul financiar în viitorul apropiat sau până la maturitate (Amendamentele IAS 39 și IFRS 7- Reclasificarea Activelor Financiare, paragraf 50E).*

Deși aceste amendamente au fost emise în luna octombrie a anului 2008, au putut fi aplicate retroactiv, începând cu 1 iulie 2008 și până la data de 1 noiembrie a aceluiași an. Orice reclasificare făcută după această dată are efect doar din data la care reclasificarea s-a făcut (Amendamentele IAS 39 și IFRS 7- Reclasificarea Activelor Financiare, paragraf 103G).

Aceste amendamente au permis managementului marilor grupuri financiare din Uniunea Europeană să facă reclassificări care au dus la modificări notabile în ceea ce privește poziția și performanța financiară. Pozen (2009) afirma că aceste amendamente au permis băncilor europene să-și crească profiturile cu aproximativ 29 miliarde \$ în anul 2008 (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

În secțiunile următoare vom prezenta o serie de studii de caz privind reclassificări conform amendamentelor prezentate anterior, realizate de grupuri financiare din Uniunea Europeană.

1. Studii de caz privind grupurile bancare din Uniunea Europeană

Deutsche Bank a evitat în al treilea trimestru din 2008 recunoașterea unei pierderi de 700 milioane EUR prin simpla nerecunoaștere în contul de profit și pierdere a unei pierderi de 800 milioane EUR din deprecierea

activelor evaluate la valoare justă (Dixon & Frolova, 2013, p.324). S-a evitat recunoașterea acestei pierderi prin reclassificarea de active deținute pentru tranzacționare și active financiare disponibile pentru vânzare în categoria plasamente. Valoarea contabilă raportată a activelor reclassificate a fost de 24,9 miliarde EUR. În acest caz managementul a motivat reclassificările realizate prin schimbarea de intenție înspre a păstra aceste active în viitorul apropiat, considerându-se că valoarea intrinsecă a acestor active excede valoare justă estimată care, la acea dată, era influențată negativ de reducerea lichidității de pe piețele financiare (Deutsche Bank, 2008).

Un alt caz similar de reclassificare de active deținute pentru tranzacționare în categoria plasamente este cel al **Barclays PLC**, care a evitat astfel recunoașterea în anul 2008 unei pierderi de 1,5 milioane GBP, datorată deprecierei activelor evaluate la valoare justă (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

ABN AMRO Holding NV a reclassificat în 2008, din cauza lipsei de lichiditate a piețelor, obligațiuni convertibile deținute pentru tranzacționare la valoarea justă de 509 milioane EUR în categoria activelor disponibile pentru vânzare. În urma acestei reclassificări s-a evitat recunoașterea unei pierderi de 38 milioane EUR în contul de profit și pierdere, această sumă fiind înregistrată în rezerve (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

De asemenea, există destule exemple de reclassificări care ridică semne de întrebare legate de cât de relevante și îndreptățite sunt intențiile managementului la momentul reclassificării. Unul dintre aceste cazuri este cel al **Lloyds Banking Group**, care a reclassificat în anul 2010 titluri de stat cu o valoare justă de 3,62 miliarde GBP din cadrul activelor disponibile pentru vânzare în categoria deținute până la maturitate, pentru ca în anul următor să reclassifice din categoria deținute până la maturitate în categoria disponibile pentru vânzare titluri de stat evaluate la valoarea justă de 11,97 miliarde GBP, motivând aceasta prin schimbarea intenției managementului de a deține aceste active până la maturitate (Papa, 2013).

Observăm cât de ușor pot fi manipulate datele din raportările financiare în funcție de „intenția” managementului la data întocmirii acestora, dar și cât de „nestatornică” poate fi această intenție, uneori schimbându-se de la un exercițiu financiar la următorul.

Un alt caz asemănător de reclassificări repetate este cel al **BNP Paribas**, care în iunie 2011 a decis reclassificarea de titluri în valoare de 6,3 milioane EUR din categoria disponibile pentru vânzare în cea a plasamentelor și

creanțelor, presupunând intenția de a le deține pentru a încasa veniturile aferente conform contractului. Totuși, o restructurare a obligațiunilor realizată de guvernul Greciei, însoțită și de o răscumpărare, a dus la vânzarea unei părți din activele reclasificate în anul anterior ca plasamente și creanțe (Papa, 2013). De asemenea, acest caz pune la îndoială statornicia intenției managementului ca referențial în contabilitate.

2. Studii de caz privind instituții bancare din România

Cazul 1: Banca Transilvania

În cursul anului 2007 Banca Transilvania a achiziționat euro-obligațiuni (obligațiuni cu dobândă fixă) în valoare de 56.912 mii RON emise de BRD Société Générale, Alpha Bank și de către Erste Bank.

Banca Transilvania a reclasificat euro-obligațiunile deținute la 1 iulie 2008 din categoria titluri disponibile pentru vânzare în clasa plasamente la bănci. Managementul băncii s-a bazat pe amendamentul IAS 39 „Instrumente financiare – recunoaștere și evaluare” și IFRS 7 „Instrumente financiare: prezentare”, motivându-și alegerea prin faptul că au identificat acele active financiare care îndeplineau condițiile necesare încadrării în această categorie (active financiare nederivate cu plăți fixe sau determinabile care nu sunt cotate pe o piață activă), precum și condiția de a fi deținute într-un viitor previzibil (Situaii Financiare Consolidate la 31 decembrie 2008, Banca Transilvania SA).

Valoarea de piață a euro-obligațiunilor raportată la 1 iulie 2008 era de 54.227 mii RON, în timp ce la 31 decembrie 2008 a fost raportată doar valoarea contabilă de 54.600 mii RON, banca motivând această raportare prin faptul că la data întocmirii bilanțului euro-obligațiunile nu aveau o piață activă astfel încât să poată fi stabilită valoarea de piață.

Tabelul 1. Impactul asupra contului de profit și pierdere și a rezervelor înainte și după reclasificare

Perioada înainte de reclasificare	Contul de profit și pierdere	Rezerve
Venituri din dobânzi (mii RON)	2.151	
Modificarea valorii de piață (mii RON)		(5.806)
Perioada după reclasificare		
Venituri din dobânzi (mii RON)	2.871	
Suma transferată din rezerve aferente în Contul de profit și pierdere (mii RON)		826

Sursa: Situații financiare consolidate la 31 decembrie 2008, Banca Transilvania SA

În Tabelul 1 putem observa impactul reclasificării realizate de către Banca Transilvania, mai exact, dacă înainte de reclasificare veniturile din dobânzi aferente titlurilor disponibile pentru vânzare (eng. *Available-for-sale investment securities*) erau în sumă de 2.151 mii RON, după reclasificare veniturile din dobânzi aferente plasamentelor la bănci au crescut cu 720 mii RON față de suma inițială. Dacă ne îndreptăm atenția asupra modificărilor patrimoniale observăm faptul că rezervele constituite din cauza modificării valorii de piață a titlurilor disponibile pentru vânzare sunt în valoare negativă (5.806 mii RON), iar în urma reclasificării realizate s-a transferat suma de 826 mii RON din rezerve în contul de profit și pierdere.

Cazul 2: Banca Carpatica

În cursul anului 2009 Banca Carpatica a realizat transferul din categoria investițiilor financiare deținute pentru tranzacționare în cea a investițiilor financiare disponibile pentru vânzare pentru două emisiuni de obligațiuni: cele emise de Erste Bank la data de 31 martie 2009 și obligațiunile emise de Banca Carpatica la data de 13 aprilie 2009 (Situaii financiare consolidate la 31 decembrie 2009, Banca Comercială Carpatica SA). Banca nu a prezentat decât valoarea titlurilor transferate, fără a menționa cum a fost evaluată această valoare și baza de evaluare utilizată. Valoarea prezentată ca fiind transferată a fost de 27.176.219 RON (din care

11.826.564 RON reprezintă obligațiuni emise de Erste Bank).

Motivele transferului acestor obligațiuni în categoria investițiilor financiare disponibile pentru vânzare au fost următoarele:

- Modificarea intenției avută la data achiziției, prin urmare titlurile nemaifiind deținute în scopul vânzării în viitorul apropiat;
- Nu s-au efectuat operațiuni de vânzare de la data achiziției obligațiunilor emise de Erste Bank (13 iunie 2008), iar data ultimei vânzări de obligațiuni proprii a fost 10 octombrie 2008;
- Posibilitatea ca obligațiunile emise de Erste Bank să fie folosite ca titlu de colateral pentru împrumutul de 10 milioane EUR contractat de la Banca Europeană de Investiții în 29 iunie 2009 (Situatii financiare consolidate la 31 decembrie 2009, Banca Comercială Carpatica SA).

Este de reținut faptul că în cazul acestei reclasificări de active financiare nu s-a prezentat nici baza de evaluare a titlurilor transferate și nici impactul asupra contului de profit și pierdere și a poziției financiare.

De altfel, chiar exprimarea utilizată în cadrul politicilor contabile prezentate în cadrul situațiilor financiare ale băncii – „**Reclasificarea rămâne la latitudinea managementului și este determinată în funcție de instrumentul reclasificat**” – ne indică faptul că managementul are posibilitatea de a influența modul de prezentare a datelor financiare.

Cazul 3: Raiffeisen Bank SA

În 2008 Raiffeisen Bank a reclasificat o parte din titlurile de valoare emise de Ministerul Finanțelor Publice din categoria titlurilor disponibile pentru vânzare în categoria titlurilor deținute până la maturitate, valoarea acestora fiind de 23.403 mii RON (Situatii Financiare la 31 decembrie 2008, Raiffeisen Bank).

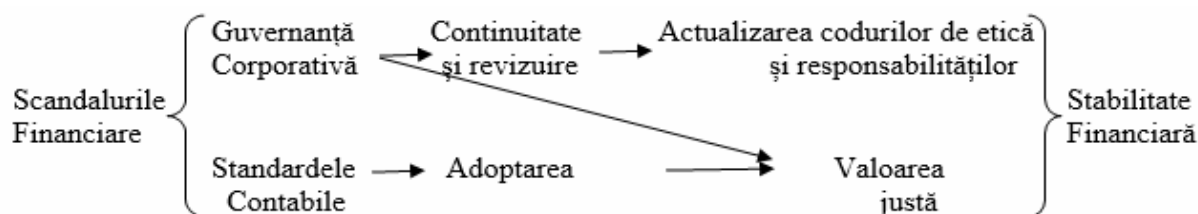
Reclasificarea a fost făcută la data de 31 august 2008 la valoarea justă de la acea dată. În estimarea valorii juste s-au folosit cotații calculate în funcție de anul maturității, fiecare incluzând titluri de stat care ajung la maturitate în acel an. De asemenea, se precizează în situațiile financiare faptul că s-a considerat această marcă piața a portofoliului disponibil pentru vânzare doar în scopul reclasificării, excluzând posibilitatea vânzării acestora.

Concluzii

În cadrul acestei lucrări am avut ca punct de plecare interesul nostru asupra impactului pe care îl are guvernanta corporativă asupra valorilor juste raportate în situațiile financiare. Literatura de specialitate (Song Thomas și Yi, 2010) documentează că mecanismele de guvernanta corporativă influențează capacitatea informativă (eng. *value relevance*) a evaluărilor la valoare justă din cadrul situațiilor financiare. Evaluările la valoare justă, mai ales cele realizate pe baza datelor de nivel 3 conform ierarhiei valorii juste, pot fi semnificativ influențate de subiectivitatea managementului. Este important ca managerii și consiliile de administrație să cunoască toate aspectele procesului de estimare a valorii juste, putând evalua riscurile care pot duce la denaturări semnificative.

Odată cu apariția marilor scandaluri în lumea financiară, guvernanta corporativă a început să joace un rol important în viața entităților. Pentru a se obține performanță financiară și transparență în cadrul acestora este nevoie de revizuirea și actualizarea continuă a politicilor și codurilor de guvernanta. Totodată, este nevoie și de un cadru de reglementare corespunzător pentru realizarea evaluărilor la valoarea justă. Este nevoie ca aceste condiții să fie îndeplinite pentru a se ajunge la stabilitate financiară. Putem observa relația dintre guvernanta corporativă și contabilitatea valorii juste prezentată în Figura 1.

Figura 1. Relația dintre guvernanta corporativă și valoarea justă

Sursa: Prelucrarea autorilor, după Issam Mf Saltaji (2013, p.36)

Situația apărută după adoptarea amendamentelor IAS 39 și IFRS 7 din octombrie 2008, în care mai multe grupuri bancare au realizat reclasificări masive ale activelor financiare cu scopul de a nu recunoaște pierderile datorate scăderii valorii juste ca urmare a nelichidității piețelor în condițiile crizei economico-financiare, arată că decizia managementului privind intenția de a păstra sau nu pe termen lung activele din portofoliu poate influența semnificativ raportările financiare.

În urma analizei studiilor de caz putem afirma că au existat situații în care intenția managementului s-a schimbat de la un exercițiu financiar la altul, motivându-se astfel reclasificarea repetată dintr-o categorie în alta a activelor financiare. În ideea în care deciziile managerilor au fost influențate mai degrabă de situația economico-financiară decât de intențiile reale privind activele în cauză, ne întrebăm dacă mecanismele de guvernare corporativă ar fi în măsură ca pe viitor să împiedice apariția unor astfel de cazuri. Aceasta ar putea reprezenta o **direcție de cercetare viitoare**.

De asemenea, am identificat puține situații de reclasificare a activelor financiare și în cadrul grupurilor bancare din România, unde de regulă s-a realizat reclasificare din

categoria activelor disponibile pentru vânzare sau deținute pentru tranzacționare în cea a plasamentelor. Considerăm că există puține situații de reclasificare din cauza faptului că cea mai mare parte a activelor deținute de băncile din România provine din plasamentele financiare.

Economia de piață încearcă să se dezvolte pe o structură de guvernare corporativă cât mai evoluată, înclinată spre valoare deoarece măsurarea valorii furnizează informații relevante. Prin urmare, evaluarea la valoarea justă reprezintă modelul de măsurare preferat într-o structură de guvernare corporativă care tinde spre perfecțiune (Yhang Yhizing, 2011, p.147).

Recunoaștere

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România”.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Aboody, D., M. E. Barth, and R. Kasznik (2006), *Do firms understate stock option-based compensation expense disclosed under FAS 123?*, Review of Accounting Studies 11 (4): 429–461;
- Barth, M. E., W. R. Landsman, and R. J. Rendleman, Jr. (1998), *Option pricing-based bond value estimates and a fundamental components approach to account for corporate debt*, The Accounting Review 73 (1): 73–102;
- Bartov, E., P. Mohanram, and D. Nissim, (2007), *Managerial discretion and the economic determinations of the disclosed volatility parameter for valuing ESOs*, Review of Accounting Studies 12 (1): 155–179;
- Chelcea S. (2007), *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Economică, București;
- Gauri Bhat (2008), *Impact of Disclosure and Corporate Governance on the Association between Fair Value Gains and Losses and Stock Returns in the*

- Commercial Banking Industry*, part of Doctoral Thesis, p.1-50;
- Guthrie, K., Irving, G.H. and Sokolowsky, J. (2011), *Accounting Choice and the Fair Value Option*, Accounting Horizons 25 (3): 487-510;
- Issam Mf Saltaji (2013), *Corporate Governance relation with accounting standards*, Internal Auditing & Risk Management, Anul VIII, Nr. 3(31):27-37;
- John Dixon & Zuliza Frolova (2013), *Accounting for good governance: the fair value challenge*, Corporate Governance, Vol. 13(3):318-331;
- Jonathan Boyles (2008), *Fair Value Accounting: are you ready?*, Strategic Finance, p.29-33;
- Papa, V. (2013), *European Bank Reporting: Investors Should be Wary of Reclassified Financial Assets*, CFA Institute, articol accesat online la data 20.02.2015 la adresa <http://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2013/05/01/european-bank-reporting-investors-should-be-wary-of-reclassified-financial-assets>;

- Pozen, R.C. (2009), *Is it fair to blame fair value accounting for the financial crisis?*, Harvard Business Review, November;
- Ryan, S.G. (2007), *Financial instruments & institutions – Accounting and disclosure rules*, Second edition, John Wiley & Sons, Inc;
- Song, C.J., W. B. Thomas, and H. Yi (2010), *Value Relevance of FAS No. 157 Fair Value Hierarchy Information and the Impact of Corporate Governance Mechanisms*, The Accounting Review, July 2010, 85 (4): 1375-1410;
- Watts, R. (2003), *Conservatism in accounting part I: Explanations and implications*, Accounting Horizons, 17 (3): 207–221;
- Xianjie He, T.J. Wong & Danqing Young (2012), *Challenges for Implementation of Fair Value Accounting in Emerging Markets: Evidence from China*, Contemporary Accounting Research, Vol. 29(2):538–562;
- Yhang Yhizing (2011), *Corporate Governance, Fair Value and Accounting Reforms*, M&D Forum, p. 145-148
- *** Banca Comercială Carpatica SA, *Situații Financiare Consolidate Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară pentru anul încheiat la 31 decembrie 2009*, document accesat online la data 20.02.2015 la adresa https://www.carpatica.ro/sws_site/file/SituatiiFinanciare/SF20091231cRO.pdf;
- *** Banca Transilvania SA, *Situații Financiare Consolidate la 31 Decembrie 2008 Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară adoptate de Uniunea Europeană*, document accesat online la data 20.02.2015 la adresa https://www.bancatransilvania.ro/uploads/IFRS-Raport_audit_31-12-2008.pdf;
- *** Deloitte Touche Tohmatsu, *IAS Plus newsletter – Amendments to IAS 39 & IFRS 7 - Reclassification of financial assets*, Octombrie 2008, document accesat online la data 20.02.2015 la adresa <http://www.iasplus.com/en/publications/global/ifrs-in-focus/2008/ias-39-ifrs-7-reclassification-of-financial-assets>;
- *** Deutsche Bank, *Interim Report as of September 30, 2008*, document accesat online la data 20.02.2015 la adresa https://www.db.com/ir/en/download/Interim_Report_3Q2008.pdf;
- *** International Accounting Standards Board, *Amendamentele IAS 39 și IFRS 7- Reclasificarea Activelor Financiare*, Octombrie 2008;
- *** International Accounting Standards Board, *IFRS 13 Fair Value Measurement*, mai 2011;
- *** Raiffeisen Bank, *Situații Financiare Consolidate Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară pentru anul încheiat la 31 decembrie 2008*, document accesat online la data 20.02.2015 la adresa <http://www.raiffeisen.ro/despre-raiffeisen-bank/rapoarte-anuale>

Studiu privind evoluția reformei contabilității din România

Lector univ. dr. Adrian Doru BÎGIOI,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: adrian.bigioi@cig.ase.ro

Rezumat

Trecerea la economia de piață a însemnat, printre altele, și un amplu proces de reformare a contabilității românești. Pentru a îndeplini acest obiectiv, deopotrivă, cercetătorii din mediul academic și normalizatorii au făcut eforturi intense, iar roadele muncii dumnealor se văd astăzi. Procesul de reformă a însemnat o armonizare continuă cu normele europene și internaționale, iar acest lucru a determinat și modificarea legislației specifice. Pornind de la aceste considerente, autorul și-a propus să realizeze un studiu privind evoluția procesului de normalizare în România, pe parcursul celor 23 de ani de la apariția Legii contabilității nr. 82/1991. Pentru a îndeplini acest obiectiv general al studiului, autorul a folosit atât metode calitative, cât și metode cantitative, rezultatele finale concretizându-se în determinarea numărului de modificări cumulate pentru fiecare articol din legea supusă cercetării. Rezultatele obținute au fost grupate pe tipuri de articole, în final elaborându-se și o interpretare a lor.

Cuvinte-cheie: normalizare, reformă contabilă, armonizare, legea contabilității, modificări legislative

Clasificare JEL: D72, F53, G15, K33, M16, M41

1. Introducere

Au trecut mai bine de 23 de ani de la intrarea în vigoare a Legii contabilității nr. 82/1991. Aceasta a abrogat vechile reglementări în domeniul contabilității, cum ar fi: Hotărârea Guvernului nr. 1885 din 28 decembrie 1970 cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile conducătorului compartimentului financiar-contabil. Decretul nr. 375/1956 privind reconstituirea actelor, documentelor și evidențelor cu conținut financiar pierdute, sustrase sau distruse, Hotărârea Guvernului nr. 1533/1973 privind formularele cu regim special, Hotărârea Guvernului nr. 1116/1975 privind îmbunătățirea analizei pe bază de bilanț, creșterea operativității și calității informațiilor cu privire la rezultatele economico-financiare ale unităților socialiste de stat. Pe parcursul celor 23 de ani care au trecut, sistemul contabil românesc a fost adaptat continuu la reglementările internaționale, astfel încât, în prezent, putem spune că România are un sistem modern de contabilitate, organisme profesionale, mediul academic, dar și instituțiile statului implicate în procesul de normalizare având un rol esențial. Pentru a ajunge la acest stadiu, a avut loc un adevărat proces de reformă, care s-a realizat în mai multe etape, fiind necesare diverse modificări legislative. În acest sens, menționăm principalele acte normative emise de către executiv pentru punerea în aplicare a Legii contabilității nr. 82/1991: Hotărârea Guvernului nr. 704/1993 pentru aprobarea unor măsuri de executare a Legii contabilității nr.82/1991, O.M.F. nr. 403/1999 pentru aprobarea reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele de Contabilitate Internaționale, O.M.F. nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, O.M.F. nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, O.M.F. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, O.M.F. nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele internaționale de raportare financiară, aplicabile societăților comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, O.M.F. nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate.

Prin prezentul studiu nu ne propunem să realizăm o analiză a acestor reglementări, aceasta făcând obiectul unui studiu separat. Trebuie să menționăm faptul că munca profesionistului contabil este destul de complexă, necesitând o răspundere mare, dar și un efort pentru îmbunătățirea continuă a cunoștințelor de specialitate. Pornind de la aceste considerente, obiectivul general al prezentului studiu este analiza articolelor din cadrul Legii contabilității nr. 82/1991 care au suportat cele mai multe modificări de-a lungul anilor și care a fost semnificația acestora. Rezultatele obținute pot fi folosite de către cercetători pentru elaborarea unor studii viitoare privind analiza factorilor care au determinat aceste modificări și pentru efectuarea unor previziuni privind evoluția normelor contabile, dar și de către profesioniștii contabili în vederea analizei evoluției legislației contabile care a avut loc de-a lungul timpului.

2. Literatura de specialitate

Conceptele privind armonizarea legislației la reglementările internaționale sunt prezentate într-o serie de studii teoretice și empirice. Astfel, în lucrarea intitulată *The IASB at a Crossroads: The Future of International Financial Reporting Standards*, Ramanna, Karthik și alții au abordat aspecte legate de principalele provocări existente la nivel mondial, având în vedere extinderea continuă a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară. De asemenea, autorii analizează posibilitatea ca organismul de reglementare de la nivel internațional (**IASB**) să țină cont în elaborarea normelor contabile de puterea economică a unor țări cu o economie tot mai dezvoltată, cum ar fi China (Ramanna, Karthik și alții, 2009). Problema globalizării standardelor de contabilitate este abordată de către autoare și în lucrarea intitulată *The International Politics of IFRS Harmonization* (Ramanna, 2012). Pentru a-și fundamenta concluziile la care a ajuns, autoarea a elaborat un studiu la nivelul a trei țări, respectiv, Canada, China și India. În urma studiului elaborat, au rezultat o serie de previziuni privind globalizarea standardelor de contabilitate. Brochet, Francois și alți autori au demonstrat efectele benefice ale implementării standardelor internaționale de contabilitate asupra pieței de capital. Autorii își justifică rezultatele pe baza considerentului că uniformizarea reglementărilor contabile conduce la sporirea comparabilității informațiilor existente în situațiile financiare (Brochet, Francois și alții, 2012). În lucrarea intitulată *Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case*

of Greece, autorii Stergios, Athianos și alții au elaborat un studiu pe baza căruia au determinat care a fost influența adoptării Standardelor Internaționale de Contabilitate asupra situațiilor financiare, pentru o serie de firme cu capital grecesc. Studiul a fost elaborat pentru perioada 2003-2004, iar rezultatele acestuia arată că valoarea activelor totale și a capitalurilor proprii este mai mare în cazul în care companiile aplică Standardele Internaționale de Contabilitate, comparativ cu situația în care ele aplică standardele grecești de contabilitate (Greek GAAP). Ball Ray și alții au abordat factorii care influențează adoptarea unui sistem de contabilitate, menționând în acest sens factorii politici și factorii economici. Studiul lor a fost elaborat în țări cum ar fi: Hong Kong, Malaezia, Singapore și Thailanda (Ball, Ray și alții, 2000). Christensen Hans Bonde a elaborat un studiu intitulat *Why Do Firms Rarely Adopt IFRS Voluntarily? Academics Find Significant Benefits and the Costs Appear to be Low*, în care a abordat aspecte legate de implementarea Standardelor Internaționale de Contabilitate în mod voluntar.

Concluziile studiului ne arată că un număr mic din populația globală de societăți a implementat aceste standarde în mod voluntar. În lucrarea intitulată *Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance*, Bushman Robert M. și alții au elaborat un studiu în care au analizat modul în care sistemul contabil al unei țări, dar și mediul instituțional înconjurător pot influența buna guvernare a companiilor. Pentru a ajunge la rezultatele lor, autorii au măsurat transparența guvernării corporative la nivelul de țară (Bushman, Robert M. și alții, 2003). De asemenea, la nivel național au fost elaborate o serie de lucrări în domeniul normalizării contabile, de către academicieni renumiți, ale căror idei au influențat profund reforma sistemului contabil din România, unii dintre aceștia, participând direct și la procesul de reglementare a contabilității.

3. Datele și metodologia de cercetare

În vederea elaborării studiului au fost folosite datele extrase din cadrul Legii contabilității nr. 82/1991, dar și din actele normative emise ulterior, care au completat, modificat sau abrogat anumite articole din cadrul normei juridice menționate mai sus, enumerând în acest sens: Ordonanța Guvernului nr. 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, Legea nr.

245/1998 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, Ordonanța Guvernului nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Legea nr. 310/2002 privind aprobarea O.G. nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Ordonanța Guvernului nr. 70/2004, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Legea nr. 420/2004 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 70/2004 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 102/2007 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Legea nr. 259/2007 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Legea nr. 86/2008 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 102/2007 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legea nr. 32/2012 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 79/2014 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991. Din punct de vedere al metodologiei de cercetare, au fost utilizate atât metode cantitative, cât și metode calitative. În vederea îndeplinirii obiectivului cercetării, am procedat astfel: am selectat din cadrul Legii contabilității nr. 82/1991, actualizată prin mijloace informatice la data de 31 decembrie 2014, un eșantion de 44 de articole, care au ca domenii principale de reglementare: dispoziții generale, organizarea și conducerea contabilității, registrele de contabilitate, situații financiare, contabilitatea trezoreriei statului și a instituțiilor publice, contravenții și infracțiuni, ceea ce reprezintă circa 90 % din totalul celor 49 de articole prevăzute în actul normativ menționat mai sus. Operațiunea de culegere a datelor s-a realizat cu ajutorul unor chestionare, extrăgându-se, pentru fiecare articol, modificările survenite pentru întreaga perioadă supusă cercetării, respectiv, 1 ianuarie 1992 – 31 decembrie 2014, având în vedere actele normative care au modificat, completat sau abrogat această lege, de-a lungul anilor. Am sortat informațiile culese și, pe baza unor metode cantitative, am estimat numărul modificărilor legislative cumulate, dar și ponderea acestora în totalul modificărilor.

În vederea prelucrării datelor, am definit următoarea funcție generală de testare empirică:

Definirea modelului matematic pe baza căruia s-a efectuat studiul:

Funcția generală privind estimarea ponderii modificării normelor contabile, în totalul modificărilor cumulate, în perioada 1 ianuarie 1992-31 decembrie 2014 - $G(\varphi_i)$

Definim funcția:

$$G: \mathbb{R}^{+*} \rightarrow \mathbb{R}^{+*},$$

unde:

$$G(\varphi_i) = g(\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \dots, \varphi_n), \text{ cu } 0 \leq g(\varphi_i) \leq 100$$

iar

$$\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \dots, \varphi_n \in [1; 47].$$

În acest caz, $G(\varphi_i)$ este dată de relația:

$$G(\varphi_i) = \frac{m_i}{Mc}, \text{ unde } m_i \in [0;100] \text{ și}$$

$$Mc = [g(\varphi_1) + g(\varphi_2) + g(\varphi_3) + g(\varphi_4) + \dots + g(\varphi_n)]$$

iar

m_i - reprezintă numărul modificărilor cumulate pentru fiecare articol în parte;

Mc - reprezintă numărul modificărilor cumulate totale,

$\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \dots, \varphi_n$ - reprezintă articolul de lege din norma supusă studiului;

i - reprezintă rangul articolului din Legea contabilității nr. 82/1991.

4. Rezultatele studiului

În urma elaborării studiului, am obținut rezultatele sintetizate în Tabelul 1.

Tabel 1. Estimarea modificărilor cumulate și a ponderii modificărilor normelor contabile, pentru fiecare articol, în totalul modificărilor cumulate, în perioada 1 ianuarie 1992-31 decembrie 2014

Norma fiscală modificată (articolul din lege)	Conținutul normei	Număr modificări cumulate	Pondere în total (%)
art. 27	Situațiile financiare	13	10%
art. 38	Faptele care constituie contravenții	8	6%
art. 11	Organizarea contabilității	7	5%
art. 4	Rolul Ministerului Finanțelor în elaborarea normelor contabile	6	5%
art. 39	Aplicarea contravențiilor	6	5%
art. 1	Obligativitatea organizării și conducerii contabilității financiare și a celei de gestiune	5	4%
art. 8	Evaluarea elementelor deținute cu ocazia inventarierii și prezentarea acestora în situațiile financiare anuale	5	4%
art. 29	Documentele care trebuie să însoțească situațiile financiare anuale (raportul administratorilor, raportul de audit sau raportul comisiei de cenzori, după caz, și propunerea de distribuire a profitului sau de acoperire a pierderii contabile)	5	4%
art. 2	Rolul contabilității	4	3%
art. 5	Organizarea contabilității în partidă dublă	4	3%
art. 9	Evaluarea elementelor bilanțiere	4	3%
art. 19	Stabilirea profitului contabil	4	3%
art. 22	Întocmirea balanței de verificare	4	3%
art. 31	Depunerea situațiilor financiare	4	3%
art. 42	Elaborarea normelor contabile	4	3%
art. 10	Documentul oficial de gestiune	3	2%
art. 13	Organizarea contabilității mijloacelor fixe și a valorilor materiale	3	2%

Norma fiscală modificată (articolul din lege)	Conținutul normei	Număr modificări cumulate	Pondere în total (%)
art.18	Organizarea contabilității veniturilor	3	2%
art. 32	Organizarea contabilității publice	3	2%
art. 3	Contabilitatea operațiunilor în valută	2	2%
art. 6	Înregistrarea operațiunilor în contabilitate, pe baza documentelor justificative	2	2%
art. 7	Evaluarea bunurilor în contabilitate	2	2%
art. 12	Deținerea de bunuri materiale și efectuarea de operațiuni economice, fără să fie înregistrate în contabilitate	2	2%
art. 17	Contabilitatea cheltuielilor bugetare	2	2%
art. 21	Utilizarea registrelor de contabilitate	2	2%
art. 23	Utilizarea sistemelor informatice în activitatea contabilă	2	2%
art. 25	Arhivarea documentelor contabile	2	2%
art. 26	Reconstituirea documentelor contabile	2	2%
art. 30	Publicarea situațiilor financiare	2	2%
art. 36	Întocmirea bilanțului contabil pe întreaga economie	2	2%
art. 37	Prezentare bilanțului contabil pe întreaga economie	2	2%
art. 40	Definirea infracțiunii de fals intelectual, în condițiile în care profesioniștii contabili efectuează cu știință înregistrări inexacte	2	2%
art. 43	Elaborarea normelor în domeniul contabilității	2	2%
art. 16	Organizarea contabilității cheltuielilor	1	1%
art. 20	Registrelor contabile obligatorii	1	1%
art. 24	Contabilitate a operațiunilor privind fuziunea, divizarea sau încetarea activității companiilor	1	1%
art. 28	Principiul necompensării	1	1%
art. 33	Contabilitatea trezoreriei finanțelor publice	1	1%
art. 34	Contabilitatea bugetelor locale	1	1%
art. 35	Contabilitatea bugetelor asigurărilor sociale de stat	1	1%
art. 41	Inițierea activității de expertiză contabilă	1	1%
art. 14	Reflectarea capitalului subscris în contabilitate	0	0%
art.15	Contabilitatea clienților și a furnizorilor	0	0%
art. 44	Implementarea legislației contabile	0	0%

Sursa: Prelucrare proprie, pe baza datelor extrase din Legea contabilității nr. 82/1991, cu modificările și completările ulterioare

5. Concluziile studiului

În urma analizei rezultatelor, se constată că articolele din cadrul Legii contabilității nr. 82/1991 care au suferit cele mai multe modificări în perioada supusă studiului sunt următoarele:

- I) Articolul 27, care a fost modificat de 13 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la situațiile financiare, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
 - prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 22/1996, conform căreia eventualele

erori constatate în contabilitate, după aprobarea și depunerea bilanțului contabil, ar trebui să fie corectate în anul în care acestea se constată, impunându-se condiția ca bilanțurile contabile ale exercițiilor anterioare să nu mai poată fi modificate;

- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 61/2001, conform căreia pentru persoanele juridice care aplică Reglementările contabile armonizate cu directivele Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, situațiile financiare anuale se compun din bilanț, cont de profit și

pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de trezorerie, politici contabile și note explicative. Până la momentul introducerii acestei reglementări, nu era prevăzută întocmirea și publicarea situației modificărilor capitalului propriu, a situației fluxurilor de trezorerie și a politicilor contabile;

- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 70/2004, conform căreia *raportul anual trebuie să cuprindă situațiile financiare anuale, raportul administratorilor, raportul de audit sau raportul comisiei de cenzori și propunerea de distribuire a profitului sau de acoperire a pierderii contabile. Conform noilor reglementări, situațiile financiare anuale trebuie să fie însoțite și de o declarație scrisă a administratorului, prin care acesta își asumă răspunderea pentru întocmirea situațiilor financiare anuale;*
- II) Articolul 38, care a fost modificat de 8 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la faptele care constituie contravenție, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 22/1996, conform căreia *se sancționează contravențional fapta unei companii de a prezenta bilanțuri contabile și raportări contabile periodice care conțin date eronate sau necorelate, dar și nedepunerea declarației din care să rezulte că o persoană juridică nu a desfășurat activitate în perioada de raportare;*
- III) Articolul 11, care a fost modificat de 7 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la organizarea contabilității, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 22/1996, conform căreia *contabilitatea companiilor poate fi organizată și ținută și de persoane care au calitatea de contabil autorizat sau expert contabil;*
 - prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 61/2001, conform căreia *pentru persoanele juridice la care contabilitatea nu este organizată în compartimente distincte și care nu au personal calificat încadrat sau contracte de prestări de servicii în domeniul contabilității încheiate cu persoane autorizate, autoritățile competente stabilesc, în funcție de evoluția inflației și de dezvoltarea profesiei, limite valorice privind nivelul cifrei de*

afaceri de la care există obligația de a încheia contracte pentru întocmirea situațiilor financiare anuale numai de către persoane fizice sau juridice autorizate;

- IV) Articolul 4, care a fost modificat de 6 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la rolul Ministerului Finanțelor în elaborarea normelor contabile, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 70/2004, conform căreia *elaborarea reglementărilor contabile se face prin consultarea organismelor profesionale de profil;*
 - prevederea introdusă prin intermediul Legii nr. 259/2007, conform căreia *elaborarea reglementărilor contabile pentru instituțiile de credit, instituțiile financiare nebancale, societățile de asigurare-reasigurare se face de către instituțiile cu rol în supravegherea activității acestora;*
- V) Articolul 39, care a fost modificat de 6 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la regimul aplicării contravențiilor în materie contabilă, cuantumul acestora fiind modificat de mai multe ori;
- VI) Articolul 1, care a fost modificat de 5 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la obligativitatea organizării și conducerii contabilității financiare și a celei de gestiune, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 61/2001, conform căreia *societățile comerciale au obligația să organizeze atât contabilitatea financiară, cât și contabilitatea de gestiune;*
- VII) Articolul 8, care a fost modificat de 5 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la evaluarea elementelor deținute cu ocazia inventarierii și prezentarea acestora în situațiile financiare anuale, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 37/2011, conform căreia *reevaluarea activelor imobilizate se face la valoarea justă a acestora.*
- VIII) Printre alte articole care au fost modificate, menționăm și:
- Articolul 5, care a fost modificat de 4 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la organizarea contabilității în partidă dublă, iar printre cele mai importante modificări menționăm:

- prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 37/2011, conform căreia *persoanele care în exercițiul financiar precedent au înregistrat cifra de afaceri netă sub echivalentul în lei al sumei de 35.000 euro și totalul activelor sub echivalentul în lei al sumei de 35.000 euro pot opta pentru un sistem simplificat de contabilitate;*
- Articolul 22, care a fost modificat de 4 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la întocmirea bilanței de verificare, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
 - prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 37/2011, prin care a fost eliminată obligativitatea întocmirii bilanței de verificare lunar;
- Articolul 29, care a fost modificat de 5 ori în intervalul supus cercetării. Acesta se referă la documentele care trebuie să însoțească situațiile financiare anuale, iar printre cele mai importante modificări menționăm:
 - prevederea introdusă prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 61/2001, conform căreia, *situațiile financiare anuale ale anumitor categorii de persoane juridice sunt supuse auditului financiar, care se efectuează de către auditori financiari autorizați. Articolul în cauză reprezintă o fructificare a efectelor Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar.*

Având în vedere rezultatele studiului, considerăm că sistemul contabil românesc este adaptat într-o mare măsură reglementărilor contabile internaționale, aspect demonstrat și prin amplele modificări legislative care au avut loc pe parcursul celor 23 de ani supuși cercetării, ultima modificare importantă fiind cea făcută prin intermediul O.M.F.P. nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, care a abrogat O.M.F.P. nr. 3055/2009. Cu toate acestea, modificarea reglementărilor contabile necesită un efort suplimentar de asimilare a noilor cunoștințe din partea profesioniștilor contabili, putând duce și la costuri suplimentare pentru companii, acestea dorind o stabilitate mai mare a legislației contabile, dar, mai ales, a celei fiscale. De altfel, chiar reglementările comunitare din ultimii ani recomandă o simplificare a normelor contabile, reducându-se în acest fel și costurile suportate de către companii. Totuși, trebuie să acceptăm faptul că pentru sistemul contabil din România modificarea legislației contabile a însemnat o armonizare continuă la reglementările europene și internaționale, trend care, cu siguranță, va continua.

Recunoașteri

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România”

BIBLIOGRAFIE

- Ball, Ray and Robin, Ashok and Wu, Joanna Shuang, Incentives versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries, and Implications for Acceptance of IAS (December 2000), Simon School of Business Working Paper No. FR 00-04; Boston JAE Conference October 2002. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=216429> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.216429>
- Bushman, Robert M. and Smith, Abbie J., Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance, *Economic Policy Review*, Vol. 9, No. 1, April 2003. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=795547>

- Brochet, Francois and Jagolinzer, Alan D. and Riedl, Edward J., Mandatory IFRS Adoption and Financial Statement Comparability (August 20, 2012), *Contemporary Accounting Research*, Forthcoming; Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 11-109. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1819482> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1819482>
- Christensen, Hans Bonde, Why Do Firms Rarely Adopt IFRS Voluntarily? Academics Find Significant Benefits and the Costs Appear to be Low (March 8, 2012). *Review of Accounting Studies*, Vol. 17, No. 3, 2012. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2018337> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2018337>

- Ramanna, Karthik and Misztal, Karol and Beyersdorfer, Daniela, The IASB at a Crossroads: The Future of International Financial Reporting Standards (March 27, 2011). Harvard Business School Accounting & Management Unit Case No. 111-084. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2007236>
- Ramanna, Karthik, The International Politics of IFRS Harmonization (August 27, 2012). Accounting, Economics and Law 3, No. 2 (April 2013); Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 11-132. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1875682> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1875682>
- Stergios, Athianos and Vazakidis, Athanasios and Dritsakis, Nikolaos, Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case of Greece (December 16, 2005). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1829348> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1829348>
- ***
- Decretul nr. 375/1956 privind reconstituirea actelor, documentelor și evidențelor cu conținut financiar pierdute, sustrase sau distruse, publicat în Buletinul Oficial nr. 22 din 4 august 1956
- Hotărârea nr. 1885 din 28 decembrie 1970 cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile conducătorului compartimentului financiar-contabil, publicată în Buletinul Oficial nr. 156 din 29 decembrie 1970
- Hotărârea nr. 1533/1973 privind formularele cu regim special, publicată în Buletinul Oficial nr. 189 din 2 decembrie 1973
- Hotărârea nr. 1116/1975 privind îmbunătățirea analizei pe bază de bilanț, creșterea operativității și calității informațiilor cu privire la rezultatele economico-financiare ale unităților socialiste de stat, publicată în Buletinul Oficial nr. 127 din 5 decembrie 1975
- Hotărârea Guvernului nr. 704/1993 pentru aprobarea unor măsuri de executare a Legii contabilității nr.82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 303 din 22/12/1993
- O.M.F.P. nr. 403/1999 pentru aprobarea reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele de Contabilitate Internaționale, publicat în Monitorul Oficial nr. 480 din 4 octombrie 1999
- O.M.F.P. nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, publicat în Monitorul Oficial nr. 85 din 20 februarie 2001
- O.M.F.P. nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 1080 bis din 30 noiembrie 2005
- O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009
- O.M.F.P. nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele internaționale de raportare financiară, aplicabile societăților comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, publicat în Monitorul Oficial nr. 687 bis din 4 octombrie 2012
- O.M.F.P. nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014
- ***
- Legea contabilității nr. 82/199, publicată în M.O.F. nr. 265 din 27 decembrie 1991
- Ordonanța Guvernului 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, M.O. nr. 170/1996
- Legea nr. 245/1998 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, M.O. nr. 495/22 decembrie 1998
- Ordonanța Guvernului nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 531 din 31 august 2001
- Legea nr. 310/2002 privind aprobarea O.G. nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 380 din 5 iunie 2002
- Ordonanța Guvernului nr. 70/2004 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 773 din 24 august 2004
- Legea nr. 420/2004 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 70/2004 pentru modificarea și completarea

Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 993 din 28 octombrie 2004

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 102/2007, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 10 octombrie 2007

Legea nr. 259/2007, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 506 din 27 iulie 2007

Legea nr. 86 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 102/2007 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 292 din 15 aprilie 2008

Ordonanța de Urgență a Guvernului 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr.

82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, M.O. nr. 285 din 22 aprilie 2011

Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 757 din 12 noiembrie 2012

Legea nr. 32/2012 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, publicată în Monitorul Oficial nr. 181 din 21 martie 2012

Ordonanța de Urgență a Guvernului 79/2014, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, M.O. nr. 902 din 11 decembrie 2014

Dezvoltarea în timp a raportărilor corporative: de la un sistem tradițional spre un sistem integrat

Dr. Teodora Viorica FĂRCAȘ,
asistent cercetare, Universitatea Babeș-Bolyai,
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Cluj-Napoca, România,
e-mail: teodora.farcas@econ.ubbcluj.ro

Rezumat

Articolul își propune să prezinte evoluția raportărilor corporative, prin aceasta înțelegându-se raportarea financiară și non-financiară, începând cu primele forme de raportare voluntară din prima jumătate a secolului al XX-lea din Statele Unite și până în zilele noastre, când avem cadre conceptuale și organisme de reglementare internaționale, iar discuțiile despre rapoartele integrate sunt din ce în ce mai numeroase. Întreaga analiză este realizată prin raportarea la literatura de specialitate.

Articolul surprinde evoluția raportărilor din perspectiva permanentei schimbări și a evoluției nevoilor utilizatorilor pe parcursul timpului. Obiectivul specific al articolului este acela de a evidenția cum s-a ajuns la noua formă de raportare supusă discuțiilor actuale din domeniul raportărilor – și anume raportarea integrată – fiind prezentat stadiul actual al acesteia.

Cuvinte-cheie: raportare corporativă, guvernanță corporativă, raportare financiară

Clasificare JEL: M41

Introducere

Teoria evoluționistă a lui Darwin, utilizată în biologie pentru a explica apariția ființelor vii și inclusiv a omului, poate reprezenta o încercare îndrăznească de a explica modificările produse și în alte domenii, precum cel al raportărilor (Lemarchand, 1994). Într-o lume aflată într-o permanentă schimbare și caracterizată de dorința de cunoaștere și acțiune în cunoștință de cauză, putem afirma că doar cei puternici și informați rezistă.

Îndreptându-ne atenția spre evoluția societății din punct de vedere economic, putem avea o privire de ansamblu asupra dezvoltării și organizării primelor forme de entități economice, de la societatea axată pe negustori și comerț la societatea industrializată. Așadar, în secolele trecute, afacerile erau relativ mici și ușor de controlat, singura grijă a managerilor fiind maximizarea profitului acționarilor (Loska, 2011). În acest context, informația contabilă a devenit o necesitate, mai întâi pentru cei care dețineau afacerea pentru a-și pune ordine în socoteli, ulterior devenind un instrument de comunicare cu mediul înconjurător. Pe măsură ce activitatea economică a companiilor a început să se diversifice și afacerile să crească, rapoartele financiare au devenit cele mai importante surse de informații pentru cei interesați de evoluția afacerii: manageri, acționari, angajați, clienți, creditori etc.

În contextul actual al cunoașterii, raportarea companiilor este unul dintre principalele subiecte dezbătute atât de mediul academic, cât și de cel profesional. Dezbaterea științifică este alimentată de evenimentele și modificările produse la nivel socio-economic mondial. Criza economică mondială din ultimii ani a determinat organismele de reglementare contabilă să își pună întrebări cu privire la relevanța și fiabilitatea cadrului conceptual după care se întocmesc raportările financiare (Singleton-Green, B., 2012). Așadar, în acest context, identificarea anumitor limite ca determinanți în evoluția și trendul raportărilor financiare reprezintă o necesitate. În literatura de specialitate au fost identificate ca limite ale raportărilor financiare: lipsa acurateței, fiabilității și a preciziei așa cum își doresc organismele de reglementare (Downen, T., 2014; Bruce, R., 2005; Bauer et al., 2014). Astfel, ceea ce este subliniat în literatură este faptul că raportarea financiară nu răspunde întotdeauna necesităților utilizatorilor, că de cele mai multe ori este prea tehnică pentru a fi înțeleasă de

anumite categorii de utilizatori și că își pierde esența pe măsură ce a devenit din ce în ce mai extinsă, cadrul conceptual propus ducând la aceste limitări (Zeff, S., 2014). De asemenea, este subliniat faptul că raportarea financiară oferă informații legate de trecut, iar utilizatorii au nevoie de informații referitoare la viitor (Adams, R., 2002). Mai mult, marile corporații ale secolului al XXI-lea au o puternică influență în mediul social, economic și politic și, de aceea, nevoia de raportare este tot mai diversificată.

În conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară o entitate este obligată să raporteze „informații rezonabile” cu privire la starea afacerii în notele adiționale la rapoartele financiare. Aceste note sunt limitate din punct de vedere al conținutului de informații, ele nu relevă aspectele legate de impactul activității entității asupra mediului sau aspectele sociale. Pentru evitarea riscurilor și pentru anticiparea oportunităților, tendința actuală este ca rapoartele financiare să fie completate de rapoarte non-financiare, dintre care cel mai utilizat în ultima decadă fiind raportul de sustenabilitate, care reprezintă o reflecție a guvernantei corporative a entităților (Bruce, R., 2005; Brannen, L., 2007; English, D. M., & Schooley, D. K., 2014).

Prin această lucrare dorim să aducem în atenție evoluția raportărilor corporative și să creăm o legătură între evoluția rapoartelor financiare și non-financiare, care au dus la apariția raportărilor integrate. Subiectul este de actualitate întrucât cadrul conceptual pentru raportările financiare a fost repus în discuție de către organismul de reglementare IASB (eng. *International Accounting Standards Board*) (André, P., 2014), iar publicarea de către IIRC (eng. *International Integrated Reporting Council*) a cadrului conceptual care reglementează raportarea integrată a stârnit numeroase dezbateri în mediul profesional și academic. Pentru realizarea obiectivului propus s-a studiat literatura de specialitate, iar în prima parte a lucrării am realizat o prezentare a evoluției raportărilor financiare, care se referă în principal la apariția organismelor de reglementare internațională. Secțiunea a doua a acestui articol se concentrează pe dezvoltarea raportărilor non-financiare care sunt parte integrantă, alături de cele financiare, din rapoartele integrate, despre care discutăm în ultima secțiune a lucrării.

1. Primul instrument de comunicare cu mediul - raportarea financiară

Raportarea financiară este un subiect dezbătut pe larg de literatura contabilă. Pornind de la studii istorice/evolutive (Beaver, 1989; Bruce, 2005; Nobes and Parker, 2008; Zeff, 2014), până la analize statistice specifice anumitor părți sau elemente din rapoartele financiare (Nobes, 1983; Barth et al. 2001). Gomes, în lucrarea sa din 2008, observa cele două aspecte sub care poate fi privită contabilitatea: ca „un pachet de tehnici sau proceduri care sunt folosite pentru a satisface cerințele de informare ale unei multitudini de utilizatori; și o dimensiune socială și instituțională a contabilității, care încearcă să înțeleagă și să explice atributele sale de conservare și informare, în special cele referitoare la impactul contabilității asupra funcționării organizaționale și sociale” (Gomes, 2008, p. 480). Această imagine pe care ne-o oferă autoarea asupra contabilității, ne ajută să ne facem o idee și despre raportarea financiară, care la început nu a reprezentat altceva decât tehnici care-i ajutau pe cei ce dețineau afaceri să aprecieze dacă afacerea lor este profitabilă. Deși contabilitatea ca tehnică a apărut încă din vremea Egiptului antic și a Babilonului (Voina, 1932; Demetrescu, 1972), despre raportarea financiară modernă putem vorbi doar începând cu secolul al XX-lea (Zeff, 2013; Tschopp și Huefner, 2014).

Raportarea financiară s-a dezvoltat ca un mijloc de comunicare cu mediul în care activează entitățile economice, mai precis cu cei care au nevoie de informație referitoare la mersul afacerii. La nivel internațional reglementările privind raportările financiare s-au dezvoltat diferit de la o țară la alta și de la o regiune la alta din cauza deosebirilor de ordin economic, social, politic și cultural (Nobes și Parker, 2008). Așadar, informațiile financiare sub forma rapoartelor au devenit utile începând cu secolul al XX-lea, când s-a dezvoltat piața de capital în Statele Unite și când investițiile în această piață au început să crească. Într-o primă etapă au apărut inițiative arbitrare (1917) care erau lipsite de comparabilitate, consistență, fiabilitate și chiar utilitate, urmate de formularea unor cadre conceptuale care își doreau să asigure aceste atribute raportării financiare (Zeff, 2013; Tschopp și Huefner, 2014).

Propunerea unui cadru conceptual pentru raportarea financiară a început în mod diferit în țările anglo-saxone, unde a fost vorba de inițiativă privată (ex. Asociația Americană de Contabilitate), în timp ce în țările europene a fost vorba de inițiativă guvernamentală (Zeff, 2013). Dacă la început aceste raportări au fost doar recomandate a fi utilizate, având un caracter arbitrar, după marea criză din Statele Unite, în 1933, ele capătă un caracter obligatoriu, fiind reglementate în SUA de Comisia de Valori Mobiliare (Previts and Bricker 1994; Zeff, 2013; Tschopp și Huefner, 2014). Acestei perioade îi urmează eforturile de regularizare a rapoartelor financiare la nivel național și internațional, culminând cu ceea ce se întâmplă în secolul XXI și anume tendința de elaborare de standarde armonizate global în raportarea financiară a corporațiilor, ale căror granițe nu mai sunt teritoriul unei singure țări (Tschopp și Huefner, 2014).

Revenind asupra perioadei de început, a stabilirii unui cadru conceptual în Statele Unite, Comisia de Valori Mobiliare ajutată de organismele profesiei contabile din această țară (Institutul American al Contabililor Autorizați - *American Institute of Certified Public Accountants*) și de Consiliul pentru stabilirea Principiilor Contabile (*Accounting Principles Board*) au lucrat din 1933 până în 1973 pentru stabilirea standardelor de raportare financiară în SUA. Din 1973 a fost creat organismul non-guvernamental, Consiliul pentru stabilirea standardelor financiar-contabile (*Financial Accounting Standards Board*), care a fost abilitat de către Comisia de Valori Mobiliare cu stabilirea standardelor de raportare financiară în SUA și care în 1978 a emis un cadru conceptual reactualizat în 1980 (Zeff, 2013). Aceasta reprezintă perioada de început a conceperii unui cadru conceptual pentru raportările financiare care, deși a fost o inițiativă națională, a avut un impact internațional. Încă din 1973 a fost fondat Comitetul pentru stabilirea Standardelor Internaționale de Contabilitate (eng. *International Accounting Standards Committee*), din cadrul căruia pe lângă organismul profesional contabil din Statele Unite mai făceau parte încă 8 țări: Australia, Canada, Franța, Japonia, Mexic, Olanda, Marea Britanie și Irlanda, precum și Germania de Vest (Nobes și Parker, 2008). Acest organism este cel care a emis cadrul conceptual din 1989 și care este prezentat în literatură ca fiind „o forță” împotriva Directivei a IV-a a Pieței Comune Europene, care conținea reglementări contabile „neattractive” pentru companiile din Marea Britanie sau pentru subsidiarele europene ale

companiilor multinaționale americane (Nobes și Parker, 2008).

Acest Comitet a fost înlocuit în 2001 de către Consiliul Internațional de Standarde de Contabilitate (eng. *International Accounting Standards Board*) (iasplus.com, Nobes și Parker, 2008). În anul 2010 a fost emis cadrul conceptual elaborat de IASB în colaborare cu FASB, reprezentând o inițiativă spre armonizare și globalizare a standardelor de raportare contabilă. Acest cadru este agreat și utilizat de majoritatea țărilor dezvoltate, standardele de raportare emise de IASB/FASB fiind utilizate de companiile cotate pe principalele burse de valori din lume.

Încă din primele încercări de abordare a unui cadru conceptual s-a pus problema utilizatorilor, care reprezintă de fapt motivul existenței acestor raportări. Contabilitatea trebuie să răspundă nevoilor utilizatorilor, iar atunci când aceste nevoi se modifică, contabilitatea trebuie să se adapteze, astfel încât să ofere informațiile necesare în forma cerută (Benjamin și Stanga, 1977). Primele încercări de reglementare a raportărilor menționau doar că își doresc să răspundă nevoilor utilizatorilor, însă acest lucru nu era adevărat (Zeff, 2013). În documentul comun realizat de către IASB și FASB, supus discuției din 2006, sunt identificați din grupul de șapte categorii de utilizatori cei care utilizează în mod curent informația contabilă: investitorii, creditorii și consilierii financiari (PAAinE, 2009).

Așadar, premisa de bază a situațiilor financiare este simplă: raportează despre cât de mult deține compania și cât datorează (bilanț), valoarea costurilor suportate și veniturile câștigate (declarație de venit), precum și sursele și utilizările de numerar (situația fluxurilor de trezorerie). Este același concept prevăzut atât de IFRS și US GAAP, cât și de standardele de raportare financiare interne ale oricărei țări. Cele mai multe diferențe între standarde o prezintă problema evaluării. În timp, după un proces dificil și controversat, diferențele se încearcă a fi minimizate. Cert este că utilizatorii au nevoie de informații care sunt coerente, comparabile, relevante și de încredere, dar și ușor de înțeles (CRUF, 2006).

Raportarea financiară și raportarea corporativă în ansamblu se află într-o permanentă dezvoltare. Un articol din *Financial Times*, scris de Bruce (2005), sublinia faptul că raportarea financiară își pierde funcția de informare deoarece devine din ce în ce mai tehnică din cauza acestor cadre conceptuale. De asemenea,

datorită diversificării interacțiunilor corporațiilor cu mediul înconjurător și cu societatea în ansamblu, organisme non-guvernamentale au sesizat că este nevoie ca, pe lângă raportarea financiară, să existe și rapoartele non-financiare, care să descrie efectele corporațiilor asupra societății în ansamblu. În cele ce urmează vom prezenta evoluția raportării non-financiare.

2. Dezvoltarea raportărilor non-financiare, o necesitate?

Când vorbim de raportare corporativă, ne referim la toate rapoartele pe care corporațiile le întocmesc în mod voluntar sau obligatoriu, incluzând rapoartele non-financiare ale căror număr și diversitate au crescut de-a lungul timpului. Alături de raportarea financiară, în mod frecvent în literatură se vorbește de rapoartele de responsabilitate socială a întreprinderilor sau de rapoartele de sustenabilitate. Prin rapoartele de responsabilitate socială se relevă informații cu privire la investițiile sociale responsabile (Anand și Sen, 2000), se realizează informarea utilizatorilor cu privire la „performanța socială și de mediu, inclusiv dimensiunea drepturilor omului” (Comisia Europeană, 2002). Rapoartele de sustenabilitate reprezintă „un termen larg considerat sinonim cu alții folosiți pentru a descrie raportarea privind impactul economic, de mediu, social...”, adesea indicat ca „ESG - rapoarte de mediu, sociale, precum și rapoarte de responsabilitate socială” (GRI G3, 2011).

Așadar, chiar dacă în raportările anuale erau incluse note despre aspectele sociale și de mediu, rapoartele de sustenabilitate au fost introduse prin anii '70, fiind completate în acea perioadă de o serie de legi cu privire la protecția mediului (Rainey, 2006). Primul raport de sustenabilitate a fost realizat de compania Shell în 1997, Olanda fiind una dintre primele țări care au aplicat acest concept. În 1999, PricewaterhouseCoopers a creat un „cadru de raportare corporativă”, în care au fost identificate nevoile de informare ale companiilor, cum ar fi: poziționarea pe piață, strategii, valoare și managementul performanței.

Guvernele au înțeles că ceea ce se consumă trebuie să fie înlocuit. Odată ce Agenda 21, documentul prin care reprezentanții Națiunilor Unite sprijină dezvoltarea sustenabilă la nivel global, național și local oriunde acțiunea umană are impact asupra mediului, a fost publicată în anul 2000, raportul de sustenabilitate a

ajuns la maturitate, incluzând raportările legate de angajați, de mediu și de responsabilitate socială. Criticile aduse raportării financiare legate de limitele identificate în perioada recentă – lipsa acurateței, fiabilității și a preciziei, precum și pierderea esenței printr-o extindere tot mai mare (Downen, T., 2014; Bruce, R., 2005; Bauer et al., 2014) – au dus la adoptarea rapoartelor de sustenabilitate de către majoritatea marilor companii. Acest raport este văzut de către corporații ca „un companion al raportării financiare, care oferă date privind factorii nefinanțari referitori la aspectele de mediu, sociale și de guvernanta care afectează performanța viitoare, generarea de venituri și conservarea de valoare” a entității (Brannen, 2007). Entitățile sunt din ce în ce mai motivate în raportarea sustenabilității și a riscurilor aferente. Mai mulți factori au condus la această conștientizare sporită, inclusiv reglementarea, presiunea din partea investitorilor și clienților, adică a utilizatorilor, un angajament intern a responsabilității față de mediu, dorința de a rămâne competitiv, precum și pentru fondul comercial valoros pe care aceste activități îl generează. Așadar, cerințele legate de rapoartele de sustenabilitate încep să treacă de la a fi voluntare la a fi reglementate de către autorități, dar și cerute de către părțile interesate (English și Schooley, 2014). Mai mult, au fost create topuri pentru cele mai sustenabile companii, acest top având o tot mai mare importanță pentru eligibilitatea valorilor mobiliare ale companiei de a fi incluse în fondurile mutuale speciale (Tschopp și Huefner, 2014; English și Schooley, 2014).

Rapoartele de sustenabilitate ar trebui văzute ca decizii strategice și nu ca rapoarte care vin să dubleze raportarea financiară, ci să ofere informații atât pentru management, cât și pentru întreg grupul de părți interesate (English și Schooley, 2014). În secțiunea următoare vom descrie cum, prin realizarea unui raport care să combine cele două tipuri de raportări, se pot oferi informații strategice pentru utilizatori.

3. O perspectivă integrativă a raportărilor corporative

Raportarea Integrată (IR), fiind cea mai nouă abordare în raportarea corporativă, este unul dintre subiectele cele mai discutate din ultimii doi ani. Recent, societatea și companiile și-au dat seama că fostul model de afaceri, care era bazat doar pe obținerea de profit fără a ține

seama de angajați, mediu și societate, trebuie să fie revizuit și că ar trebui să aibă în vedere obiective mai largi decât cele financiare. Prin urmare, societățile actuale adoptă o abordare mai pluralistă și urmăresc să includă în preocupările lor și nevoile părților interesate, sustenabilitatea, etica în afaceri și transparența. În literatura de specialitate, termenul de *raportare integrată* a evoluat ca un concept independent. Evoluția „gândirii integrate” și transformarea raportului de sustenabilitate (prin adoptarea unei abordări integrate) au fost susținute în domeniul raportării corporative deopotrivă de către practicieni și teoreticieni (Eccles și Saltzman, 2011, Krzus, 2011; Mammatt, 2009).

Discuțiile legate de transformarea raportărilor corporative într-un raport integrat nu sunt atât de recente pe cât s-ar părea. Acestea au început în jurul anilor '90, când John Elkington, expert în responsabilitate socială și sustenabilitate, a formulat expresia: „Oameni, Planetă și Profit”, creând ceea ce se numește în literatură „triple bottom line”. Conform acestui concept, performanța companiei se măsoară nu numai prin rezultatele sale financiare, dar, de asemenea, prin impactul său asupra mediului și societății (Botez, 2013).

Recent, subiectul raportărilor integrate a devenit tot mai discutat, cele mai multe dintre dezbaterile privind perspectivele de reglementare și îmbunătățire a performanțelor de raportare. Primul raport integrat a fost pregătit și publicat în 2002 de către compania daneză Novozymes (Botez, 2013). De asemenea, companiile din Africa de Sud utilizează raportarea integrată, fiind reglementată și obligatorie pentru toate companiile listate la Bursa din Johannesburg începând cu 1 martie 2010. Elaborarea unui cadru conceptual privind raportarea integrată a fost principala preocupare a organizației britanice "The Prince of Wales". Acest institut, alături de alte organizații din profesia contabilă, reprezentanții ONU și reprezentanții guvernelor au decis, în 2009, să întemeieze Comitetul Internațional pentru raportare integrată, care în 2011 a devenit Consiliu.

Consiliul Internațional pentru Raportare Integrată (eng. *International Integrated Reporting Council - IIRC*), ca principalul organism de reglementare a raportării integrate, este însărcinat să conceapă cadrul conceptual pentru acest tip de raportare, primul pas fiind realizat în aprilie 2013. Organismul de reglementare a emis proiectul de cadru conceptual pentru a fi consultat de toate părțile interesate, companii, organizații profesionale din întreaga lume și de a-și exprima opinia

În legătură cu acesta. Inițiativa a fost bine primită, 359 de scrisori comentariu fiind postate pe site-ul oficial al IIRC, reprezentând răspunsul celor mai importanți reprezentanți ai organismelor de reglementare și profesie contabilă. Aceste observații reprezintă un aport semnificativ în dezvoltarea viitoare a raportării integrate.

Alături de aceste comentarii, într-un raport KPMG există un accent pus pe diferențele dintre raportarea tradițională și raportarea integrată, fiind evidențiate aspectele pozitive ale celei din urmă (KPMG, 2013). Prin urmare, raportarea integrată își propune să ofere următoarele beneficii pentru toți utilizatorii:

- Grad ridicat de transparență;
- Administrarea tuturor capitalurilor (financiar, fabricat, intelectual, uman, relațiile sociale și natural);
- Reflexie integrativă a afacerii;
- Concentrare pe trecut și viitor în interconectivitate cu strategia;
- Răspunsuri individuale;
- Să fie concisă și semnificativă.

Importanța acestui nou cadru conceptual este semnificativă. Discuțiile actuale se concentrează de asemenea și pe extinderea sa la alte tipuri de organizații, precum cele non-guvernamentale sau la sectorul public. La momentul actual în baza de date disponibilă pe site-ul IIRC (<http://www.theiirc.org/>) există un număr de 89 de companii publice și private care pun la dispoziție rapoartele lor integrate, așa cum au înțeles ele că trebuie concepute. Discuțiile dintre mediul academic și profesional care au avut loc în cadrul workshop-ului Grupului European de Cercetare a Raportărilor Financiare din septembrie 2014, din Regensburg Germania (EUFIN, 2014), au subliniat faptul că majoritatea companiilor nu au înțeles exact ceea ce presupune acest cadru. Așadar, cadrul conceptual, chiar și după lansarea sa, este în continuare în discuție.

Concluzii

Argumentele care au fost aduse în acest studiu sprijină ideea că raportarea corporativă a fost și este într-o permanent schimbare și că dacă entitățile își doresc să supraviețuiască și să se dezvolte trebuie să răspundă cu promptitudine nevoilor utilizatorilor. Acțiunile corporațiilor afectează societatea și de asemenea performanța ei este influențată de mediul în care activează, existând o multitudine de factori de risc care nu pot fi previzionați doar din rapoartele financiare. Valoarea unei companii nu este reprezentată doar de argumentele financiare.

Raportarea financiară acoperă atât performanța financiară, cât și riscurile, dar nu există încă o legătură între riscurile și oportunitățile legate de aspectele sociale și de mediu și strategia companiei (Gupta, 2013; IIRC, 2011; Eccles și Krzus, 2010). Prin urmare, raportarea integrată este considerată a fi un pas înainte în raportarea corporativă și își propune să includă într-un raport informațiile financiare și non-financiare despre mediu și sociale. Această informație va arăta impactul corporației asupra mediului și societății. Dar acest tip de raportare trebuie înțeles de către cei ce pregătesc rapoartele pentru a evita o dublă raportare și pentru a îmbunătăți modul de comunicare cu utilizatorii, care în momentul de față trebuie să consulte sute de pagini de rapoarte pentru a culege informațiile necesare luării unor decizii în ceea ce privește companiile.

Este de remarcat faptul că asemenea teoriei evoluționiste și în domeniul raportărilor cel mai puternic și sustenabil cadru conceptual rezistă și se dezvoltă.

Recunoașteri:

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/142115 „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România”.

BIBLIOGRAFIE

Adams, R. (2002), *Recognizing limits of financial reporting*, Financial Times, online la: <http://search.proquest.com/docview/249239675?accountid=15533>

Anand, S. and Sen, A. (2000), *Human Development and Economic Sustainability*, World Development, vol. 28(10):2029-2049.

- Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R. (2001), *The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view*, Journal of accounting and economics, Vol. 31(1):77-104.
- Bauer, A. M., O'Brien, P. C. and Saeed, U. (2014), *Reliability makes accounting relevant: a comment on the IASB Conceptual Framework project*, Accounting in Europe, Vol. 11:211–217.
- Beaver, W. H. (1989), *Financial reporting: an accounting revolution* (Vol. 2), Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Benjamin, J.J and Stanga, K. G (1977), *Differences in Disclosure Needs of Major Users of Financial Statements*, Accounting and Business Research, Vol. 7, Iss. 27
- Botez, D. (2013), *Raportarea integrată – sfârșit sau un nou început pentru raportarea financiară?*, Revista „Audit Financiar”, Vol. 98 (2) : 23-29
- Brannen, L. (2007), *The sustainability reporting evolution*, Business Finance, vol.13(2):4 Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/210967577?accountid=15533>
- Bruce, R. (2005), *Leading the move to better standards EVOLUTION OF FINANCIAL REPORTING: The way forward may lie in a twin-track approach using technical reporting and a narrative approach*, Financial Times online la adresa: <http://search.proquest.com/docview/249567801?accountid=15533>
- Cascino, S., Clatworthy, M., Garcí'a Osma, B., Gassen, J., Imam, S. and Jeanjean, T. (2014), *Who uses financial reports and for what purpose? Evidence from capital providers*, Accounting in Europe, Vol.11(2):185–209
- Demetrescu, C.G., (1972), *Istoria contabilității*, Editura Științifică, București
- Downen, Tom, PhD., C.P.A. (2014), *Defining and measuring financial reporting precision*, The Journal of Theoretical Accounting Research, Vol. 9(2):21-57. Online la adresa: <http://search.proquest.com/docview/1547802227?accountid=15533>
- Eccles, R., Cheng, B., Saltzman, D. (2010), *The Landscape of Integrated Reporting Reflections and Next Steps*, Harvard Business School.
- Eccles, R., Saltzman, D. (2011), *Achieving Sustainability Through Integrated Reporting*, Stanford Social Innovation Review, pp. 55-61
- Gomes, D., (2008), *The interplay conceptions of accounting and schools of thought in accounting history*, Accounting History, vol. 13 (4): 479-509
- Gupta, S. (2013), *Towards Integrated Reporting – The Pivotal Role of IIRC*, The Global eLearning Journal, Vol. 2:1-16.
- Krzus, M. (2011), *Integrated reporting: if not now, when?*, IRZ, 6:271-276
- Lemarchand, Y., (1994), *Histoire de la comptabilité, éléments d'historiographie comparée*, Actes du XVe congrès de l'Association Française de Comptabilité, Paris-Dauphine, p. 36-51
- Loska, T. (2011), *Integrated Reporting – Towards a Framework for a Sustainable International Corporate Reporting*, teză de masterat, extras din: <http://books.google.ro/books?id=YWA2Mgap5hUC&p rintsec=frontcover&hl=ro#v=onepage&q&f=false>.
- Mammat, J. (2009), *Integrated Sustainability Reporting and Assurance*, CIS Corporate Governance Conference, 1-6 online la adresa: <http://icsa.co.za/documents/speakerPres/JayneMammat/MammattInte gratedSustainabilityReportingandAssurance.pdf>.
- Murphy, M. L. (2014), *Enhancing financial reporting*, The CPA Journal, vol. 84(2):16-23. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1507831686?acc ountid=15533>
- Nobes, C. W. (1983), *A judgemental international classification of financial reporting practices*, Journal of Business Finance & Accounting, Vol. 10(1):1-19.
- Nobes, C.W. and Parker, R. (2008), *Comparative International Accounting, Tenth Edition*, Prentice Hall, Pearson Education
- Paul André (2014), *Towards a New Conceptual Framework: Here We Go Again!*, Accounting in Europe, Vol. 11:1.
- Previts, G.J. and Bricker, R. (1994), *Fact and Theory in Accounting History: Present mindedness and Capital Markets Research*, Contemporary Accounting Research
- Rainey, D.L. (2006), *Sustainable business development: inventing the future through strategy, innovation and leadership*, Cambridge University Press.

- Singh, R. (2013), *The evolution of reporting*, Financial Director, vol. 38, <http://search.proquest.com/docview/1346847258?accountid=15533>
- Singleton-Green, B. (2012), *Commentary: Is the Reporting Model Broken?*, Australian Accounting Review, Vol. 20, Iss. 4
- Streeter, B. (1998), *Financial reporting's long sleep*, American Bankers Association. ABA Banking Journal, Vol. 90(5):62
- Tschopp, D. and Huefner, R.J. (2014), *Comparing the Evolution of CSR Reporting to that of Financial Reporting*, Springer Science-Business Media Dordrecht
- Voina, D., (1932), *Faze din evoluția contabilității*, Editura Cioflec, Cluj-Napoca
- Zeff, S.A. (2013), *The objectives of financial reporting: a historical survey and analysis*, Accounting and Business Research, Vol. 43, Iss. 4
- EFRAG and Conseil National de la Comptabilité – PAAinE (2009), *Elements of the framework debate. The needs of users of financial information. A user survey*, Online la adresa: http://www.anc.gouv.fr/files/live/sites/anc/files/contributed/A_Recherche/C_Travaux%20proactifs_Efrag/2010_2009_2006/PAAinE_Paper_-_The_Needs_of_Users_of_Financial_Information_-_May_2009.pdf
- English, D. M., & Schooley, D. K. (2014), *The evolution of sustainability reporting*, The CPA Journal, vol. 84(3):26-35. Online la adresa: <http://search.proquest.com/docview/1517909089?accountid=15533>
- European Commission (2002), *Corporate Social Responsibility: A business contribution to Sustainable Development*, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/february/tradoc_127374.pdf
- GRI (2013), *G4 Sustainability Reporting Guidelines*, online la adresa: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>
- IAS Plus (2014): www.iasplus.com
- IIRC (2011), *Towards Integrated Reporting: Communicating Value in the 21st Century*, Online la adresa: http://theiirc.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf
- KPMG (2011), *Integrated Reporting – Performance insight through Better Business Reporting*, Issue 1. Online la adresa: <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/road-to-integrated-reporting.pdf>

audit FINANCIAR

Year XIII, No. 124 - 4/2015

4/2015

- Evidence on the Selection Decision of Auditors

- Risks in IT Audit Mission

- The Investigation of Transpositions in the Audit Context

- The Corporate Governance and the Fair Value

- Evolution of the Accounting Reform

The Development of Corporate Reporting over Time

Scientific Editorial Board

- Professor **Dinu AIRINEI**, Ph. D. - "Al. I. Cuza" University, Iași
Professor **Veronel AVRAM**, Ph. D. - Craiova University
Professor **Sorin BRICIU**, Ph. D. - "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia
Associate Prof. **Ovidiu BUNGET**, Ph. D. - Universitatea de Vest din Timișoara
Professor **Alain BURLAUD**, Ph. D. - The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Professor **Tatiana DĂNESCU**, Ph. D. - "Petru Maior" University, Târgu Mureș
Associate Prof. **Lilia GRIGOROI**, Ph. D. - Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Professor **David HILLIER**, Ph. D. - Leeds University Business School, United Kingdom
Professor **Allan HODGSON**, Ph. D. - The University of Queensland, Australia
Professor **Emil HOROMNEA**, Ph. D. - "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași
Professor **Robin JARVIS**, Ph. D. - Brunel University, United Kingdom
Professor **Maria MANOLESCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Dumitru MATIȘ**, Ph. D. - "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Professor **Ion MIHĂILESCU**, Ph. D. - "Constantin Brâncoveanu" University, Pitești
Professor **Ana MORARIU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Lecturer **Mirela PĂUNESCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Associate Prof. **Irimie Emil POPA**, Ph. D. - "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Professor **Vasile RĂILEANU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Univ. Prof. **Ion STANCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Donna STREET**, Ph. D. - Dayton University, USA
Professor **Ioan TALPOȘ**, Ph. D. - West University, Timișoara
Professor **Eugeniu ȚURLEA**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Iulian VĂCĂREL**, Ph. D. - Member of the Romanian Academy

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white up to 6 shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of „Financial Audit” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors do know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: • innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; • the quality of the research methodology; • clarity and pertinence of the presentation and argumentation; • the relevance of the bibliographic sources used; • contribution made to the research in the area. The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

audit
FINANCIAR

4/2015

Monthly Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
cod 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:

Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph. D.

Editorial Director:

Corneliu CĂRLAN, Ph. D.

Editor in Chief:

Cristiana RUS

Editorial Assistant: **Cristina RADU**
DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and
the editorial technical team shall
take no responsibility for the content
of the articles published in the
journal.*

International Databases:

<http://www.ulrichsweb.com;>

<http://www.proquest.com;>

www.ebscohost.com;

www.cabells.com

*The journal is indexed in 3
databases acknowledged by the
National Council for Certification of
Universities' Titles, Diplomas and
Certificates of Romania.*

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: (021) 410.74.43 extension 120;

Fax: (021) 410.03.48;

E-mail: revista@cafr.ro;

<http://revista.cafr.ro>

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing: Print Group S.R.L.,
Șoseaua Fundeni nr. 50B,
București, phone no.: 0744.638.772

Statistical Evidence on the Selection Decision of Financial Auditors, in the Case of the Romanian Listed Companies

*Professor Emeritus Elisabeta JABA, PhD,
Director of the Center for Statistical Research, Alexandru
Ioan Cuza University of Iasi, Romania,
e-mail: ejaba@uaic.ro*

*Assistant Ioan-Bogdan ROBU, PhD
in Accounting and PhD Student in Cybernetics and
economic statistics, Alexandru Ioan Cuza University of
Iasi, Romania, e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro*

*Lecturer Christiana Brigitte BALAN, PhD,
Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Romania,
e-mail: christiana.balan@uaic.ro*

Abstract

Through his expressed opinion on the financial statements reported by the listed companies, the role of the financial auditor is to maintain the transparency in financial reporting, to give credibility to the financial information and trust to investors. Therefore, companies must meet the informational requirements of the stakeholders by choosing the best auditors. Starting from a series of auditors' choosing criteria, displayed in the literature, the study proposes the identification of a profile for the Bucharest Stock Exchange Romanian listed companies, depending on which choosing decision of a certain type of auditor can be based on. The study was carried out on a sample of 67 listed companies, during the financial exercise corresponding to the year 2013. In order to obtain the research results, the correspondence analysis and its generalized version were used. Research results indicate the existence of a profile of the Romanian listed companies, based on the associations between the field of activity of the audited company, the territorial repartition, its financial position and performance, and the affiliation to a certain auditor.

Keywords: *audit services, financial auditor, auditor selection, selection criteria, Bucharest Stock Exchange*

JEL Classification: *C38, M42*

Introduction

In order to base their decisions, *stakeholders* need quality information regarding the financial position and performance of the company (Degos & Fayad, 2003). Based on the annual financial statements reporting, such information contributes to the reduction of the informational asymmetry between the *principals* and *agents* (Jensen and Meckling, 1976) and can be used as a control instrument of the fulfilment of the contractual relations between the company and its business partners (Wolfgang & Missonier-Piera, 2010).

The conflicts of interests between the *principals* and the *agents* reside in the governance process of the company and are caused by the different goal followed by each category (The Institute of Directors, 2009). Holders of the company's control as *principals*, the managers' scope is to develop the business and to discretionary use the cash in the company (Jensen and Meckling, 1976). By contrast, without holding the control of the company, as *agents*, investors are interested in the chances of the business and the way through which the liquidities offered to the company would be remunerated (Jensen and Meckling, 1976).

In order to reduce the informational asymmetry, financial statements are verified by a financial auditor, as an independent and objective professional (Mautz & Sharaf, 1961). Within its mission, the auditor's main objective is to express an opinion *regarding the fact that the financial statements are reported under all the significant aspects, according to an applicable accounting framework* (IAASB, 2013).

During all the stages of his mission, the financial auditor must act and respect the requirements of the Code of Ethics of International Federation of Accountants - IFAC (IESBA, 2013). Thus, a high level of the quality of the audit services provided is ensured, as well as the solution offering when the use of the professional judgment is mandatory (Carcello, 2007). A high level of the audit services' quality contributes to the growth of the trust of the information in the audited financial statements and to the enhancement of the investors' trust in the managers' actions (Hayes *et al.*, 2005). In this case, investors are interested in selecting the best auditor in order to obtain a high quality of the audit opinion.

The purpose of this study is represented by the analysis of the determinant factors that are used to base the

selection decisions of an auditor by the Bucharest Stock Exchange (BSE) Romanian listed companies. The principal research objectives aim to identify and to analysis the main criteria that stand at the basis of the BSE listed companies decision to select an auditor, as well as to obtain a profile of the companies based on the identified criteria.

The study was carried out on a sample of 67 BSE Romanian listed companies, in the 2013 financial exercise. To obtain the research results, for each company, we considered the field of activity, the territorial repartition in a region of the country as well as the affiliation to a certain auditor (in the *Big 4* or *Non Big 4*). In the study the correspondence analysis and the multiple correspondence analyses were used, and the results show the existence of a profile of the BSE Romanian listed companies regarding the substantiation of the decisions related to the selection of a financial auditor.

1. The need for audit services and their evolution in time

At international level, the need for assurance and audit services has been influenced by the interest of the stakeholders as well as by the evolution in time of the accounting and auditing profession. Depending on the objectives of the audit mission as well as on the standardization level in the field, at international level, three main periods of the evolution of the audit and assurance services market can be identified (Zeff, 2003).

The period before 1940 was marked by the emergence of the professional associations and by the issuance of incipient forms of the codes of ethics and professional standards (Zeff, 2003). The main beneficiaries of the audit missions were the investors and capital providers, and the objectives of the audit especially aimed at detecting the frauds (Porter *et al.*, 2003). These are the arguments that stand at the base of the *policeman theory*, which justifies the role of the financial auditor in detecting and displaying financial frauds (Hayes *et al.*, 2005).

The second period, between 1940 and 1960, was marked by the gaining of notoriety and the growth of the reputation of the accounting and auditing profession (Zeff, 2003). During this period a series of professional

standards had been recommended and then assimilated, which aimed at the growth of the audit missions' quality. The need for audit and insurance services is justified based on two theories. *The lending credibility theory* claims that the financial auditing is needful to managers in order to increase the investors' trust in the corporate governance actions (Hayes et al., 2005). The second, *the theory of inspired confidence* claims that financial auditing is useful to stakeholders in evaluating the companies' performance in order to determine the values of the dividends from the gained profit, according to the size of the held rights (Hayes et al., 2005).

The third period has started in the beginning of the 1960's and continues until nowadays. Though there has been a consolidation of the auditing practices and a concentration of the auditing and insurance companies in large groups of companies (multinationals), the financial scandals and the deviations from the code of ethics attract a series of critics regarding the accounting and auditing profession (Zeff, 2003). Critics come especially from the investors, who are discontent with the inefficiency of financial auditing in signalling the fraud and the trust abuses of the managers at the level of the companies. On the background of these problems, the *agency theory* is founded, which justifies the need to audit the financial statements in order to reduce the informational asymmetry (Hayes et al., 2005).

The evolution of the financial auditing services at an international level has also been determined by the significant influence of the big audit companies (*Big 8*, *Big 6*, *Big 5* and *Big 4*). This has led to the growth of the competitiveness and quality of the missions (Buijink et al., 1998), and also to the growth of the influence of the standardization bodies in the regard of imposing their own policies and interests (Hamilton et al., 2008).

2. Selection criteria of financial auditors

The selection process of financial auditors must contribute to insuring a high degree of transparency in financial reporting (Houqe et al., 2010). Within this process, one must consider both satisfying the interests of the main users of the audit report, the investors (Clinch et al., 2010), a series of restrictions regarding the professional ethics (Houqe et al., 2010), and other

specific criteria, such as: the size of the audited company, the geographical location and the auditor's mobility, the auditor's experience and specialization, as well as the value of the requested audit fees (Brown & Knechel, 2013).

Regarding the professional ethics criteria, the *Code of Ethics for Professional Accountants* (IESBA, 2013) establishes a series of basic principles that must be respected by auditors when they accept to start an audit engagement. In order to insure a high quality of the audit engagement, the auditor must respect a series of principles that pursue *the integrity, the objectivity, the independence, the professional competence, confidentiality and the professional behavior* (IESBA, 2013).

2.1. Features of the audited company and the auditor's specialization

The affiliation of the audited company to a certain field of activity can lead to the limitation of the possibility to select a certain auditor. The complexity of the economic environment, as well as the dynamics of the regulatory framework can determine the auditors' specialization on certain activity fields, contribution to the growth of professional competence, of the expertise in that certain field and, implicitly, of the quality of the audit mission (Brown & Knechel, 2013).

Of the company's features, the ones regarding the financial position and performance have a significant influence on the auditor's choosing. A growth of the indebtedness degree and of the diversification of the capitals structure impose a more cautious monitoring of the company and also the choosing of a specialized auditor, that know very well the field of activity of the respective company (Aksu et al., 2007).

2.2. The territorial repartition of the audited company and the auditor's mobility

Choosing a certain auditor can also be influenced by the territorial repartition of the audited company. Naturally, large companies want to be audited by auditors in the group of the large audit companies. Such clients hold consistent budgets and can easily cover the auditing fees practiced by the auditing companies in the *Big 4*, regardless of their territorial repartition (Brown & Knechel, 2013). At the same time, smaller companies, which are the subject of financial auditing and which

cannot pay the high auditing fees of the companies in Big 4 can be audited by local auditing companies. This affects the mobility of the financial auditor, phenomenon that is also influenced by the level of the human resources undertaken in the auditing company: a large auditing company holds sufficient human resources that can be allocate to different auditing missions, compared to the small auditing companies that don't have this kind of capabilities.

2.3. The auditor's notoriety and the values of the applied auditing fees

The auditor's notoriety can be described through the experience that has been accumulated in time, through the high internationalization degree, through the used auditing procedures as well as through the professionalism of the auditing mission accomplishment (Aksu *et al.*, 2007).

Over the years, the companies in the *Big N* have gained recognition by developing their own work methodologies, by applying complex auditing procedures and by using informational technologies in planning and undertaking the audit missions (Chaney *et al.*, 2004; Houqe *et al.*, 2010). All these things justify the appliance of such high auditing feed corresponding to the costs of a qualitative auditing engagement (Chaney *et al.*, 2004).

Notorious auditors can also accept risky clients. But a growth of the risk associated to the client can lead to a growth of the auditing fees' levels, precisely through the growth of the audit procedures that must be applied in order to substantiate the audit opinion (Hay *et al.*, 2006).

3. Research methodology

The study proposes a statistical approach to identify and analyze the principal criteria that stand at the basis of

substantiation of the BSE Romanian listed companies' decision in choosing the financial auditor, as well as the identification of a profile of the listed companies that choose a certain auditor.

Starting from the principal results displayed in the literature, the main research hypothesis proposed for testing considers the following: *there is a significant association between the audited company's field of activity, the territorial repartition, the financial position and performance of the company and the selection of a Big 4 or Non Big 4 auditor.*

3.1. Target population and analyzed sample

The target population on which the study was carried on is represented by the BSE Romanian listed companies, on the regulated market, at the *Premium* and *Standard* categories. At the end of the 2014 financial exercise, on the regulated market of the BSE, 82 companies were listed. From the whole number, 15 were excluded, representing financial and monetary intermediates, mutual funds and other similar financial entities, as well as companies for which analysis data was not found. The final sample that made the subject of the analysis includes a number of 67 companies, for which the financial statements, corresponding to the 2013 financial exercise and reported in 2014, were studied.

3.2. Analyzed variables and data source

Considering the selection criteria of the auditors, which were proposed in the literature (Chaney *et al.*, 2004; Aksu *et al.*, 2007; Houqe *et al.*, 2010; Brown & Knechel, 2013), the study proposes to analyze the variables displayed in Table 1.

Table 1. Variables analyzed in the study

Symbol	Description	Categories
Auditor	Contracted audit company	1: Big 4 (B4); 2: Non Big 4 (NB4)
Activity	Activity field of the audited company	1: Industry; 2: Trade; 3: Services; 4: Constructions
Region	Territorial repartition of the audited company	1: Moldova; 2: Muntenia; 3: Transilvania; 4: Dobrogea
Ctg_ROA	Return on assets	1: ROA<0; 2: 0<ROA≤0.1; 3: ROA>0.1
Ctg_ROE	Return on equities	1: ROE<0; 2: 0<ROE≤0.1; 3: ROE>0.1
Ctg_NM	Net margin ratio	1: NM<0; 2: 0<NM≤0.1; 3: NM>0.1
Ctg_FL	Financial leverage	1: FL<0 & FL>2; 2: 0<FL≤1; 3: 1<FL≤2

Source: Own processing

For the companies in the analyzed sample, data was collected from the financial statements corresponding to the 2013 financial exercise, as well as from their audit reports.

3.3. Data analysis methods

To identify a profile of the Romanian listed companies based on the criteria of the selection decision of a financial auditor, the study proposes the use of *correspondence analysis*, as well as its generalized version (*multiple correspondence analysis*).

The correspondence analysis (CA) is an exploratory method that allows the analysis of bi-dimensional or multidimensional contingency tables in order to identify the existence of a correspondence/ independence between the rows and columns of the table. This analysis allows the exploration of the structure of the studied categorical variables.

The frequencies in a contingency table are noted as n_{ij} , while the frequencies on the last column/row from the table (the marginal frequencies) are noted with $n_{i.}$, respectively $n_{.j}$. the sum of all the n_{ij} frequencies is equal to the sum of the marginal frequencies on the row or column and is noted as $n_{..}$.

The global link between the two categorical variables can be made by decomposing the correspondence table in the table of the column profiles table and the row profiles table. The identification of the profiles consists of the quantification and ordering the importance of the associations based on the relative frequencies. The relative frequencies are determined in relation to the sum of the rows or columns of the contingency table. As a consequence, the values in the column/ row, representing the column profile/ row profile, sum up to 1. The last column/ row is called the column/row mass or the average profile of the columns/rows, or the centroid.

The column profiles (f_i^j) indicate the percent of the column categories in each row category:

$$f_i^j = \frac{n_{ij}}{n_{.j}}.$$

The average column profile (column mass) corresponds to the marginal relative frequency for i row:

$$f_{i.} = \frac{n_{i.}}{n_{..}}.$$

The row profiles indicate the percent of the line categories in each column category:

$$f_j^i = \frac{n_{ij}}{n_{i.}}.$$

The average row profile on the last row corresponds to the marginal relative frequency for j column:

$$f_{.j} = \frac{n_{.j}}{n_{..}}.$$

A Euclidean representation as row points and column points is associated to the rows and columns profiles, respectively. The graphical representation of the correspondence analysis allows the synthesis of a large data table using factorial axes (dimensions) representing linear combinations of variables.

The coordinates of the points are the column profiles and the row profiles. The intersection (origin) of the axes is called the average centroid and corresponds to the average profile. The distance between the column points and the distance between the row points, taken two by two, approximate the χ^2 distance:

This statistics is calculated based on the average column profile, for which the chi-square statistics is defined in order to calculate the distance between the column points j and j' :

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(f_i^j - f_i^{j'})^2}{f_{i.}},$$

and on the average row profile, for which the (χ^2) chi-square statistics is calculated, in order to measure the distance between the row points i and i' :

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^p \frac{(f_j^i - f_j^{i'})^2}{f_{.j}}, \text{ respectively.}$$

In order to assess the role of the corresponding categories in building an axe, we calculate a statistical indicator called the contribution of points to the inertia of factors (Desbois, 1997): the relative contributions of the i row points to the inertia of factors and the relative contributions of the j column points.

The multiple correspondence analysis (MCA) is the generalized version of the CA, used to study the association between 3 or more categorical variables (Lebart *et al.*, 2006; Desbois, 2008). For a sample of n

individuals, the values of m categorical variables are registered, and by using the MCA, one can reach the profile of an individual in a certain category.

To analyze the data and reach the research results, the study used the SPSS 20.0 software.

4. Results and discussions

Following the analysis of the data collected from the sample of BSE listed companies, the main obtained results are: the structure of the audited companies depending on the field of activity, on the affiliation to a

certain auditor (from the Big 4 or Non Big 4), on their territorial repartition, as well as the obtaining of a substantiation profile of the selection decisions based on the criteria that were proposed in the analysis.

4.1. The structure of the audited companies depending on their activity field

Depending on the field of activity of the companies in the analyzed sample, **Table 2** displays the results regarding the structure of the companies.

Table 2. The structure of the companies sample on their field of activity

Activity field	Number of companies	Percentage (%)	Cumulated percentage (%)
Industry	47	70.10	70.10
Trade	4	6.00	76.10
Services	12	17.90	94.00
Constructions	4	6.00	100.00
Total	67	100.00	-

Source: Own processing in SPSS 20.0)

From the information displayed in **Table 2**, we can see that, at the level of the analyzed sample, most of the BSE listed companies which also make the subject of financial auditing activate in the field of industry (47 companies), which represents almost 70.10% of the total number of listed companies. The companies in the field of trade represent almost 6.00% of the total number of companies, the ones in the field of services, nearly 17.90%, and the ones in the constructions field, 6.00%.

These results show a high demand for auditing services in the industrial and services fields, which can have a direct impact on the specialization of financial auditors in these fields. For the companies in the trading and constructions fields, which, summed

up, represent 12% of the audit market, a low demand can lead to the impossibility to easily find a specialized auditor, which can affect the quality of the audit mission.

4.2. The audit market structure depending on the engagements with the companies included in the sample

Depending on the affiliation of the audited company to a financial auditor in the *Big 4* or *Non Big 4*, **Table 3** displays the results regarding the audit market structure in Romania in the case of the Romanian BSE listed companies.

Table 3. Audit market structure

Auditor	Number of companies	Percentage (%)	Cumulated percentage (%)
Big 4	24	35.80	35.80
Non Big 4	43	64.20	100.00
Total	67	100.00	-

Source: Own processing in SPSS 20.0

From the information displayed in *Table 3*, one can see that the audit services market is dominated by the group of the large companies in the Big 4, which hold a market share of approximately 35,80% of the total Romanian BSE listed companies. The concentration of the 24 companies in the Big 4 portfolio can also indicate an increase in the quality of the auditing mission, considering the notoriety, the expertise and the important human resources held by these large companies (Ernst & Young, KPMG, Deloitte and PricewaterhouseCoopers). The remaining 43 listed companies are audited by companies that are not included in the Big 4. Excepting BDO Audit, which holds approximately 5 auditing engagements from the 43, the remaining 38 listed companies are assigned to the local auditing bureaus (approximately one engagement for a single auditor). This can indicate an eventual specialization of the auditors in the Non Big 4 only in the fields of activities of the client companies where they have the accumulated expertise and experience.

4.3. The structure of the audited companies depending on their territorial repartition

Depending on the territorial repartition of the audited companies, **Table 4** displays the results regarding the structure of the audit market on regions.

Considering the territorial repartition criterion of the Romanian listed companies, the information displayed in *Table 4* show that most audit engagements are contracted with companies in Muntenia (34, approximately 50.70%), then with the ones in Transilvania (20, approximately 29.90%), and the least with the ones in Moldova (8, approximately 11.90%) and Dobrogea (5, approximately 7.50%). This shows a high demand for audit services for the companies in Muntenia and Transilvania and a low one for the companies in Moldova and Dobrogea. Such results can be explained through the economic development level of the regions, where there are no companies that meet the BSE auditing or listing criteria.

Table 4. The structure of the audited companies sample on their territorial repartition

Region	Number of companies	Percentage (%)	Cumulated percentage (%)
Moldova	8	11.90	11.90
Muntenia	34	50.70	62.70
Transilvania	20	29.90	92.50
Dobrogea	5	7.50	100.00
Total	67	100.00	-

Source: Own processing in SPSS 20.0

4.4. The identification of a profile of the Romanian BSE listed companies, useful to the substantiation of the selection decisions of an auditor

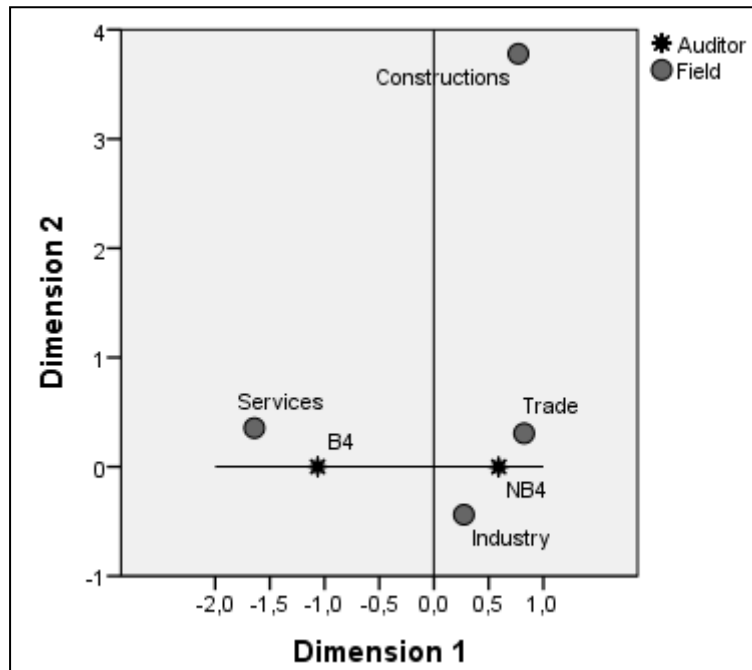
One of the selection criteria of an auditor is represented by the field of activity of the audited companies and the auditor's specialization. The diagram in **Figure 1** displays the association between the field of activity of the company and the affiliation to a certain auditor.

Based on the information in **Figure 1**, one can see that the auditors in the Big 4 especially have

in their clients' portfolio companies from the field of services and industry and less companies from the field of trade and constructions. Also in the case of the Non Big 4 auditors, one can see that they are chosen in most of the cases by companies in the field of trade and mostly by companies in the field of industry. This can lead to a specialization of auditors in the field of company auditing.

Table 5 displays the number and percentage of the companies on fields of activity which chose to be audited by auditors in the Big 4 or Non Big 4.

Figure 1: The association between the activity field of companies and the affiliation to a certain auditor

Source: Own processing in SPSS 20.0

Table 5. Structure of the audit market by activity fields of the audited companies

Auditor	Industry	Trade	Services	Constructions	Total
Big 4	15	1	7	1	24
(%)	31.90	25.00	58.30	25.00	35.80
Non Big 4	32	3	5	3	43
(%)	68.10	75.00	41.70	75.00	64.20
Total	47	4	12	4	67
(%)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

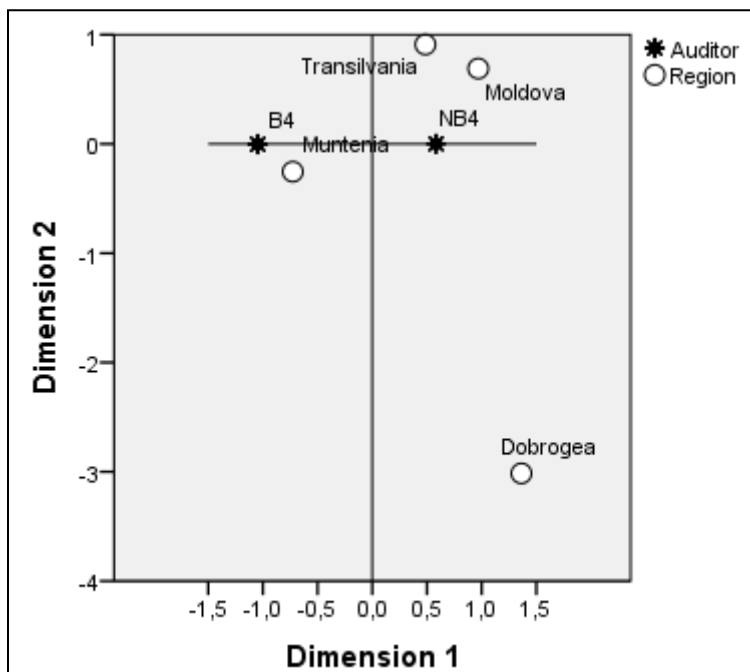
Source: Own processing in SPSS 20.0

Data in Table 5 indicates a concentration of companies in the industrial field in the portfolio of Non Big 4 auditors (68.10%). One must consider the fact that most of the auditors in the Non Big 4 are individual local bureaus which have sign maximum one or two audit engagement. Thus, the remaining 31.90% of the companies in the industry are audited by the companies in the Big 4. Thus, the 15 companies in the field of industry are allocated to the four auditors in the Big 4. In the case of the companies in the field of services, one can notice a disregard regarding the

auditor's type, while 75% of the companies in the field of trade and 75% of the companies in the field of constructions mostly choose auditors in the Non Big 4.

Another selection criterion is also represented by the territorial repartition of the audited company, with direct impact on the auditor's mobility and the costs of the mission. The diagram in Figure 2 displays the association between the territorial repartition of the audited company and the affiliation to a certain auditor.

Figure 2: The association between the territorial repartition of the companies and the affiliation to a certain auditor

Source: Own processing in SPSS 20.0

One can notice from the diagram in **Figure 2** that the auditors in the Big 4 are mostly chosen by companies in Muntenia and less by the companies in Transilvania, Moldova and Dobrogea. This can be explained by the fact that though the companies in the Big 4 display a high mobility, having the capacity of auditing companies in the whole country, they have no working points in all the cities in the country, which can lead to an increase in the audit

fees. In this case, BSE listed companies choose to be audited by local Non Big 4 auditors, only just not to include the offset expenditures and the auditors' accommodation in the value of the audit fees.

Table 6 displays the number and percentage of the companies, on regions, that chose to be audited by auditors in the Big 4 or Non Big 4 in the 2013 financial exercise.

Auditor	Moldova	Muntenia	Transilvania	Dobrogea	Total
Big 4	2	15	6	1	24
(%)	25.00	44.10	30.00	20.00	35.80
Non Big 4	6	19	14	4	43
(%)	75.00	55.90	70.00	80.00	64.20
Total	8	34	20	5	67
(%)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

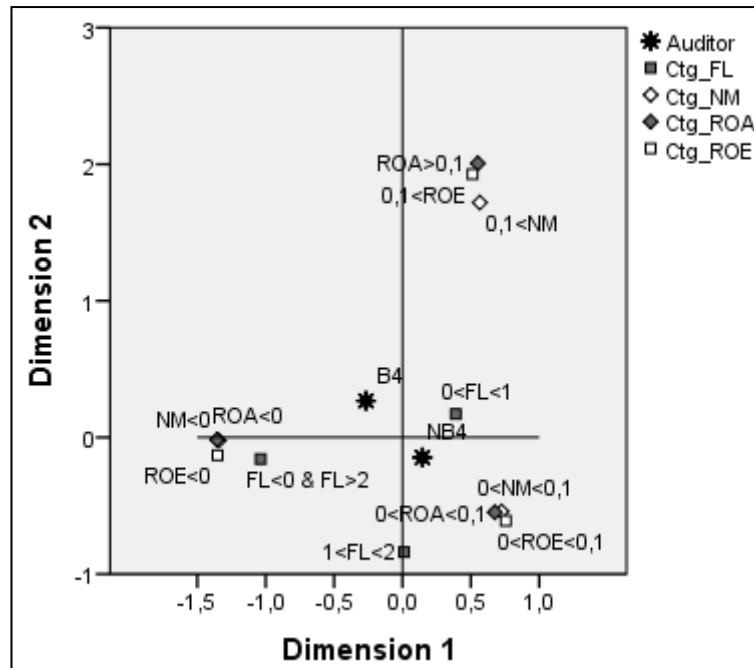
Source: Own processing in SPSS 20.0

Data in **Table 6** indicates a polarization of the decisions in selecting the auditors for the Romanian BSE listed companies. In Muntenia, 44.10% of the BSE listed companies choose that their financial statements to be audited by Big 4, and the remaining 55.90% choose Non Big 4 auditors. At the level of the other regions one can notice that the percentage of the Non Big 4 auditors is much more significant. Thus, auditors in Non Big 4 are chosen by 75% of the listed companies from Moldova, 70% by the listed companies from Transilvania and 80% by the listed companies from Dobrogea. Based on these results, we can claim that audit companies in the Big 4

hold a certain supremacy at the level of companies in Muntenia, though being significantly outmatched by local audit companies in the other regions of the country.

When substantiating the selection decision of an auditor, we also considered the values of the indicators regarding the financial position and performance of the company that was subjected to financial auditing. The diagram in **Figure 3** displays the association between the values of the indicators regarding the financial position and performance of the company and the affiliation to a certain auditor.

Figure 3: The association between the indicators of the financial position and performance of the companies and the affiliation to a certain auditor

Source: Own processing in SPSS 20.0

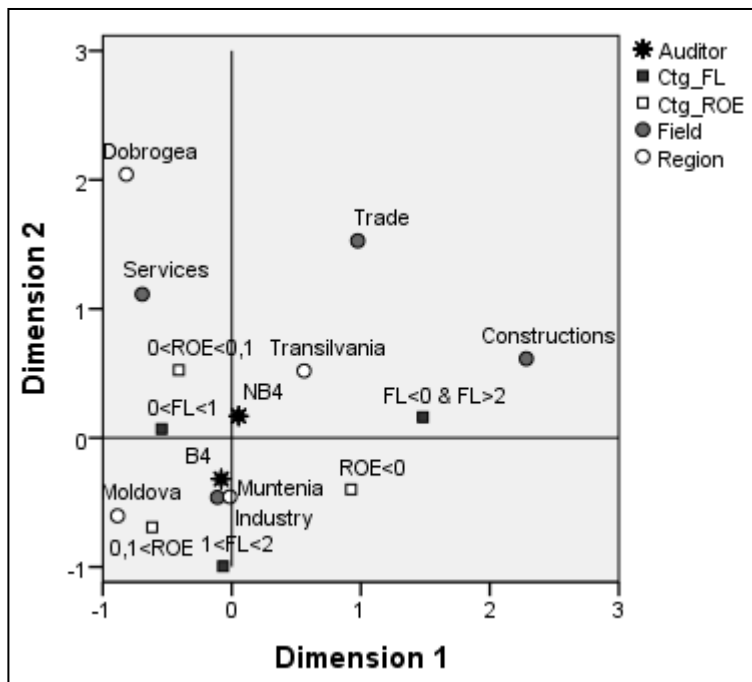
From the diagram in **Figure 3**, we can see the associations between the companies' affiliation to a certain Big 4 auditor and the indicators of the financial position and performance. One can notice that the auditors in the Big 4 mostly audit companies that don't have quite a favorable financial situation (in most of the cases, ROA, ROE and NM display negative values, as a result of the loss registered by the companies and high values of the FL, that emphasize a very high

indebtedness degree). Such companies are considered risky by investors and exactly the selection of notorious auditors gives credibility to the financial statements and trust to investors through the reported information. On the contrary, companies that choose Non Big 4 companies display a less risky financial situation for investors (values of the ROA, ROE and NM are positive but lower than the 0,10 limit and display a low indebtedness degree). This can also influence the audit

fees, by lowering them, auditors not having to apply a high volume of audit procedures to conceive their final opinion.

Finally, based on the above mentioned criteria (*field of activity, territorial repartition, as well as the financial position and performance*), one can identify the profile of the BSE listed companies when making the selection decision of a certain financial auditor.

Figure 4: The profile of the Romanian BSE listed companies in making the decision regarding the selection of an auditor

Source: Own processing in SPSS 20.0

One can notice from the diagram in **Figure 4** that the companies in the industrial field in Muntenia and the ones in Moldova, which register a high financial position and performance ($ROE > 0.1$ and $1 < FL < 2$), choose to be audited by auditors in the Big 4. The other companies in the industrial field choose Non Big 4 auditors. Though, companies in the fields of trade, services and constructions, mostly the ones in Transilvania and Dobrogea, and which have a kind of stable financial position and performance, tend to be audited by Non Big 4 auditors.

5. Conclusions

Research results lead to the conclusion that by applying the *correspondence analysis* and the *multiple*

correspondence analysis, one can attain a profile of the Romanian BSE listed companies, useful to making the decision of choosing an auditor.

As a result of analyzing the data collected at the level of the analyzed sample, we can appreciate that *there is a significant decision between the field of activity of the audited company, the territorial repartition, its financial position and performance and the selection of an auditor from the Big 4 or Non Big 4.*

From the obtained results, we can conclude that there is a domination of the companies in the Big 4 on the Romanian financial audit market, for the BSE listed companies in Muntenia and Transilvania. Holding a high percentage of the audit engagements for the companies in Muntenia and Transilvania emphasizes the fact that such companies prefer to be audited by auditors with

reputation in order to increase the credibility of the reported information and the investors' trust in the financial statements. For the other listed companies, from Moldova and Dobrogea, the *auditor's notoriety* criterion is overtaken by the *auditing costs* criterion, much higher for the auditors in the Big 4 compared to the Non Big 4 auditors. The audit costs also include the ones corresponding to the financial auditors' offset and accommodation, being registered in most of the cases within the missions of the Big 4 auditors. To reduce these costs, some of the BSE listed companies in Moldova, Dobrogea and less in the case of the ones in Transilvania, prefer to be audited by local Non Big 4 auditors.

Regarding the field of activity, we may conclude that the auditors in the Big 4 are mostly chosen by companies in the fields of industry and services. Companies in the fields of trade and constructions mostly choose Non Big 4 auditors, although their portfolio is significantly insured by companies in the industrial field. This emphasizes the specialization of the Big 4 auditors on certain fields of activity. But, considering the fact that Non Big 4 auditors are in most of the cases individual bureaus with maximum one or two engagements, we can appreciate that there is a higher specialization of the auditors in the Non Big 4 and, at the same time, a decrease in the auditing adaptability of the companies in different fields of activity due to the holding of sufficient human resources that can cover the possible demand for auditing services, as well as due to the international expertise.

At the level of the financial position and performance criteria of the companies that are subjected to financial auditing, we can notice that the ones displaying a favorable position and performance choose auditors in the Big 4 to increase the trust in the reported financial statements. The same options can be also observed in the case of the risky companies, which contract financial auditors to gain the investors' trust.

The limits of this study are especially determined by the relatively low volume of the analyzed sample, though caused by the Romanian stock exchange which is still at its beginning and strongly developing. Future research directions aim at increasing the analyzed sample by including other financial exercises.

Not the last, the use of statistical methods within the financial auditing, and also its inter-correlation with financial analysis and accounting can open a new research direction. This new field proposes to analyze the economic-financial phenomena within the financial auditing, based on certain indicators in the financial analysis, using advanced statistical and econometric methods, being hypothetically called **audiometrics**.

Acknowledgments

This work was supported by the strategic grant POSDRU/159/1.5/S/133652, co-financed by the European Social Fund within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007-2013.

REFERENCES

1. Aksu, M., Onder, T., Saatcioglu (2007), *Auditor Selection, Client Firm Characteristics, and Corporate Governance: Evidence from an Emerging Market*, Working paper, May, 2007, accessed on 15.02.2015, <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/c724df8048a7e4339c47df6060ad5911/Saatcioglu.pdf?MOD=AJPERES&ContentCache=NONE>
2. Brown, S., Knechel, R. (2013), *Auditor-Client Compatibility and Audit Firm Selection*, Working paper, March 12, 2013, accessed on 15.02.2015, <http://www.mcombs.utexas.edu/~lmedia/Files/MSB/Departments/Accounting/Brownbag%20papers/Robert%20Knechel.pdf>
3. Buijink, W., Maijoor S., Meuwissen, R. (1998), *Competition in Auditing: Evidence from Entry, Exit, and Market Share Mobility in Germany versus The Netherlands*, Contemporary Accounting Research, 15(3), pp. 385-404
4. Carcello, J.V. (2007), *Financial Accounting Regulations and Organizations*, publicat în: Carmichael, D.R., Whittington, O.R., Graham, L. (2007), *Accountants' Handbook*, Volume one: Financial accounting and general topics, 7th edition, John Wiley & Sons, New Jersey
5. Chaney, P., Jeter, D., Shivakumar, L. (2004), *Self-Selection of Auditors and Audit Pricing in Private Firms*, The Accounting Review, 79(1), pp. 51-72
6. Clinch, G., Stokes, D.J., Zhu, T. (2012), *Audit Quality and Information Asymmetry Between*

- Traders, Accounting and Finance*, 52(3), pp. 743-765
7. Degos, J.-G., Fayad, A.A. (2003), *Premiers pas en comptabilité financière*, E-theque, Onnaing
 8. Desbois, D. (1997), *Une introduction a l'analyse factorielle des correspondances avec SPSS pour Windows*, *Revue Modulad*, 18, pp. 61-79
 9. Desbois, D. (2008), *L'analyse des correspondances multiples «à la hollandaise»: introduction à l'analyse d'homogénéité*, *Revue Modulad*, 38, 2008, pp. 194-244
 10. Hamilton, J., Li, Y., Stoke, D. (2008), *Is the audit service market competitive following Arthur Andersen's collapse?*, *Accounting and Finance*, 48, pp. 233-258
 11. Hay, D.C., Knechel W.R., Wong, N. (2006), *Audit fees: a meta analysis of the effects of supply and demand attributes*, *Contemporary Accounting Research Journal*, 23(1), pp. 141-191
 12. Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A., Wallage, P. (2005), *Principles of Auditing. An Introduction to International Standards of Auditing*, 2nd edition, Ed. Pearson Education
 13. Houqe, N., van Zijl, T., Dunstan, K. L., Karim, A.K.M.W., *Board Ethics and Auditor Choice – International Evidence*, (December 23, 2010). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1588295> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1588295>
 14. International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB (2013), *International Standards on Auditing*, International Federation of Accountants, New York
 15. International Ethics Standards Board of Accountants – IESBA (2013), *The Code of Ethics of Professional Accountants*, International Federation of Accountants – IFAC, New York
 16. Jaba, E. (2002), *Metode statistice aplicate în studiul disparităților regionale*, International Conference „Globalizarea și educația economică universitară”, Iași, 24-27 october 2002, (vol. I), Ed. Sedcom Libris, pp. 220-228
 17. Jensen, M.C., Meckling, W. (1976), *Theory of the firm: Managerial Behavior, Agency Cost and Ownership Structure*, *Journal of Financial Economics*, October, pp. 305-360
 18. Lebart, L., Piron, M., Morineau, A. (2006), *Statistique exploratoire multidimensionnelle. Visualisation et inférences en fouille de données*, 4e édition, Dunod, Paris
 19. Mautz, R.K., Sharaf, H.A. (1961), *The Philosophy of Auditing*, American Accounting Association, Florida
 20. Porter, B., Simon, J., Hatherley, D. (2003), *Principles of External Auditing*, 2nd edition, John Wiley & Sons, West Sussex
 21. The Institute of Directors (2009), *The handbook of international corporate governance: a definitive guide*, 2nd Ed., Kogan Page, London and Philadelphia
 22. Wolfgang, D., Missonier-Piera, F. (2010), *Financial reporting under IFRS: a topic based approach*, John Wiley & Sons, West Susse
 23. Zeff, S. (2003), *How the U.S. Accounting Profession Got Where It Is Today: Part I*, *Accounting Horizons*, 17(3), pp. 189-205

Research Regarding the Risks in the Audit Mission of Computerised Systems

Antoanella-Mariyeane DRĂGOI, PhD,
Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: anto_dragoi@yahoo.com

Abstract

The use of computerised technologies in economic activities has experienced a significant and beneficial growth within the last decade, that led to new directions of development and evolution. Therefore, the audit of the computerised systems plays an important part regarding the control of the technologies of information and communication. The present study aims at presenting the risks met within an audit mission of the computerised systems, as well as how the risks of using the computerised technologies can be minimised. The problems on which the author focuses refer to how an audit mission of computerised systems influences the current activity of an organisation, as well as to the IT risks associated to it? The practical part of the present study is concentrated on the elaboration of a questionnaire addressed to some entities, where a technical audit had already been performed, with the purpose to evaluate the mission and the audit team. After the application of this questionnaire, the author aimed to formulate ideas for the improvement of the practices used and the IT auditors' performances.

Keywords: audit, risk, risks analyse, computerised systems, risks management

Classification JEL: M42, H83

1. Introduction

The manner in which the society evolved during the last decade was fundamentally marked by its transformation into a digital society. This fact hallmarked on all its sub-systems and, by means of new technological support, has accelerated the rhythm of progress and, beyond all, has led to the necessity of a more clear orientation of strategies and directions of actions of the used means. This evolution is natural, however the advantages generated by the new computerised technologies were implicitly accompanied by disadvantages, namely the IT risks. Therefore, the unauthorised access to the computerised resources of an entity, the modification, the deliberated or non-deliberated erasure of data, information, financial and accounting applications existent in the systems, the attacks with computerised viruses, the lack of safety copies for the data and important files from the system are only a few examples of specific risks of the computerised environment, that lead to the loss of confidentiality, integrity and availability of computerised resources. At the same time, the development of the e-business environment, as well the use of available resources on the Internet, led to the emergence of some potential new computerised risks, like the processing and transmission of the data at distance, the theft of identity etc.

A new challenge appeared for the financial auditors, consisting in the assurance of integrity, completeness, accuracy and availability of data automatically processed by the financial and accounting systems. To answer to this challenge, the financial auditors often appeal to the services of an IT expert for the audit of the computerised system. The collaboration with IT experts helps the financial auditors understand the system of internal control, the significance and complexity of computerised systems, as well the way in which the information provided by the computerised system is processed, for the purpose of planning and establishing the audit strategy.

The experience of the Romanian organisations in getting European funding for their projects, and also in the project implementation, has so far revealed that a culture of project management and of risk management is still at the start in our society. We can find a lack of experience of the economic entities in starting and developing a project, financed from European funds. A series of risks associated with those types of projects is hardly taken into consideration by the applicants, with unfortunate consequences, from the failure of financing till the budget exceeding. The risk and incertitude are

essential and defining characteristics of any project. Practically, you can't crystallize a complete project idea without taking into consideration the due risks. The risk importance within a project is also given by the assertion: "project management means risk management". The sign of equality between the two types of managerial approaches emphasizes the determinant character played by a good administration of risk and incertitude in the project implementation.

The present study aims at providing an answer to following questions: "How does an audit mission of the computerized systems influence the current activity of an organization and which is the added value brought to it?"; "Which are the IT risks identified at the level of projects with European funding?"

Our approach focused on two plans: a theoretical research and a practical research. At theoretical level, we proceeded to the study of the specific literature in the field of audit of international systems. At practical level, the research concentrated on the drafting of a questionnaire aimed at analyzing and evaluating the mission and the IT audit team, but also at improving the used practices and our own performances.

2. The conceptual framework of the computerised systems audit

The audit of the computerised systems represents the process by which proofs are collected and evaluated, in order to determine if the physical protection of the system assets and the measures by which the integrity of the information is assured, contribute to the efficient use of resources and efficiently helps that the organisation's objectives are reached.

On international level, the best known authority in the field of the audit of computerised systems is ISACA (Information System Audit and Control Association). According to an entry published on the site of this authority by Adrian Bogdănel Munteanu, "the audit of computerised systems has as objectives the assets protection, the information integrity, the effectiveness and efficiency of the system"¹.

¹ Adrian Bogdănel Munteanu, *Audit risk*, CISA, CRISC, published in October 8th 2011 on the site <http://isaca.ro/2011/10/riscul-auditarii/>

In his study "Audit and control of computerised systems", Pavel Năstase¹ looks upon the audit of the computerised systems as "a complex activity of evaluation of a computerised system for the purpose of the issuance of a qualified opinion over the degree of conformity of the system with the standards in the field, and also over the capacity of the computer system to achieve the strategic objectives of an organisation, efficiently using the computerised resources and assuring the integrity of the processed and stored information".

The general objective and the purpose of an audit don't change within a computerised environment. However, the use of a computer modifies the processing, store and communication way of the financial information and may influence the accounting system and the system of internal control, used by the entity.

The objectives of the audit mission play an important part in the auditor's approach; requests and restrictions result from these, regarding the development of the activities in all stages of the audit mission: audit planning, audit accomplishment, reporting, review. The general approach of the IT audit is based on the risks evaluation. For the audit of the implementation performance and use of the computerised systems the approach on results is also associated. The audit may be elaborated for a whole life cycle of computerised systems and applications or may be related only to certain specified components or to certain stages of the system development.

The general objectives are set in accordance with the evaluation purpose: the evaluation of the performance of an activity based on the information technology, the evaluation of a program or of a system based on information technology, the technical evaluation of a system or of some applications, the evaluation of some parts of the system from a specified point of view.

The IT audit may be developed independently or in conjunction with the mission of financial audit or internal audit. Thus, the IT auditor function completes that of the financial auditor or of the internal one, providing a reasonable assurance regarding the implementation and functionality of the computerised system, assets security, accuracy, integrity, completeness of the processed and stored information in the system.

¹ Pavel Năstase (coordinator) & all., *Audit and control of the systems*, Economica Publishing House, 2007, p.16

The IT audit represents in essence an examination of the control systems from an IT infrastructure (NSAA & US GAO, 2001). This may be regarded as the collection and evaluation process of the proofs regarding the computerised system, the practices and operations due from an organisation (Davis, 2004). The current trend of evaluation of the informational system and of the computerised system by the auditors led to a perception change, realizing a migration from the "the audit of the computerised technology" to the "audit of the information system" and implicitly an increase of the IT auditor's role.

We may say that the methodological undertaking of the IT audit mission is similar to the financial audit, as it is performed by the stages of planning, evaluation of the internal control, development of the IT audit procedures and determination of the conclusions and elaboration of the audit report. The development of the IT audit procedures represents the set of the activities developed by the audit team, starting from the documentation, evaluation and testing, controls implemented in the audited entity, proof collection and the realisation of the audit documentation, with the purpose to identify the weak and strong points of the audited system.

During the first stage, the planning one, taking into consideration the objective of the IT audit mission, the auditors will survey the recognition and the understanding of the audited informational system. Practically, this will consist in a preliminary evaluation of the system, that will be based on the analysis of the organizational structure of the entity, the architecture of the computerised system (hardware/ software platform), the network architecture, licences, internal security policies and procedures, operation system procedures, identification of the externalisation contracts from the computerised system, complexity of the financial and accounting applications, identification of the financial and accounting computerised system in course of development, flows of transmission and store of the information, the failure of the IT system and other incidents of IT security, assurance of activity continuity. The conclusions of this stage will become definitive elements for establishing the audit strategy.

The finality of this process represents the auditor's opinion included in the audit report, that must present beside the objectives, purpose, the engagement extent, the audited period and the weakness of the analysed controls, IT associated risks and the recommendations

necessary to decrease the risks, any reserve that the auditor has over the audited system, the mission opinion and conclusions, the referential of reporting represented by the standards, norms and the guides associated to the audited field.

Jacques Renard said that the computer expert auditor is not an auditor that learned informatics, but must represent a computer expert trained after the methodology and instruments of the internal audit. This computer expert auditor uses his talent and the competencies in five fundamental directions: the audit of the informatics centres, the stationery's audit, the audit of the computerised network, the audit of the systems in exploitation and of software applications and the audit of the systems in development.

Therefore, the auditors of the computerized systems play a major part because, by the audit reports of the computer systems, they offer information regarding the performance of the implementation and use of the infrastructures, based on the information technology and the effects reached in the plan of activity modernisation by its computerisation, as well as the trust that the system assures to the user. Those materialise in preventing the loss or replacement of the information, the adjustment of the time of access to the information, the increase of the security degree of the information, the protection of the personal information, the real adjustment of the administrative costs, the provision and utilisation of information within real time, the assurance of the compatibility with similar systems available in the countries of the European Union.

Once it was implemented, it is compulsory that a computer system is periodically audited, to assure that it accomplishes all the requested tasks at the highest possible degree of efficiency and effectiveness. The development of the organisation, development of the business volume, the changes of the business environment, the technological changes and the new requests of information, all increase the requirements of the existent computer system and often impose its modification or extension on ad-hoc bases.

The audit of the computer systems offers a reasonable assurance over the fact that the audited system is a reliable system, that assures the protection of the computerised resources, the integrity and the availability of the processed and stored information, the conformity with a frame of reference.

Nowadays we hear or read, very frequently, about the risks of using the computerised technologies. The company management is more and more interested by the meaning of concepts like risks analysis and management, that apply to the computerised technologies used within the organisation. This might be due to the fact that the level of business dependence on the computerised technologies has considerably increased. The risk may be defined as the degree of exposure to an event that might occur in the disadvantage or for the benefit of a project or an activity. Dominique Vincenti¹ defines the risk as "the threat that an event or an action has an unfavourable impact over the organisation's capacity to successfully reach the objectives". It may be described as a combination between the possibility that the risk might appear and the consequences in the terms of loss or earning after the issue of the risk. The risk is an inherent component of all activities of a project, regardless if we are talking about a more simple activity or a more complex activity. That's why, the dimension and/or complexity of an activity is not always an adequate measure of the degree of potential risk associated with the respective activity. However, the dependence is direct, meaning that in most of the cases, the complex activities have associated higher risks. The risk of the project is a doubtful event or a condition that, if it occurs, may have a positive or negative impact over the project objective. The risk has a cause and, if it occurs, generates an impact.

In the study *Risks Management - concepts, methods, applications*, Nicolae Bârsan-Pipu and Ion Popescu² define the risk management as being "the systematic process of identification, analysis and answer to the potential risk of a project. The risk management is therefore a structured and formal approach, focused over the necessary steps and planned actions to determine and control the risks, maintaining them to an acceptable level."

¹ Dominique Vincenti, Dresser une cartographie des risques, French Audit Magazine, no. 144, quote taken by Jacques Renard in his work paper *Théorie et pratique de l'audit interne (Theory and practice of intern audit)*, published by the Ministry of Public Finances, 2005

² Bârsan-Pipu Nicolae, Popescu Ion, *Risks Management - concepts, methods, applications*, Publishing House of the University Transilvania Braşov, 2003, p.8

The risk management may be defined as “the identification process of the vulnerabilities and threats of the computerised resources used by the organisation, in achieving the business objectives and in establishing the counter measures to reduce the risks to an acceptable level, in relation to the value of the information resource for the organisation”¹. The objective consists in maximising the success probability of the project, increasing the chances of project improvement and performance and also decreasing the chances of unanticipated evolutions, like program delays, exceeding costs or compromises regarding the quality. In the process of risk management, it is important to identify and classify the informational resources, as well as to establish each one’s vulnerabilities, so that a future adequate protection can be assured.

The computerisation of the informational system of the entity presents a series of advantages, as the elimination of the manual transcription of the economic operations, which leads to a lower amount of errors, because the interference of the human factor in the operations of transcriptions, classification, centralisation, summarization is much reduced. Another advantage consists in the facility of developing new ways to valorise the information and obtain information within as fast as possible. But meanwhile one must take into consideration that the use of the new way of processing and valorising the information might be predisposed to a series of deficiencies, like the distortion – the partial and involuntary modification of the information during its collection, processing and transmitting from the sender to the beneficiary, or the filtering – the partial or total deliberate modification of an information.

Shortly, the informational technologies have today, more than ever, the possibility to determine the success or the failure of a business. Because of this, besides the evident objectives of the risks analysis, we must mention the one of the preliminary stage in the process of building the assurance plan of the continuity of the organisation’s informational system.

¹ Năstase Pavel (coordinator) & all, *Audit and control of informational systems*, Economica Publishing House, 2007, p. 68

3. Research methodology

Our approach was a mixed one, meaning that we have performed an intrinsic research and an applied research. First of all, we have proceeded to the selection and analysis of the specific literature regarding the informational systems and risks associated to them. Equally, for the developed research, we have also performed an empirical study, based on the elaboration of a questionnaire.

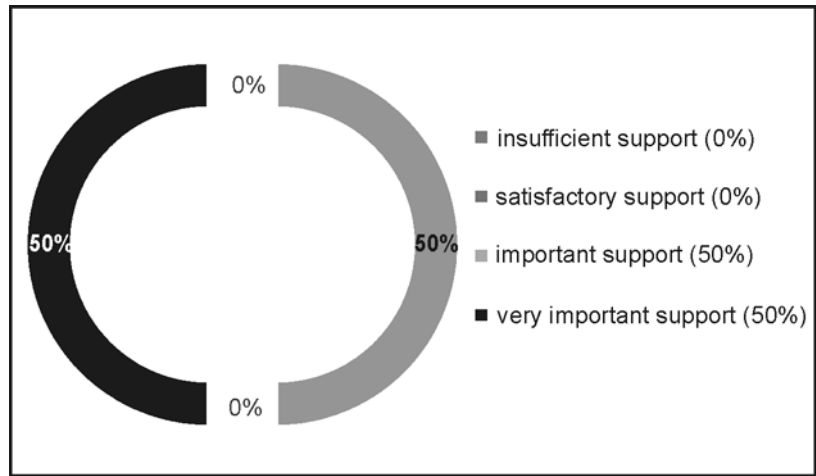
The target group, to whom this questionnaire was applied, consisted in clients from the portfolio of our audit office, for whom an IT audit has been performed over the years. The questionnaires were sent to them by email, and the period for which the answers were collected was July 25th 2014 - August 8th 2014.

The questionnaire used in this research is composed from 19 closed questions, with singular or multiple variants of predefined answers, out of which 11 also have a column of *observations*, that allow the respondents to provide opinions and suggestions regarding the manner in which the audit for the computer systems is performed. The purpose of this research was double and focused mainly on the evaluation of the mission and the audit team, but also on the improvement of the used practices and our own performances.

4. Results obtained

The audit represents a profound analysis of the computer system within a company. It is a very important instrument for the company management, an instrument that evaluates the efficiency and effectiveness of using the IT resources (hardware and software). Therefore, there are always aspects that might be improved, especially in a field with such fast changes; hence, by means of the questionnaire, we wanted to see how many clients were provided a real support by the audit, in the identification and control of the computer risks. As we can see in **Figure 1**, the audit of the computer systems plays an important part in exhaustively evaluating the situation of a company and recommending the modalities of improving the IT solutions or the support activities.

Figure 1. The support of the IT audit for companies

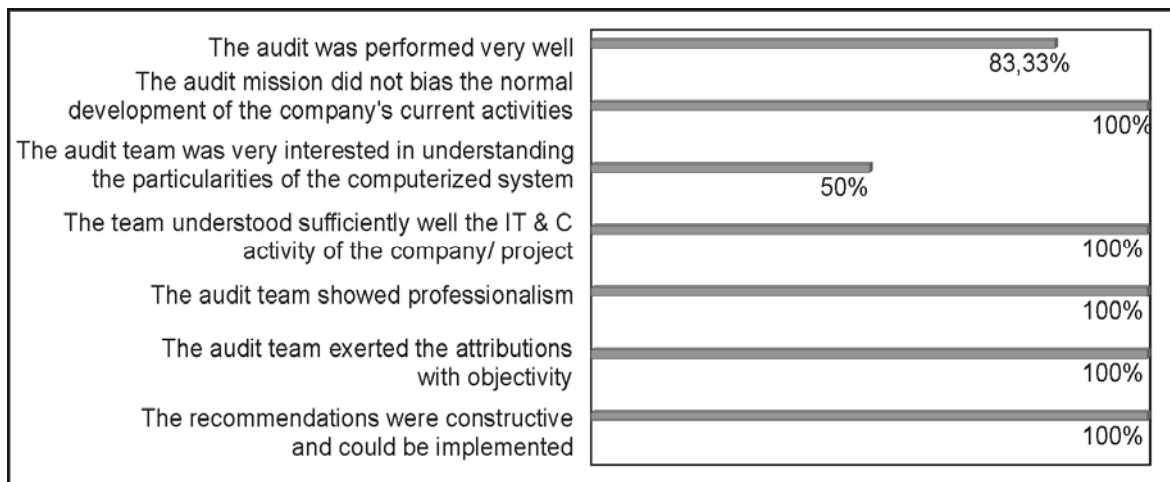

Source: Author's Projection, on the base of the empirical study

The audit of the computer system involves the drafting of a detailed report regarding the information security, inside as well as outside, the scanning of the technical vulnerabilities and the course of some tests to identify other possible threats. The IT audit also involves the verification of the servers and the working stations from the operational point of view, the analysis of the manner in which the information saving is performed, the verification of the communication network. Beside the identification of

the possible security breaches, the audit has the role to provide specific recommendations to keep the informational risks under control and offers approach directions of the most performing methods of computerised security. Coming from the presented information, by the specified questionnaires we wanted to analyse to what extent the team, within the mission performed for its clients, has achieved the objectives of an IT audit.

Figure 2. Evaluation of the mission and of the audit team

Source: Author's Projection, on the base of the empirical study

Figure 2 displays the questions addressed to the 6 clients, regarding the way to develop the audit and the professionalism of the audit team members. We mention that 50% of the respondents considered that the audit team was very interested in understanding the particularities of the computer system, the rest of 50% regarding the team as being only interested; 16.67% answered that the audit was performed well. A positive aspect revealed by the analysis is that, at the rest of the questions, the respondents unanimously agreed that the audit team assured quality services and its recommendations were useful for the company.

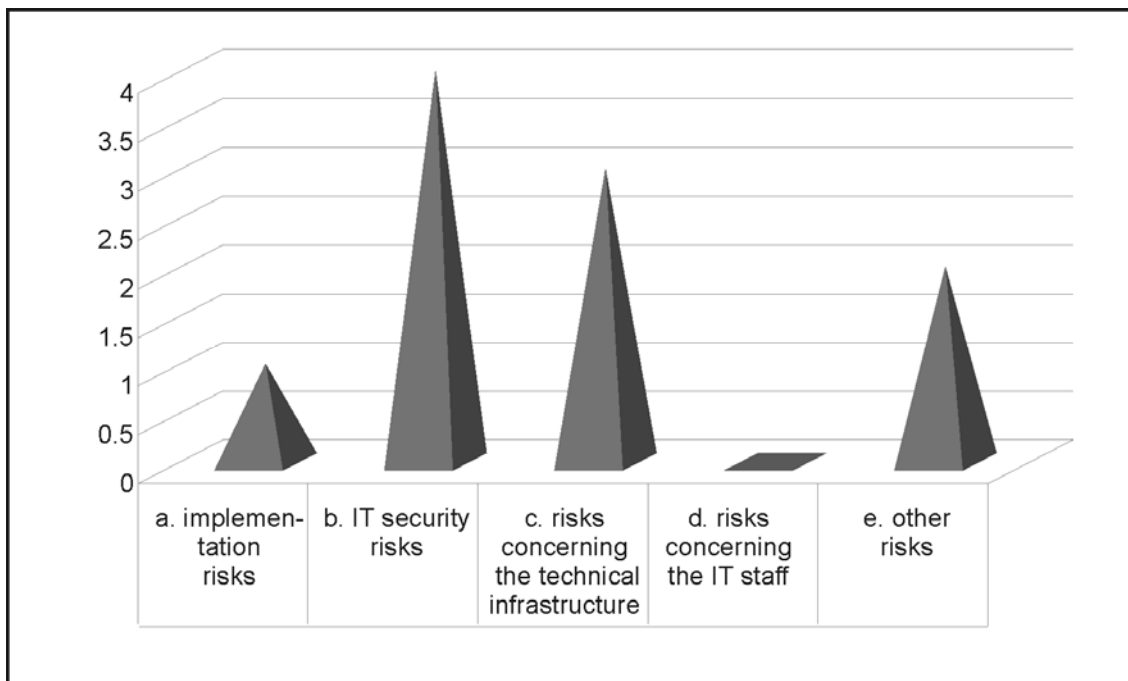
The IT risk is a specific risk of the business, associated with the use, property, operation, involvement, influence and adoption of IT within the company. It is composed from the events connected to IT and from conditions that might have a potential impact over the business. A question from the questionnaire refers to the IT risks that were identified and evaluated by the IT auditors at the entity level (Figure 3). At this question, the IT security risk

was the risk which was most often indicated by the respondents. This is understandable, because the more computerised, the more vulnerable will the company be, and assuring the security of the virtual space must constitute a major preoccupation for all those involved, especially at the level of institution.

The second level of risks is occupied by the risks regarding the technical infrastructure. Normally, those risks may be easily quantified because they are internal. The complications appear in the circumstances of some external aspects.

This question from the questionnaire was one of the questions at which the respondents could also mention other types of risks they encountered. Therefore, two of the respondents mentioned that the auditors had identified risks as the lack of specialised employees and the fact that, if the location where the audited entity performs its activity is non-functional or destroyed, there is no possibility to recover the data and information bases.

Figure 3. IT identified risks

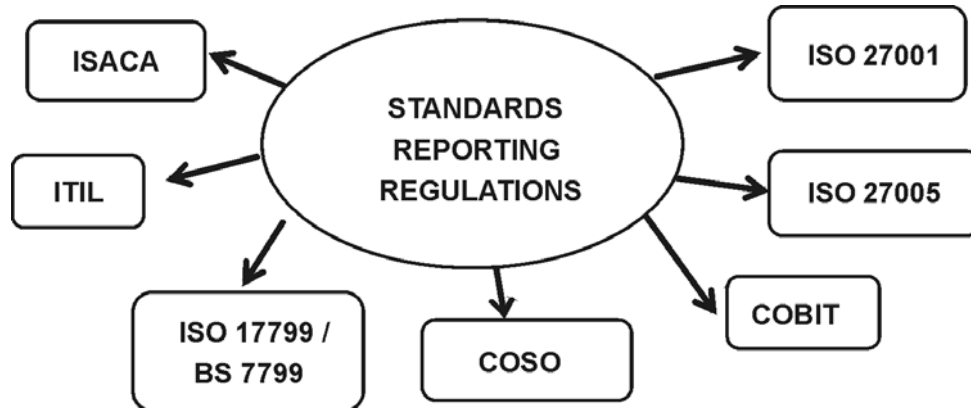

Source: Author's Projection, on the base of the empirical study

Figure 4 identifies the standards, the reporting regulations associated to the IT International audit Standards, the ISO 27001, ISO 27005 Standards, the COBIT Standard (Control Objectives for Information and Related Technology), issued by ISACA (Information

Systems Audit and Control Association), but also other standards like ISO 17799/BS 7799, Information Technology Infrastructure Library (ITIL) or The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO).

Figure 4. Professional audit standards

Source: Author’s Projection, on the base of the empiric study

Regarding the performed IT controls and tests, they surveyed various aspects, from which the highest share (83.33%) belonged to the security of the physical access and the security of the logical access to the computer system. Further on, the hierarchy is completed by the evaluation of the IT risks and the verification of the existence and security of the safety copies of data, critical information, computerised applications, with a percentage of 66.7%. The last positions are taken by the control of the computerised applications existent in the system (50%), the continuity of activity in case of disasters (33.33%) and

the verification of the separation of incompatible functions from the computerized system (0%).

Another question from the questionnaire was about the objective of the IT audit mission. As you can observe in Table 1, most IT audit missions focused on the control and testing of the computerised security of the existent computer system and on the control and testing of the development of a new computer system, followed by the control and testing of the existent financial and accounting applications in the entity system.

Objective of the audit mission	Percentage
Control and testing of the development of a new computer system	66,67%
Control and testing of the existent financial and accounting applications in the entity system	33,33%
Control and testing of the computerised security of the computer system	83,33%
Control and testing of a web application (on-line)	16,67%

Source: Author’s Projection, on the base of the empirical study

After performing the analysis and comparing the European standards that are used in the audit of the

financial and accounting computer systems, also regarding the matter from the perspective of the audited

entity, we have found a series of common elements that the audit of the financial and accounting computer systems should presume:

- a) to be easily understandable - the language used should be as clear and simple as possible, naturally in so far as the audit objective allows it. The formulation of the audit report must be accessible to those it addresses.
- b) no ambiguity- the auditor will assure that all findings are expressed with accuracy and don't leave room for interpretations, the easiest way to be completely understood is to use standard formulas that are generally accepted.
- c) complete – an audit must include all necessary information to satisfy first of all the audit objectives and then the demands of the audited entity.
- d) accurate – a correct presentation involves the accurate description of the audit's scope and methods. Any inaccuracy in the audit report can create doubts over the validity of the whole report and can distract from the report's essence.
- e) objective – an audit report has a better credibility if the audit proofs are impartially presented
- f) persuasive – the user must be convinced of the reality of the findings, the reasonability of the conclusions and the benefit of applying the formulated recommendations.
- g) brief – the audit must be brief and include conclusions and recommendations that support the presented proofs.

By means of the questions included in the questionnaires, we wanted to find out how the audit of the computer systems was perceived and if it showed the above mentioned features. Hereby, the audit mission received good and very good appreciations, meaning that it was objectively, completely and persuasively performed, that it was understandable for the audited entities and that the audit report was exact and concise.

5. Conclusions

The economic entities, forced by the aggressive competition, must identify and exploit all the available means that improve the activity, reduce the costs and, in the same time, improve performance. One of the means that can help the entity achieve its objectives is also the

assimilation of the solutions offered by the information technology, by including them in the informational systems.

Respecting all the qualitative characteristics of the information involves some supplementary costs for the entity, associated to the staff training, modification and development of the computerised infrastructure (computerised applications and equipment) and influences in the same time the internal control of the entity and the risks to which it is exposed. Starting from these aspects, the quality and the conformity of the information transmitted to the users by the computer system must be guaranteed by the internal and the IT auditors.

The general objective and the purpose of an audit don't change within a computerised environment. However, the use of a computer modifies the processing, storing and communication way of the financial information and can influence the accounting system and the system of internal control used by the entity. In planning the audit fields that might be affected by the computer system of the client, the auditor must understand the significance and the complexity of the activity of the computer system and of the data availability used in the audit. When the computer system is complex, the auditor must obtain a good understanding of the system and of the fact that this might influence the risks evaluation.

The performed research study brings to the forefront the ways in which the IT auditor contributes to the management of the risks that an entity might face. The personal contribution consisted in the systematisation of the theories regarding the risk, risk administration, IT audit, methods of quantitative and qualitative evaluation of the risks, etc. The accession of a high number of bibliographic references allowed the integration of the most important results regarding the approached subject, as well the elaboration of conclusions that underlined the applicative research.

In the area of the applicative research, the personal contribution consisted in conceiving the questions from the questionnaire, in the information centralisation resulted after applying the questionnaire and the elaboration of charts and tables, which eloquently present these results.

The risk may be associated almost with every activity and doesn't have to be confounded with the "danger", that is a cause of risk. Almost everything might be a

danger, while the consequence of a risk leads to a partial or total loss of the value, these might be considered “speculative” (the difference between the loss and the benefit)

The evaluation of the risks consists in approaching them rationally and methodically, representing a solution for the identification of the security problems, by determining the probability that risks occur. We may also see it as a way to estimate the unexpected losses in case an undesired event takes place. Therefore, the risks analysis is not and will never be an exact science, because we are talking about probabilities, but it might answer questions regarding the security of the computer system. The risk analysis offers the management information to ground upon its decisions.

The main objective of risk management is that of allowing the organisation to accomplish the missions by an improved securitization of the IT systems, used for storing, processing, or transmitting organisational information. The proofs obtained during the process of risk management may help the managers in taking well informed decisions for the risk management, in justifying the expenses for an IT budget and in authorising efficient IT systems. A well structured methodology of risk management may help the management process with the identification of the control means to assure the capacity of essential security in the mission accomplishment.

The computer system represents the support to deliver the information and becomes indispensable in the conditions of the computerised society. Due to the

extension of the financial audit missions and of the control actions that develop in computerised environments, the necessity to assure the convergence of the methods and standards of financial audit with methods and standards of IT audit accentuates.

The transformation experienced by the information system of an organisation and especially by its central component, the computer system, lead to a reposition and re-projection of the IT audit function, that became more and more perceived within the last decade.

The purpose of the present study is the research from the theoretical and practical perspective of the ways in which the IT audit contributes to the risks administration; the personal contribution is the proposed audit strategy for a more efficient administration of the risks of the analysed entity. The elaborated study respects the objectives initially established, but it is very difficult to implement a system of risk management that also works in practice, in accordance with the methodology of the IT audit mission. The audit of the computer systems is a very vast field and it is very difficult, if not impossible, to exhaustively debate this topic. Therefore, the limits of this research consist in the fact that a universal valid pattern of risks administration only through some IT audit technique can't be elaborated. We consider that regardless which might be the identified or unidentified limits of the present research, they may be transformed into opportunities, respectively research perspectives, that might represent orientation directions of some future researches.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES

Andronie Maria, *Analiza și proiectarea sistemelor informatice de gestiune*, Publishing House of Fundația România de Măine, 2007, Bucharest

Bârsan-Pipu Nicolae, Popescu Ion, *Managementul riscurilor – concepte, metode, aplicații*, Publishing House of Transilvania University, Brașov, 2003, p.8

Boulescu Mircea, Fusaru Doina, Zenovic Gherasim, *Auditul sistemelor informatice financiar-contabile*, Publishing House Tribuna Economică, 2005, Bucharest

Cardoș Vasile-Daniel, *Auditul sistemelor informaționale contabile – Provocări teoretice și valențe practice*, Publishing House Alma Mater, 2010, Cluj-Napoca

Davis, R.E., *IT Auditing: The Process*, Pleier Corporation, 2004, available in CD-ROM version, 2004

Davis, R.E., *IT Auditing: An Adaptive Process*, Pleier Corporation, 2005 available in CD-ROM version, 2005

Munteanu Adrian Bogdănel, *Riscul auditării*, CISA, CRISC, published in 8 october 2011 on: <http://isaca.ro/2011/10/riscul-auditarii/>

Munteanu Andrei, *Auditul sistemelor informaționale contabile*, Publishing House Polirom, 2001

Năstase Pavel (coordonator) & all., *Auditul și controlul sistemelor informaționale*, Publishing House Editura Economică, 2007, p.16, p. 68

Popa Ștefan, Ionescu Claudia, *Audit în medii informatizate*, Publishing House Expert, 2005, Bucharest

Renard, Jacques, *Teoria și practica auditului intern*, Ministry of Public Finance, 2005

Vincenti Dominique, *Dresser une cartographie des risques*, French Audit Magazine, no. 144, quote taken by Jacques Renard in his study *Théorie et pratique de l'audit interne (Theory and practice of intern audit)*

National State Auditors Association & U.S. General Accounting Office, *Management Planning Guide for Information Systems Security Auditing*, available online at <http://www.gao.gov/special.pubs/mgmtpln.pdf>, 2014, accessed on 19.12.2014

<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/a035-2010-iaasb-handbook-isa-620.pdf>, accessed at data de 20.12.2014

The Selective Investigation of Transpositions in the Audit Context: Focusing Re-Performance and Re-Calculation Activities. Practice Extensions on Cowton's Proof

Univ. Prof. Edward J. LUSK, PhD, CPA

*State University of New York: Plattsburgh & Emeritus:
The Wharton School University of Pennsylvania, USA,
E-mails: luskej@plattsburgh.edu or
lusk@wharton.upenn.edu*

*Michael HALPERIN, PhD
Director Lippincott-Wharton Library,
The University of Pennsylvania, Phila. PA, USA*

Abstract

*The panoply of the auditor should include as many data-sifting tools as possible to ferret-out those accounts that may be in error and so would be likely candidates for extended procedures testing. **Study Precise:** Data-transpositions errors should motivate the search for AIS issues relative to the COSO opinion on Internal Control over Financial Reporting. Using the results of Cowton, who offered a proof that all transpositions are cleanly divisible by 9, the authors offer detailed practical elaborations on how the auditor can use divide-by-nine protocols in executing the audit. They have all of these test protocols, datasets and results coded in a Decision Support System in VBA: Excel™ that can be used by the auditor and is available from the authors free without restriction to its use.*

Keywords: Screening Accounts, Divide-by-Nine Indications

JEL: M4

1. Introduction

There are many instances where the auditor collects information to decide if extended procedures may be warranted in the best practices execution of the audit. In fact, this conditioning information is a critical underpinning of the GAAS; in particular the third Standard of Field Work where the collection of sufficient and relevant information is needed. One particularly important investigation signal, in the audit milieu, is the existence of *data-transposition* errors in client datasets generated by the AIS. Experience strongly suggests transpositions are a very special error in that data-transpositions are rarely produced in the e-network of the AIS. Simply: *Machines do not “confuse” DataStream lines so that two digits or more are read and mistakenly reported in the wrong digital Bins.* True, sometimes there is a corrupted data-stream, -link or -interface; however, in this case there are usually “significant” corruptions to large sections of the DataStream rather than isolated numerical digital re-positionings. Such “massive” sectional data corruptions have happened here and there when there are large data-downloads or sometimes occur in transferring large datasets over software links and patches where there are legacy “issues”. However, we have never found an isolated transposition in such a corrupted dataset. Transpositions, rather, seem to occur where there are General User Interfaces [GUIs] with the AIS. GUIs, that is, where a decision must be made by an individual and entered into the e-flow of the AIS, seem to be the only time when numerical digital transpositions occur. Audit experience suggests that transpositions occur for a variety of reasons:

1. **Fatigue:** Individuals are required to perform routine tasks for durations that compromise their accuracy. This can be hours during a particular day or weeks on end; here the perfect example is in the Audit context during the “busy-season” where consecutive 100 hour work-weeks are not uncommon. This is called being a member of the “*Century Club*”.
2. **“Monotony”:** Individuals performing repetitive and/or non-challenging data transferring or calculation tasks.
3. **Compromised Workspace:** Individuals for whom the work space is not well illuminated, too hot, too cold or too chaotic. This is sometimes called “*playing the OSHA-Card*”. For example, a client had work environments governed by an OSHA-protocol

that if the temperature was higher than 75°F that the workers would be excused from performing their tasks. Many of these work-space cubicles had digital thermometers with alert alarms set at 75.001°F.

4. **Ocular Difficulties:** Individuals who do not have the proper eye-glasses. For example, Terry Bradshaw, a hall of fame quarterback with the Pittsburgh Steelers of the NFL, as he became older refused to wear corrective lens as he thought that they made him look old. Eventually, after he joined a TV-commentating group where one had to read the Tele-Prompter, he succumbed.
5. **Distractions:** Individuals who are distracted during the time that they are performing their GUI tasks: the so called: “*Plugged-In Distraction*” or “*i-Pad Multi-tasking*”. In our experience Multi-tasking often seems to result in all the tasks being executed poorly.
6. **Information Overload:** This can occur both for *too much data* as well as *too short a time frame* to accomplish the GUI task.
7. **Defalcations and Scams:** Due to lack of segregation of duties there are recognized dysfunctions in the AIS control opening the possibility of misappropriations of all sorts, but particularly for activities in the Accounts Receivable and Accounts Payable cycles. Here it seems that individuals believe that if they effect a “misappropriation/defalcation” of some sort by a transposition that they can “cover” themselves if “caught” by simply asserting: As one individual said relative to a rather large transposition in an Account Payable vendor billing to the detriment of the firm in favor of the vendor [a classic kick-back scam]: *Oops! My bad, sorry.*

Suffice to say that as auditors we should be very attentive to the existence of transpositions as they can be very important in the extended procedures investigation phase of the audit. This is the point of departure of our paper.

Following we will:

1. Referencing the work of Cowton (1989), discuss the nature of transpositions for the Additive and Multiplicative cases.
2. Discuss Cowton’s two extensions of the transposition scenario that can obtain in the audit.

- Provide a general summary of the Audit Impact for these transposition possibilities.

2. Illustrative Examination of the Theoretical Result

Experienced auditors know that the difference between a correct number and a transposition of that number is divisible by nine (9). The proof of this was offered by Cowton (1989); we use his very readable proof in our Auditing & Assurances course and the students enjoy working through Cowton's proof. His theoretical result focuses on numerical displacement in the digital Bins occupied for the units, 10s, 100s, - - -, and so on as subset of the set of integers $\{\mathbb{S}\}$.

To facilitate the exposition of our paper, consider a simple illustration of Cowton's result that:

In the base 10-system, the difference between two numbers [where there are some digit transpositions between the two numbers] is divisible by nine (9) such that the Result will have the form: Quotient $\in \{\mathbb{S}\}$ with Remainder $\equiv 0$.

This means that the number resulting from the division of the difference between two numbers where there is/are transposition(s) will be a "clean" integer—i.e., no non-zero integers in the trailing decimal places. We shall refer to this as the: Divide by 9 Protocol [9-P]. As an illustration, let us use the digital Bin concept and consider the following monetary value: $\$ \alpha \beta \gamma .00$; where α is the number of 100s, β is the number of 10s, and γ is the number of units. In this case, α, β , and γ are contained in the set of base ten digits: $\{0, 1, 2, 3, - - -, 9\}$ and define the number. Assume that the transposition is: $\$ \alpha \gamma \beta .00$. The transposition event is that $\$ \alpha \beta \gamma .00$ is the intended value: called Audit Evidence [AE], however, in its place $\$ \alpha \gamma \beta .00$ is "incorrectly" recorded called Client Data [CD]. In this simple case, the difference between what should have been recorded and what was recorded is formed as the difference: [CD less AE] or [$\$ \alpha \gamma \beta .00$ less $\$ \alpha \beta \gamma .00$]. As we are in the "additive" environment and we are ONLY interested in the magnitude of the difference and NOT the sign of the result the Communicative Field Property [c] holds. Therefore, the difference or subtraction can be rewritten as:

$$\$ \alpha \gamma \beta .00 - \$ \alpha \beta \gamma .00 = [\alpha - \alpha] \times 100 + [\gamma - \beta] \times 10 + [\beta - \gamma],$$

or

$$[\gamma * 10 - \gamma] + [-\beta * 10 + \beta].$$

In turn, this can be re-cast relying on the Associative Field Property [a] as:

$[\$ \alpha \gamma \beta - \$ \alpha \beta \gamma .00] = [9\gamma] + [-9\beta]$, and finally, factoring gives:

$$\text{EQ1} \quad 9 * [\gamma - \beta].$$

It is therefore immediate that the general difference, scripted in EQ1, is divisible by 9 which would yield for the 9-P: $[\gamma - \beta]$.

To illustrate the 9-P let us set: $\alpha = 6, \beta = 7, \gamma = 3$. Or we have the number: AE = 673. The transposition is: CD = 637. In this case, $637 - 673 = -36$. Using the coding above, this may also be formed as:

$$\$ 637.00 \text{ less } \$ 673.00 = [9 * 3] + [-9 * 7]$$

Finally, factoring gives: $9 * [3 - 7] = -36$.

Using the 9-P, the last result [that is dividing by 9] yields $[3 - 7] = -4$.

This is an interesting value as: $[\gamma - \beta]$ is the distance between the two values transposed and the sign is the orientation for the final result being either $>$ or $<$ zero. For example, as $7 > 3$ the difference will be negative and the displacement of the transposition is four units or in this case there are 4 unit places between 7 and 3. *Implication:* In this very simple case, the auditor would know that there: (i) is a difference between two numbers [CD - AE] that is divisible by 9 and so there is likely a transposition in play, (ii) if this is the case, then it would likely be a transposition in the 10s and units place as the integer for the division by 9 or $[-36]$ is located in the 10s Bin—i.e., the difference is $[3 \times 10 + 6 \times 1]$ or 36, (iii) the number is negative meaning that the larger value will be the correct value as we subtracted from the incorrect value of $\$ 637.00$ what should have been the record value: $\$ 673.00$, (iv) the distance between the 10s digit and the units digit would be 4 units or $\text{abs}[3 - 7]$ in this case, and finally, as the "transposition operator" works in absolute mode, and so transpositions are [c], this information as to the identification of a transposition using the 9-P is valid and the sign gives the indication of the placement of the larger digit transposed.

3. Additive Transpositions in the Summation

Initially, let us consider an illustration of Cowton's proof relative to the additive aspect of transpositions. We have already presented an illustrative example that indeed all transpositions are cleanly divisible by 9 that is the 9-P. If it is the case that for the Total of a particular account composed of n individual items, there are k transpositions among these n elements and it is always the case that the transposition elements γ and β have the same magnitude orientation: for example, $\beta_j > \gamma_j$: $1, \dots, k$ then the difference between CD & AE will be composed of two exhaustive element sets:

$$\{0\} \cup \{9 \sum_{j=1}^k [\gamma_j - \beta_j] \times \lambda_j\}$$

Where: λ_j is the digital bin calibration 1s, 10s, 100s, etc. as pertains to the transpositions in the leading or largest Bin value.

The sum of these n differences for: CD less AE, k of which have non-zero values, will be:

$$\text{EQ2} \quad 9 \sum_{j=1}^k [\gamma_j - \beta_j] \lambda_j$$

It is therefore immediate that summation or addition of the [CD – AE] differences will be divisible by 9, as 9 is the constant factor in EQ2. For example, assume in the \overline{CD} vector we have three invoice values: [123, 465, 7189] and the \overline{AE} vector is: [132, 645, 7819]. Then we create the vector difference: $[\overline{CD} - \overline{AE}]$, therefore EQ2, in expanded form, gives:

$$[9 \times [2 - 3] \times 1] + [9 \times [4 - 6] \times 10] + [9 \times [1 - 8] \times 10] = [-9] + [-180] + [-630] = -819$$

This is simply the decomposed sum for the difference in Bin notation between: CD: \$7,777 and AE: \$8,596 or –819 which is divisible by 9 as one can see from EQ2 illustrated by the decomposed sum where 9 is a factor.

The implication is clear: IF there are only k transpositions all with the same directional orientation then the difference between the total summed value of all the data elements in the series CD & AE will be divisible by nine and so the auditor, in this case, can use this generalization to examine the dataset for the k transposition that are somewhere in the sampled

datasets: CD & AE. However, care must be taken for the following reasons:

1. In the additive case, even given the assumption as to orientation, the difference does NOT yield any information that there are exactly k transpositions only that transpositions are in play.
2. Also because if $\beta_j - \gamma_j$ are variable in their directional orientation a netting out can occur that can result in the totals of CD and AE being the same.
3. However, if there is netting out that leaves any difference between CD and AE then that difference will fit the 9-P.

These are practical extensions of Cowton's proof. We will illustrate this in the concluding section of the paper. Consider now the case for multiplicative transformations where there are transpositions.

4. Multiplicative Transpositions: The Associative Case

Referencing the theoretical result, in order to show that direct simple multiplicative transpositions are divisible by 9, let us again use the Bin concept and consider the following monetary value: $\$ \beta \gamma$; where β is the number of 10 units, and γ is the number of units. The other multiplicand is: $\$ \delta \epsilon$; all four monetary units are contained in the set of base ten digits: {0, 1, 2, 3, ..., 9}. For the simple direct multiplicative case we have:

AE: The recorded value should have been: $\$ \beta \gamma \times \$ \delta \epsilon$

CD: The actual value incorrectly recorded is:
 $\$ \beta \gamma \times \$ \epsilon \delta$

The correct Bin-Product is:

$$\text{AE: } [\beta \times \delta \times 10 \times 10] + [\beta \times \epsilon \times 10] + [\gamma \times \delta \times 10] + [\gamma \times \epsilon \times 1]$$

The incorrect recorded value by the client was:

$$\text{CD: } [\beta \times \epsilon \times 10 \times 10] + [\beta \times \delta \times 10] + [\gamma \times \epsilon \times 10] + [\gamma \times \delta \times 1]$$

In this case, the difference between the CD and the AE will be:

$$[(\beta \times \epsilon \times 10 \times 10) + (\beta \times \delta \times 10) + (\gamma \times \epsilon \times 10) + (\gamma \times \delta \times 1)] - [(\beta \times \delta \times 10 \times 10) + (\beta \times \epsilon \times 10) + (\gamma \times \delta \times 10) + (\gamma \times \epsilon \times 1)]$$

Rearranging and factoring this difference, we have the following four components:

$$[\beta \times \varepsilon \times 10 \times 10] - [\beta \times \varepsilon \times 10] \text{ or } [\beta \times \varepsilon \times 10 \times 9] \\ - [\beta \times \delta \times 10 \times 10] + [\beta \times \delta \times 10] \text{ or } - [\beta \times \delta \times 10 \times 9] \\ + [\gamma \times \varepsilon \times 10] - [\gamma \times \varepsilon \times 1] \text{ or } [\gamma \times \varepsilon \times 9], \text{ and finally} \\ - [\gamma \times \delta \times 10] + [\gamma \times \delta \times 1] \text{ or } - [\gamma \times \delta \times 9]$$

The final difference then can be written as CD less AE:
 $[(\beta \times \varepsilon \times 10 \times 9) + (\gamma \times \varepsilon \times 9)] - [(\beta \times \delta \times 10 \times 9) + (\gamma \times \delta \times 9)]$.
 Factoring the single comment element we have:
 $9 \times \{[(\beta \times \varepsilon \times 10) + (\gamma \times \varepsilon)] - [(\beta \times \delta \times 10) + (\gamma \times \delta)]\}$.

This illustrative example demonstrates an extension of Cowton's result that for the transposition in the multiplicative case the difference is divisible cleanly by 9. To enrich clarity of this information consider the following specific case: \$75 ✕ \$42. The AE or correct value then is: \$3,150. The CD, or the transposition, will be taken as: \$75 ✕ \$24 = \$1,800. The difference will be: CD less AE or \$1,800 - \$3,150 or **-\$1,350** which dividing by 9 gives: **-\$150** [**-\$1,350/9**]. Using the above coding for: $[\beta = 7; \gamma = 5; \delta = 4; \varepsilon = 2]$, this can be re-cast numerically as:

$$[(7 \times 2 \times 10 \times 9) + (5 \times 2 \times 9)] - [(7 \times 4 \times 10 \times 9) + (5 \times 4 \times 9)] = -\$1,350.$$

Factoring, we have:

$$9 \times [(7 \times 2 \times 10) + (5 \times 2)] - [(7 \times 4 \times 10) + (5 \times 4)] = -\$1,350$$

or

$$9 \times [(140 + 10) - (280 + 20)] = -\$1,350, \text{ finally,}$$

$$9 \times [-150] = -\$1,350.$$

In this case then the important information is that the auditor may well find an error in the relative totals and this will occasion an investigation. We will demonstrate this in the concluding section.

5. Cowton's Special Cases of Transpositions

Cowton (1989) also points out two special cases: one which fits the 9-Protocol, and one that requires a slight recalibration of the 9-Profile.

5.1. Exterior Folding or Sandwiching

The 91-P version. Using Cowton's illustrations, page 379, which generalize only for a three digit transposition case: The number used is: 858 and the transposition is:

585. In this model: for a number: $\alpha\beta\alpha$ where the transposition is: $\beta\alpha\beta$ the difference is cleanly divisible by 91. Here $[858 \text{ less } 585]/91$ gives the integer 3. This is a very special case; it does flow-through in the multiplication case. For example, 858×7 and 585×7 do fit the 91 version: as $(6,006 \text{ less } 4,095)/91$ gives 7×3 or 21 as expected as the transformation was just a constant multiple. However, if there are also transpositions involved, then the 91 rule no longer works. For example, 858×57 and 585×57 would fit the 91-P version and one would correctly posit that this would give a difference of 171 $[57 \times 3]$. However, 858×57 and 585×75 do not fit the 99-P nor the 91-P version.

5.2. Wrapping the Transposition or Anchoring

The 99-P version. The other case put into play by Cowton is where there is a three digit number where the middle digit is un-perturbed and the transposition is wrapped around this stable digit. For example, 452 and 254 will certainly fit the 9-P as $[452 \text{ less } 254]/9 = 22$. However, there is **slightly more information as to the nature of the transposition** if we recognize that $[452 \text{ less } 254]$ also cleanly divides by 99 or $[452 \text{ less } 254]/99 = 2$. This result flows through for constant multiples; $[452 \times 7 \text{ less } 254 \times 7]/99 = 7 \times 2 = 14$. However, it does not work for transpositions; for example: $[452 \times 57 \text{ less } 254 \times 57]/99 = 57 \times 2 = 114$ but $[452 \times 57 \text{ less } 254 \times 75]/99 = 67.9$. However, as argued above it WILL work for the 9-P as $[452 \times 57 \text{ less } 254 \times 75]/9 = 746$ as this is just the multiplication case for transformations that was presented above.

6. Summary, Conclusion and Outlook

6.1. Summary

Essentially, the important and much recommended search for transpositions can be signaled by: *The Clean Division by 9 Protocol*, noted above as 9-P. This will be most productive as a signal for further investigation in the Additive/Subtraction and Multiplication cases. The 9-P is really not germane to the cases of Division or

In/exp as a direct signal as these operations relative to transpositions are not, in general, capable of producing direct digital displacement in the Bin-accounting which is why the 9-P works for addition and multiplication. Also, there are not uncommon instances where the $CD = AE$ and there are in fact transpositions and errors that “offset” giving the impression that there are no errors.

6.2. Conclusion

The advice, *en bref*, is: In the audit context, we learn very important information regarding the COSO opinion: the adequacy of management’s system of Internal Control over Financial Reporting in particular for organization and management of the GUI-links in the AIS. This rationalizes the careful search for transpositions errors in the client data-stream. The simple advice is summarized in two of the usual cases:

Case A: $CD \neq AE$ In this case the totals are different. The first step is to use the 99-P, then the 91-P, and finally the 9-P in sequence. This will give reasonable investigative signals. If the 91-P works then the auditor knows that there may well be a “Sandwiching Transposition Error” and one can investigate why and how this happened in the AIS context. Experience suggests that the existence of a single transposition is rare in a complex system where there are many item values that are mixed into the total. The Summary Implication is that the auditor:

1. NEVER can rely on the analysis of the total; an ITEM analysis is always needed, and
2. MUST use all the screening protocols to screen the necessary details for further investigation of the AIS.

Case B: $CD = AE$.

The Summary Implication for Case B is that the auditor

1. MUST randomly select datasets when there is no difference between the CD and the AE, then
2. Randomly select a number of the individual items for comparative analysis.

If any of these produce differences then the auditor will likely find that there are other errors in the dataset. We call this: *The Pandora’s Box Test*—that is one error in the dataset that preliminary tested as $CD = AE$ will open up the possibility that there are many errors.

6.3. Outlook

Other researchers have focused on the careful screening of Excel files for possible errors and/or defalcations that would signal extended procedures examination. See for example, Panko (2000) & Panko (2010). The 9-P, 91-P & 99-P are *en genre* the same idea focused on transpositions. In this regard, we have a developed Decision Support System that accepts CD and AE and identifies all differences and tests them with the 91-P, the 99-P and the 9-P. This is called: the **DSS:Trans** and is programmed in open-access VBA®, Excel™, v.2013. The **DSS:Trans** is available as a free download by email and there are no restrictions on its use.

References

- Cowton, C.J. (1989), *Note: Differences that are multiples of nine*, British Accounting Review 21: 377-380.
- Panko, R. (2000), *Spreadsheet Errors: What we know. What we think we can do*, Proceedings of the Spreadsheet Risk Symposium, European Spreadsheet Risks Interest Group Greenwich, England July 17-18, 2000.

- Panko S. (2010), *The detection of human spreadsheet errors by humans versus inspection (auditing) software*, Proceedings of European Spreadsheet Risks Interest Group Conference: “Practical steps to protect organizations from out-of-control spreadsheets”, ISBN: 978-1-905404-50-6

The Impact of Corporate Governance on Fair Value Accounting

*Sorana Mihaela MĂNOIU, Ph.D. Student
Babeş-Bolyai University of Cluj Napoca, Romania,
Faculty of Economics and Business Administration
e-mail: sorana.manoiu@econ.ubbcluj.ro*

*Maria Ionela DAMIAN, Ph.D. Student
Babeş-Bolyai University of Cluj Napoca, Romania,
Faculty of Economics and Business Administration
e-mail: maria.damian@econ.ubbcluj.ro*

Abstract

The purpose of this paper is to present the involvement of corporate governance mechanisms to ensure the fair representation of fair value measurements in the financial statements. The literature review brought the authors to the issue of reclassifications made by some big financial European groups during the financial crisis in order to avoid recognising losses from fair value estimates write-downs due to the market illiquidity during the financial crisis. The situation arisen after the adoption of IAS 39 and IFRS 7 amendments in October 2008, when several banking groups have made massive reclassifications of financial assets, shows that the management's decision regarding their intention to keep the assets in the portfolio in the long-term could have a material effect on financial reports. It is important for managers and board of directors to know all aspects of fair value estimates and evaluate the risks that may result in material misstatement. Therefore, they should realise the impact of their decisions on the financial statements and comply with corporate governance policies.

Keywords: corporate governance, fair value, financial assets reclassification, IAS 39, IFRS 7

JEL Classification: M41, G30

Introduction

Corporate governance is a subject that covered a large area of research in the literature. This is the basis of quality and fairly financial reporting and is designed to increase the transparency and performance of financial and non-financial entities information. Another important topic presented in academic research, is the fair value that is a difficult subject to deal with because of the vexed, challenged and disputed problems that are presented over time about it.

Even before the outbreak of the recent financial crisis, the fair value has been hotly debated between regulators, practitioners and scholars. However, the idea of fair value accounting was formalised despite vehement oppositions coming from many parts, including European banks who wanted to retain certain key positions reporting in a discretionary way.

Just as fair value accounting is not a new concept, nor are the controversies surrounding it. The old debates are centralised around a dilemma regarding whether the comparative advantage of the accounting system is to provide ex post performance achievements of the past or the future value ex ante distributions (Ryan, 2007 quoted by Guthrie, Irving & Sokolowsky, 2011).

Critics of fair value estimates claim that the current value estimation does not provide reliable information. They state that these estimates can not be proved and are vulnerable to manipulation by management (Watts, 2003). In this context becomes this inherent question:

What is the role of corporate governance in preventing data manipulation by management regarding fair value measurements?

Song, Thomas and Yi (2010) show in their paper that corporate governance mechanisms influence the value relevance of fair value in the financial statements. The motivation behind this study is that fair value valuations, especially those performed on data according to the valuation of Level 3 based on the fair value hierarchy¹,

¹ *Fair Value Hierarchy* identifies priorities that management should comply in estimating the fair value of assets and liabilities. This hierarchy describes the inputs related to valuation models: Level 1 - inputs used in the evaluation process are "quoted prices in active markets for identical assets or liabilities", thus requiring the reporting entity's access to that market; Level 2 - inputs other than quoted prices included in Level 1 that are observable either directly

can be significantly influenced by management subjectivity.

Although in some cases managers can use the information that they hold in order to report the fair value in a credible way (Barth et al., 1998 cited by Song et al., 2010), previous studies show that managers can manipulate for their own interest the inputs used for fair value valuation (Aboody et al., 2006; Bartov et al., 2007; quoted by Song et al., 2010).

Using a sample of quarterly reports issued by banking entities in 2008, Song et al. (2010, p.1377) tested if the value relevance of fair values reported vary by six individual mechanisms of corporate governance: board independence, audit committee financial expertise, the frequency of audit committee meetings, the percent of shares held by institutional investors, size of auditor's office and no significant deficiencies in the control under Sections 302 and 404 of the Sarbanes-Oxley Act.

The results show that corporate governance has a significant impact on fair values of Level 2 and Level 3, bringing into attention the importance of corporate governance mechanisms in mitigating the problems posed by information asymmetry associated with the inputs from these levels of the fair value hierarchy. Consistent with the presumption that fair value using valuation of Level 1 are least influenced by information asymmetry, the authors determined that corporate governance has a minimal impact on these fair values (Song et al., 2010, p.1377).

Dixon and Frolova present in their paper published in 2013, the fair value challenges on corporate governance. According to these authors, the crucial implication of good corporate governance is that boards and managers need to be informed about all aspects of the fair value estimation process in order to evaluate the risks of material misstatement. The objective of this study is to describe and analyse accounting standards reforms that changed the accounting profession, removing it from its based rules and principles, and to explore the implications for boards of directors in the financial statements that present fair value estimates with material misstatement (2013, p.318).

A researched study that presents a new perspective on the relation between accounting standards and

or indirectly for the concerned asset or liability; Level 3 - unobservable inputs for the asset or liability market concerned (IFRS 13, 2011).

corporate governance is the one of author Issam Mf Saltaji (2013). The author argues that this relation can go further than the accounting evolution, referring to involvement in official accounting regulations (2013, p. 35). This paper presents the guide of IFRS 9 application, focusing on increasing the corporate governance influences on entities that have fair value as the basis valuation of assets in the financial market. As a valuation method, fair value presents the financial information clearly, helping shareholders and stakeholders in their decision and the new investors to determine future directions for the company (2013, p.27).

In the literature we also found the paper of Gauri Bhat (2008), in which the author examines a sample of 180 commercial banks in the United States for the analysis period 2003-2005. The paper investigates whether the association between stock returns¹ (or *return on investment*) and fair value gains and losses (FVGL), as a measure of fair value estimates quality, represents a disclosure function and corporate governance (2008, p.1).

Author Jonathan Boyles considers that in order to have good corporate governance over fair values, company should include a fair value committee that evaluate the quality of the fair values information and the methodology employed to determine them. The company should also adopt fair value governance policies to ensure accuracy and safety of recording balance sheet items at fair value. Management need to understand the method and the model how the current or future fair values, of assets and liabilities in the balance sheet of the company, are determined (2008, p.30).

The effectiveness of the fair value accounting implementation is affected by the institutional environment and the company's level of corporate governance, as stated by Xianjia He, TJ Wong and Young Danqing in their analysis made in China in period 2007-2008 (2012, p.540).

Methodology

The research methodology used in this paper was a deductive one, going from general to particular. To

¹ *Return on investment (ROI)* – is the ratio of income for an investment (value appreciation and dividends) and its initial value

develop the analysis we chose a qualitative research in order to observe in depth the analysed subject, using an intensive analysis, rather than an extensive one. On the other hand, analysing the relation between assessment methods and techniques, we highlight the concept of "triangulation" (Chelcea, 2007) and note that in our research we used methods such as analysis of financial statements, observation, and literature review.

The literature review brought us to the issue of reclassifications made by big European groups during the financial crisis of 2007-2008 in order to avoid massive recognition of impairment of financial assets from the portfolio. Therefore, we analysed the financial statements of banks in Romania for 2008 and 2009, when amendments to IAS 39 and IFRS 7 were applied. We also identified through literature similar cases to reclassify financial assets in banks in the European Union.

We observed and analysed these reclassifications cases in a general (EU) and particular (Romania) way to notice the impact that corporate governance has on fair value measurements.

Case studies on the impact of management decisions on fair value disclosures

Following the pressures made by interested parties within the Member States of European Union to create conditions similar to entities applying US GAAP regarding the ability to reclassify financial assets, in October 2008 the International Accounting Standards Board issued Amendments to IAS 39 and IFRS 7 *Reclassification of Financial Assets* (Deloitte, 2008). The purpose of these amendments was to permit the reclassification of financial assets under certain conditions:

- *A financial asset to that would have met the definition of loans and receivables (if the financial asset had not been required to be classified as held for trading at initial recognition) may be reclassified out of the fair value through profit or loss category if the entity has the intention and ability to hold the financial asset for the foreseeable future or until maturity (Amendments to IAS 39 and IFRS 7 – Reclassification of Financial Assets, paragraph 50D);*
- *A financial asset classified as available for sale that would have met the definition of loans and*

receivables (if it had not been designated as available for sale) may be reclassified out of the available-for-sale category to the loans and receivables category if the entity has the intention and ability to hold the financial asset for the foreseeable future or until maturity (Amendments to IAS 39 and IFRS 7 - Reclassification of Financial Assets, paragraph 50E).

Although these amendments were issued in October 2008, could be applied retroactively from 1 July 2008 until November 1 of that year. Any reclassification made after this date shall be effective only from the date when the reclassification was made (Amendments to IAS 39 and IFRS 7 - Reclassification of Financial Assets, paragraph 103G).

These amendments allowed the management of large financial groups in the European Union to make reclassifications that led to major modifications in the financial position and performance. Pozen (2009) states that these amendments allowed European banks to increase their profits by approximately \$ 29 billion in 2008 (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

In the following sections we will present several case studies on reclassifications under amendments presented above, made by some financial groups in the European Union.

1. Case studies on banking groups in the European Union

Deutsche Bank avoided recognising a loss of EUR 700 million in the third quarter of 2008, by simply not recognising in its income statement of a loss of EUR 800 million from fair value estimate write-downs (Dixon & Frolova, 2013, p.324).

The recognition of the losses has been avoided by reclassifying assets held for trading and available for sale to the loans and receivables category. The carrying amount reported for the reclassified assets was EUR 24.9 billion. In this case the management motivated the reclassification made by changing the intention to keep these assets into the foreseeable future, considering that the intrinsic value of such assets exceeds the estimated fair value which, at the time, was adversely affected by reduced liquidity in the financial markets (Deutsche Bank, 2008).

Another similar case of reclassification of assets held for trading to the loans and receivables category is that of **Barclays PLC**, which in 2008 avoided the recognition of a loss of GBP 1.5 million from fair value estimate write-downs (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

ABN AMRO Holding NV reclassified in 2008, due to market illiquidity, convertible bonds in the held for trading category carried at fair value of EUR 509 million to the available for sale category. As a result of this reclassification, the group avoided the recognition of a loss of EUR 38 million in the income statement, this amount being recognised in the statement for changes in equity (Dixon & Frolova, 2013, p.325).

Also, there are enough examples of reclassifications which calls into question how relevant and justified are the management intentions at the time of reclassification. One such case is the one of **Lloyds Banking Group**, which in 2010 reclassified government securities with a fair value of GBP 3.62 billion from the available for sale category to the held to maturity category, and in the coming year reclassified from the held-to-maturity category to the available for sale category government securities measured at fair value of 11.97 billion GBP, motivating that reclassification by changing the management intention to hold these assets to maturity (Papa, 2013).

We notice how easy can be manipulated the financial reports data according to the management "intention" at the date of their preparation, and also how "inconstant" this intention can be, sometimes it can change from one financial year to next one.

Another case of repeated reclassifications is the one of **BNP Paribas**, which in June 2011 decided to reclassify securities worth EUR 6.3 million in the available for sale category to the to loans and receivables, assuming the intention to hold them in order to collect contractual cash flows. However, a restructuring of bonds performed by the Greek government, accompanied by a bond buyback, led to the sale of a part of the assets reclassified in the previous year as loans and receivables (Papa, 2013). This case also questions the steadiness of the management intention as a reference point in accounting.

2. Case studies on banking institutions in Romania

Case study 1: Banca Transilvania

In 2007 Banca Transilvania has acquired eurobonds (fixed-rate bonds) worth RON 56,912 thousand issued by BRD Société Générale, Alpha Bank and Erste Bank.

Banca Transilvania reclassified the eurobonds held at 1 July 2008 from securities available for sale to loans and advances. The management relied on the amendments to IAS 39 "Financial Instruments - Recognition and Measurement" and IFRS 7 "Financial Instruments: Presentation", motivating their choice by the fact that

they identified those financial assets that met the conditions necessary for classification in this category (non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market) and the condition of being held in the foreseeable future (Annual Report 2008, Banca Transilvania SA).

The market value of eurobonds reported at 1 July 2008 was RON 54,227 thousand, while at 31 December 2008 was only reported the carrying value of RON 54,600 thousand, the bank motivating this disclosure by the fact that at the balance sheet date eurobonds did not had an active market and, therefore the market value could not be established.

Period before reclassification	Profit or Loss	Reserve
Interest income (RON thousand)	2.151	
Net change in fair value (RON thousand)		(5.806)
Period after reclassification		
Interest income (RON thousand)	2.871	
Amount transferred from fair value reserve to profit & loss account (RON thousand)		826

Source: Annual Report 2008, Banca Transilvania SA

In **Table 1** we can observe the impact of the reclassification made by Banca Transilvania, namely, if before reclassification the interest income from securities available for was worth RON 2,151 thousand, after reclassification interest income increased by RON 720 thousand compared to the original amount. If we move our attention to the economic changes we observe that the reserves for changes in the market value of securities available for sale are negative (RON 5.806 thousand), and after the reclassification made the amount of RON 826 thousand was transferred from reserves to profit and loss statement.

Case study 2: Banca Carpatica

During 2009 Banca Carpatica has transferred two bond issuances from securities held for trading to the available for sale category: those issued by Erste Bank at 31 March 2009 and bonds issued by Banca Carpatica

on 13 April 2009 (Annual Report 2009, Banca Comercială Carpatica SA).

The bank reported just the value of the securities transferred, without mentioning how this value was assessed and what valuation basis was used. The value reported as transferred is RON 27,176,219 (of which RON 11,826,564 represents the value of the bonds issued by Erste Bank).

The reasons for transferring these bonds to securities available for sale were as follows:

- Changing the intention had at the acquisition date, therefore these securities are no longer held for sale in the foreseeable future;
- No selling operations were performed from the acquisition date of the bonds issued by Erste Bank (13 June 2008) and the date of the last sale of its own bonds was 10 October 2008;

- The possibility that the bonds issued by Erste Bank will be used as collateral for the loan of EUR 10 million contracted from the European Investment Bank on 29 June 2009 (Annual Report 2009, Banca Comercială Carpatică SA).

It is worth noting that also in this case of reclassification of financial assets it was not disclosed the valuation basis of the securities transferred and the impact on profit or loss and financial position.

Moreover, even the expression used in the accounting policies presented in the financial statements of the bank - **"Reclassification is at the discretion of management and is determined according to the instrument reclassified"** - indicates that management has the opportunity to influence the presentation of financial information.

Case study 3: Raiffeisen Bank SA

In 2008 Raiffeisen Bank reclassified a part of the securities issued by the Ministry of Public Finance from the category of securities available for sale to securities held to maturity, the amount reclassified being RON 23,403 thousand (Annual Report 2008, Raiffeisen Bank).

The reclassification was made at 31 August 2008 using the fair value estimated at that date. In estimating the fair value were used quotations calculated by the year of maturity, each including government securities that reached maturity in that year. Also it is stated in their financial statements that the mark to market of the

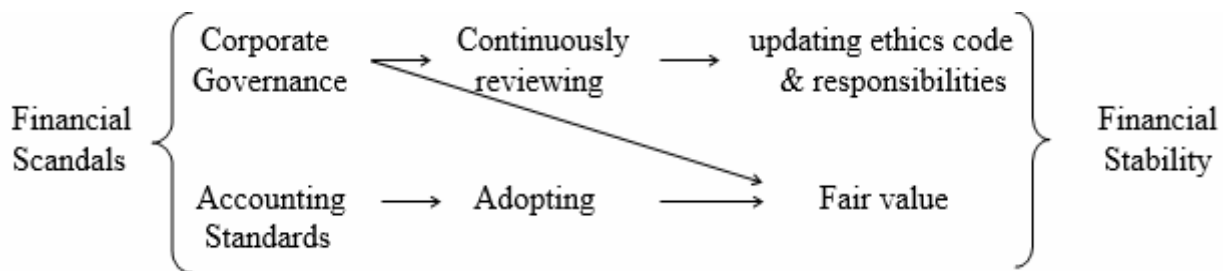
available for sale portfolio was considered for reclassification purpose only, excluding the possibility of selling the securities.

Conclusions

As a starting point in this paper we have our interest on the impact of corporate governance on fair values reported in the financial statements. Literature (Thomas and Yi Song, 2010) documented that corporate governance mechanisms influences the value relevance of fair values in the financial statements. Fair value valuations, especially those performed on data according to the valuation of Level 3 based on the fair value hierarchy, can be significantly influenced by management subjectivity. It is important for managers and board of directors to know all aspects of fair value estimates and evaluate the risks that may result in material misstatement.

Once the big scandals appeared in the financial world, corporate governance began to play an important role in entities life. To achieve financial performance and transparency in entities, there is a need for ongoing review and update of the policies and governance codes. It is also a need for an appropriate regulatory framework for making fair value measurements. It is necessary that these conditions to be fulfilled in order to achieve financial stability. We can see the relation between corporate governance and fair value accounting in Figure 1.

Figure 1. The relation between corporate governance and fair value accounting

Source: Authors' projection based on Issam Mf Saltaji (2013, p.36)

The situation arisen after the adoption of IAS 39 and IFRS 7 amendments in October 2008, when several banking groups have made massive reclassifications of

financial assets in order to avoid recognising losses from fair value estimates write-downs due to the market illiquidity during the financial crisis, shows that the

management's decision regarding their intention to keep the assets in the portfolio in the long-term could have a material effect on financial reports.

After analysis of the presented case studies we can say that there were situations in which management intention changed from one year to another, thus motivating repeated reclassification of a financial asset category to another. In the idea that managers' decisions were influenced more by economic and financial situation than the actual intentions on the assets concerned, we wonder whether corporate governance mechanisms would be able to prevent the occurrence of these cases in the future. For us, this could represent a **future research direction**.

Also, we found few cases of financial assets reclassification within banking groups in Romania, where most of the reclassifications were achieved from assets available for sale or held for trading to the loans and receivables category. We believe that there are few

situations of reclassification because most of the assets held by banks in Romania come from loans and receivables category.

The market economy try to develop a more evolved corporate governance structure, inclined to value because the value measurement provides relevant information. Therefore, the fair value measurement is the preferred measurement model in a corporate governance structure that tends to perfection (Yhang Yhizing 2011, p.147).

Acknowledgement

This work was cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performance and excellence in doctoral and postdoctoral research in Romanian economics science domain”.

REFERENCES

- Aboody, D., M. E. Barth, and R. Kasznik (2006), *Do firms understate stock option-based compensation expense disclosed under FAS 123?*, Review of Accounting Studies 11 (4): 429–461;
- Barth, M. E., W. R. Landsman, and R. J. Rendleman, Jr. (1998), *Option pricing-based bond value estimates and a fundamental components approach to account for corporate debt*, The Accounting Review 73 (1): 73–102;
- Bartov, E., P. Mohanram, and D. Nissim, (2007), *Managerial discretion and the economic determinations of the disclosed volatility parameter for valuing ESOs*, Review of Accounting Studies 12 (1): 155–179;
- Chelcea S. (2007), *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Economică, Bucharest;
- Gauri Bhat (2008), *Impact of Disclosure and Corporate Governance on the Association between Fair Value Gains and Losses and Stock Returns in the Commercial Banking Industry*, part of Doctoral Thesis, p.1-50;
- Guthrie, K., Irving, G.H. and Sokolowsky, J. (2011), *Accounting Choice and the Fair Value Option*, Accounting Horizons 25 (3): 487-510;
- Issam Mf Saltaji (2013), *Corporate Governance relation with accounting standards*, Internal Auditing & Risk Management, Year VIII, No. 3(31):27-37;
- John Dixon & Zuliza Frolova (2013), *Accounting for good governance: the fair value challenge*, Corporate Governance, Vol. 13(3):318-331;
- Jonathan Boyles (2008), *Fair Value Accounting: are you ready?*, Strategic Finance, p.29-33;
- Papa, V. (2013), *European Bank Reporting: Investors Should be Wary of Reclassified Financial Assets*, CFA Institute, accessed online in 20.02.2015, at: <http://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2013/05/01/european-bank-reporting-investors-should-be-wary-of-reclassified-financial-assets;>
- Pozen, R.C. (2009), *Is it fair to blame fair value accounting for the financial crisis?*, Harvard Business Review, November;
- Ryan, S.G. (2007), *Financial instruments & institutions – Accounting and disclosure rules*, Second edition, John Wiley & Sons, Inc;
- Song, C.J., W. B. Thomas, and H. Yi (2010), *Value Relevance of FAS No. 157 Fair Value Hierarchy Information and the Impact of Corporate Governance*

- Mechanisms*, The Accounting Review, July 2010, 85 (4): 1375-1410;
- Watts, R. (2003), *Conservatism in accounting part I: Explanations and implications*, Accounting Horizons, 17 (3): 207–221;
- Xianjie He, T.J. Wong & Danqing Young (2012), *Challenges for Implementation of Fair Value Accounting in Emerging Markets: Evidence from China*, Contemporary Accounting Research, Vol. 29(2):538–562;
- Yhang Yhizing (2011), *Corporate Governance, Fair Value and Accounting Reforms*, M&D Forum, p. 145-148
- *** International Accounting Standards Board, *IFRS 13 Fair Value Measurement*, May 2011;
- *** Banca Transilvania SA, *Situații Financiare Consolidate la 31 Decembrie 2008 Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară adoptate de Uniunea Europeană*, document accesat online in 20.02.2015 at https://www.bancatransilvania.ro/uploads/IFRS-Raport_audit_31-12-2008.pdf;
- *** Banca Comercială Carpatica SA, *Situații Financiare Consolidate Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară pentru anul încheiat la 31 decembrie 2009*, document accessed online in 20.02.2015 at https://www.carpatica.ro/sws_site/file/SituatiiFinanciare/SF20091231cRO.pdf;
- *** Raiffeisen Bank, *Situații Financiare Consolidate Întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară pentru anul încheiat la 31 decembrie 2008*, document accessed online in 20.02.2015 at <http://www.raiffeisen.ro/despre-raiffeisen-bank/rapoarte-anuale>
- *** International Accounting Standards Board, *Amendments to IAS 39 and IFRS 7 - Reclassification of Financial Assets*, October 2008;
- *** Deutsche Bank, *Interim Report as of September 30, 2008*, document accessed online in 20.02.2015 at https://www.db.com/ir/en/download/Interim_Report_3_Q2008.pdf;
- *** Deloitte Touche Tohmatsu, *IAS Plus newsletter — Amendments to IAS 39 & IFRS 7 - Reclassification of financial assets*, October 2008, document accessed online in 20.02.2015 at <http://www.iasplus.com/en/publications/global/ifrs-in-focus/2008/ias-39-ifrs-7-reclassification-of-financial-assets>.

Study Regarding the Evolution of Accounting Reform in Romania

Lecturer Adrian Doru BÎGIOI, Ph.D.
Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: adrian.bigioi@cig.ase.ro

Abstract

The transition to market economy has meant, among other things, a comprehensive reform process of the Romanian accounting. To achieve this objective, both academics and normalizers made intensive efforts, the results of their work being seen today. The reform process has meant a continuous harmonization with European and international standards, thing that determined the modification of specific legislation. Based on these considerations, the author has proposed to develop a research study regarding the developments in the process of normalization in Romania, during the 23 years since the publication of Accounting Law no. 82/1991. To achieve this general objective of the study, the author used both qualitative and quantitative methods, the final results being materialized in determining the number of cumulative changes for each article from the law under research. The obtained results were grouped by type of articles, finally being elaborated their interpretation as well.

Keywords: normalization, accounting reform, harmonization, accounting law, legislative changes

JEL Classification: D72, F53, G15, K33, M16, M41

1. Introduction

It has been more than 23 years since the adoption of the Accounting Law no. 82/1991. It abrogated old legislation in accounting, such as: Government Decision no. 1885 of December 28, 1970 on the organization and management accounting, attributions and responsibilities of the financial accounting department manager, Decree no. 375/1956 on reconstitution of acts, documents and records with financial content lost, stolen or destroyed, Government Decision no. 1533/1973 regarding the forms with special regime, Government Decision no. 1116/1975 on improving analysis based on balance sheet, increasing the efficiency and quality of information regarding the financial results of state socialist units. During the 23 years that have passed, the Romanian accounting system has been continuously adapted to international regulations, so that, currently we can say that Romania has a modern accounting system, professional organizations, academics but also state institutions engaged in the process of normalization having an essential role. To reach this stage, a real reform process took place, which was carried out in several stages, various legislative changes being made. In this respect, we mention the main acts issued by the executive to implement the Accounting Law no. 82/1991: Government Decision no. 704/1993 for the approval of enforcement of the Accounting Law no.82 / 1991, O.M.F. no. 403/1999 for the approval of accounting regulations harmonized with the IVth Directive of the European Economic Community and the International Accounting Standards, O.M.F. no. 94/2001 for the approval of accounting regulations harmonized with the IVth Directive of the European Economic Community and International Accounting Standards, O.M.F. no. 1752/2005 for the approval of accounting regulations compliant with European directives, O.M.F. no. 3055/2009 for approving the accounting regulations compliant with European directives, O.M.F. no. 1286/2012 approving the accounting Regulations in accordance with International Financial Reporting Standards, applicable to companies whose securities are admitted to trading on a regulated market, O.M.F. no. 1802/2014 for approving the Accounting Regulations on the annual individual and consolidated financial statements.

Through the present study we do not intend to realize an analysis of these regulations, this being the subject of a separate study. We must mention that professional

accountant's work is quite complex, requiring high responsibility, but also an effort to continuously improve specialized knowledge. Based on these considerations, the general objective of this study is the analysis of articles of the Accounting Law no. 82/1991 that suffered most changes over the years and which has been their significance. The results can be used by researchers for the development of future studies regarding the factor analysis which determined these changes and to make some predictions regarding the evolution of accounting rules, but also by professional accountants in order to analyze the evolution of accounting legislation which occurred during time.

2. Literature

The concepts regarding harmonization of legislation to international standards are presented in a series of theoretical and empirical studies. Thus, in the paper entitled *The IASB at a Crossroads: The Future of International Financial Reporting Standards*, Ramanna, Karthik et al. have addressed issues related to the main existing global challenges, given the continued expansion of International Financial Reporting Standards. The authors also examine the possibility that the international regulatory body (**IASB**) to consider in developing accounting standards the economic power of countries with more developed economies, such as China (Ramanna, Karthik et al, 2009). The issue of globalization of accounting standards is addressed also by the author in the paper entitled *The International Politics of IFRS Harmonization* (Ramanna, 2012). To substantiate the conclusions reached, the author has prepared a study on three countries, respectively, Canada, China and India. After elaborating the study, resulted a series of predictions on globalization of accounting standards. Brochet, Francois and other authors have demonstrated the beneficial effects of implementation of international accounting standards on the capital market. The authors justify their results based on the consideration that uniformity of accounting regulations lead to an increased comparability of information in the financial statements (Brochet, Francois et al, 2012). In the paper entitled *Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case of Greece*, Stergios, Athianos et al. have developed a study on which it was determined the influence of adoption International Accounting Standards on financial statements for a number of

companies with Greek capital. This study was elaborated for the period 2003-2004, and its results show that the value of total assets and equity is higher if companies apply International Accounting Standards, compared to the situation in which they apply Greek accounting standards (Greek GAAP). Ray Ball et al. have addressed the factors influencing the adoption of an accounting system, mentioning in this regard political and economic factors. Their study was developed in countries such as: Hong Kong, Malaysia, Singapore and Thailand (Ball, Ray et al., 2000). Christensen Hans Bonde has prepared a study entitled *Why Do Firms Rarely Adopt IFRS Voluntarily? Academics Find Significant Benefits and the Costs Appear to be Low*, in which addressed issues related to the implementation of International Accounting Standards voluntarily. Conclusions of the study show that a small number of companies of the global population has implemented these standards voluntarily. In the paper entitled *Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance*, Bushman Robert M. et al. elaborated a study that analyzed how a country's accounting system and institutional environment can influence the good governance of companies. To reach their results, the authors measured transparency of corporate governance in the country (Bushman, Robert M. et al, 2003). Also, at the national level there have been developed a series of papers on accounting normalization, by renowned academics whose ideas have profoundly influenced the accounting system reform in Romania, some of them participating directly to the accounting regulation process.

3. Data and research methodology

When preparing the study were used data obtained from the Accounting Law no. 82/1991, but also from normative acts issued thereafter, who completed, amended or abrogated certain articles of the above mentioned legal norm, listing in this sense: Government Ordinance no. 22/1996 on updating and supplementing the general system of accounting, Law no. 245/1998 approving Government Ordinance no. 22/1996 on updating and completing the overall system of accounting, Government Ordinance no. 61/2001 amending and supplementing the Accounting Law no. 82/1991, Law no. 310/2002 on the approval of O.G. no.

61/2001 amending and supplementing the Accounting Law no. 82/1991, Government Ordinance no. 70/2004, amending and supplementing the Accounting Law no. 82/1991, Law no. 420/2004 approving Government Ordinance no. 70/2004 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991, Government Emergency Ordinance no. 102/2007 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991, Law no. 259/2007 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991, Law no. 86/2008 approving Government Emergency Ordinance no. 102/2007 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991, Government Emergency Ordinance no. 37/2011 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991 and to amend other incidental laws, Law no. 187/2012 for the implementation of Law no. 286/2009 on the Criminal Code, Law no. 32/2012 approving Government Emergency Ordinance no. 37/2011 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991 and to amend other incidental laws, Government Emergency Ordinance no. 79/2014 to amend and supplement Accounting Law no. 82/1991. In terms of research methodology, were used both quantitative methods and qualitative methods. In order to achieve the objective of research, we've done so: we've selected from the Accounting Law no. 82/1991, updated by computer on December 31, 2014, a sample of 44 articles, which have key regulatory areas: general provisions, organization and management accounting, accounting registers, financial statements, state treasury accounting and public institutions, offenses and crimes, which represents about 90% of those 49 articles provided in the law mentioned above. Operation data collection was conducted by questionnaire, extracting for each item, changes for the entire period under research, respectively, January 1, 1992 - December 31, 2014, having regard to acts that have changed, supplemented or abrogated this law, over the years. We sorted the information collected and, based on quantitative methods I estimated cumulative number of legislative changes, but also their share in total changes. For data processing, we defined the following general function of empirical testing:

Defining the mathematical model on which the study was conducted:

General function estimating the share of change in accounting rules, in the total cumulative changes

in the period 1 January 1992-31 December 2014 -
 $G(\varphi_i)$

We define the function:

$$G: \mathbb{R}^{+*} \rightarrow \mathbb{R}^{+*},$$

where:

$$G(\varphi_i) = g(\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4 \dots \varphi_n), \text{ cu } 0 \leq g(\varphi_i) \leq 100$$

and

$$\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \dots \varphi_n \in [1; 47].$$

In this case, $G(\varphi_i)$ is given by:

$$G(\varphi_{ij}) = \frac{m_i}{Mc}, \quad \text{where } m_j \in [0; 100] \text{ and}$$

$$Mc = [g(\varphi_1) + g(\varphi_2) + g(\varphi_3) + g(\varphi_4) + \dots + g(\varphi_n)] \text{ and}$$

m_i - represents the cumulative number of changes for each item separately;

Mc - represents the total cumulative number of changes,

$\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \dots, \varphi_n$ - represents the article of law from the rule subjected to study;

i - represents article rank in Accounting Law no. 82/1991.

4. Results of the study

Following the development of the study, we obtained results summarized in Table 1.

Table 1. Estimated cumulative changes and the share of changes in accounting rules for each item, in the total cumulative changes, between 1 January 1992-31 December 2014

Amended tax rules (Article of law)	The content of the rules	Number cumulative changes	Share in total (%)
art. 27	Financial statements	13	10%
art. 38	Acts which constitute offenses	8	6%
art.11	Organization of Accounting	7	5%
art. 4	Role of the Ministry of Finance in developing accounting standards	6	5%
art. 39	Application offenses	6	5%
art. 1	Mandatory organization and management of financial and management accounting	5	4%
art. 8	Valuation of the elements held for inventory and their presentation in the financial statements	5	4%
art. 29	Documents which must accompany the annual financial statements (management report, the audit report or the report of the auditors, as appropriate, and proposal for profit distribution or coverage of accounting loss)	5	4%
art. 2	The role of accounting	4	3%
art. 5	Organization of double entry accounting	4	3%
art. 9	Assessment of balance sheet items	4	3%
art.19	Establish accounting profit	4	3%
art. 22	Preparing balance	4	3%
art. 31	Publication of financial statements	4	3%
art. 42	Elaboration of accounting rules	4	3%
art.10	The official document of management	3	2%
art. 13	Organization of Accounting of fixed assets and material values	3	2%
art.18	Organization of Accounting income	3	2%
art. 32	Organizing public accounting	3	2%
art. 3	Accounting for foreign currency transactions	2	2%

Amended tax rules (Article of law)	The content of the rules	Number cumulative changes	Share in total (%)
art. 6	Registration of accounting operations based on documentary evidence	2	2%
art. 7	Valuation of assets in accounting	2	2%
art. 12	Possession of goods and performing economic transactions without being accounted	2	2%
art. 17	Accounting budgetary expenditure	2	2%
art. 21	Using accounting records	2	2%
art. 23	The use of information systems in business accounting	2	2%
art. 25	Archiving of accounting documents	2	2%
art. 26	Reconstitution of accounting documents	2	2%
art. 30	Publication of financial statements	2	2%
art. 36	Preparing balance sheet for the entire economy	2	2%
art. 37	Presenting the balance sheet for the entire economy	2	2%
art. 40	The definition of the crime of forgery, considering that accountants perform in full knowledge inaccurate records	2	2%
art. 43	Elaboration of rules on accounting	2	2%
art. 16	Organization of Accounting costs	1	1%
art. 20	Mandatory accounting ledgers	1	1%
art. 24	Accounting operations on the merger, division or cessation of businesses	1	1%
art. 28	Principle of non-compensation	1	1%
art. 33	Public finances treasury accounting	1	1%
art. 34	Accounting for local budgets	1	1%
art. 35	Accounting for state social insurance budget	1	1%
art. 41	Accounting expertise to the business	1	1%
art. 14	Reflecting subscribed capital in accounting	0	0%
art. 15	Accounting for customers and suppliers	0	0%
art. 44	Implementation of accounting legislation	0	0%

Source: Own processing based on data extracted from the Accounting Law no. 82/1991, with subsequent amendments

5. Conclusions

After analyzing the results, it appears that the articles of the Accounting Law no. 82/1991 who suffered most changes during the period under study, are the following:

- 1) Article 27, which was amended 13 times in the range of the research. This refers to the financial statements, and among the most significant changes we note:
 - provision introduced by Government Ordinance no. 22/1996, according to which *accounting errors noted after approval and deposit of the balance sheet, should be corrected in the year in which they are found, imposing the condition that the balance sheets of previous years cannot be modified;*
 - provision introduced by Government Ordinance no. 61/2001, according to which for legal persons who

apply accounting regulations harmonized with the directives of the European Economic Community and the International Accounting Standards, annual financial statements are composed of balance sheet, income statement, statement of changes in equity, cash flow statement, accounting policies and explanatory notes. Before the introduction of this regulation, the preparation and publication of a statement of changes in equity, a cash flow statement and accounting policies was not mandatory;

- provision introduced by Government Ordinance no. 70/2004, according to which *annual report shall include the annual financial statements, management report, the audit report or the report of the auditors and the proposal of profit distribution or coverage of accounting loss. Under the new regulations, annual financial statements must be accompanied by a written statement of the administrator, through which*

he assumes responsibility for the annual financial statements;

II) Article 38, which was amended 8 times the range of the research. This refers to the actions that constitute an offense, and among the most significant changes we note:

- provision introduced by Government Ordinance no. 22/1996, according to which *is sanctioned the act of a company to submit balance sheets and periodic accounting reports containing erroneous or uncorrelated data, but also the failure to submit the declaration showing that a legal person has not developed activities in the reporting period;*

III) Article 11, which has been amended seven times in the range of the research. This refers to the organization of accounting and among the most important changes we mention:

- provision introduced by Government Ordinance 22/1996, according to which *accounting of companies may be organized and held by persons having the status of certified accountant or chartered accountant;*
- provision introduced by Government Ordinance no. 61/2001, according to which *for legal entities where accounting is not organized in separate compartments and who have not qualified personnel employed with labor contracts or service agreements in accounting concluded with authorized persons, the competent authorities establish, as the inflation evolves and professional development, value limits on the turnover of which are required to conclude contracts for preparation of annual financial statements only by individuals or legal persons authorized;*

IV) Article 4, which was changed 6 times during the range of the research. It refers to the role the Ministry of Finance in developing accounting standards, and among the most significant changes we note:

- provision introduced by Government Ordinance no. 70/2004, according to which *elaboration of accounting regulations is done by consulting professional bodies entitled;*
- provision introduced by Law no. 259/2007, according to which *elaboration of accounting regulations for credit institutions, non-banking financial institutions, insurance reinsurance*

companies, is made by the institutions involved in the supervision of their activity;

V) Article 39, which was changed 6 times the range of the research. This refers to the arrangements applying in accounting offenses, their amount being amended several times;

VI) Article 1, which was changed 5 times in the range of the research. This refers to the obligation of the organization and management of financial and management accounting, and among the most significant changes we note:

- provision introduced by Government Ordinance no. 61/2001, according to which companies are required to hold both financial and management accounting;

VII) Article 8, which was amended 5 times in the range of the research. This refers to the valuation of items held for inventory and their presentation in the financial statements and, among the most important changes we note:

- provision introduced by Government Ordinance no. 37/2011, according to which revaluation of fixed assets is done at their fair value.

VIII) Among other items that were modified mention:

- Article 5, which has been amended four times in the range of the research. It refers to the double entry accounting organization and among the most important changes we mention:
 - provision introduced by Government Ordinance no. 37/2011, according to which *persons which registered in the previous financial year a net turnover under the RON equivalent of EUR 35,000 and total assets under the RON equivalent of EUR 35,000, may opt for a simplified accounting system;*
- Article 22, which was changed 4 times in the range of the research. It relates to the preparation of the trial balance, and among the most significant changes we note:
 - provision introduced by Government Ordinance no. 37/2011, through which was removed the obligation of compiling monthly trial balance;
- Article 29, which was changed 5 times in the range of the research, refers to the documents that must accompany the annual financial

statements, and among the most significant changes we note:

- provision introduced by Government Ordinance no. 61/2001, according to which, *annual financial statements of certain categories of persons are subject to financial audit, which is performed by authorized auditors. The article in question is the effect of the Government Emergency Ordinance No.75 / 1999 on financial audit.*

Considering the results of the study, the Romanian accounting system is adapted to a large extent to the international accounting regulations, as demonstrated by the extensive legislative changes that occurred during the 23 years of subjected to research, the last important change being made through O.M.F.P. no. 1802/2014 approving the accounting regulations on the annual individual and consolidated financial statements, which abrogated O.M.F.P. no. 3055/2009. Nevertheless, changing accounting rules require extra effort to assimilate

new knowledge from professional accountants, which can may lead to additional costs for companies, they wanting a greater stability of accounting legislation, but especially of tax law. Besides, even EU regulations from recent years recommend a simplification of accounting rules, thereby reducing the costs borne by companies. However, we must accept that for the accounting system in Romania, changing accounting legislation meant a continuous harmonization at European and international regulations, a trend that will certainly continue.

Acknowledgement

This work was cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performance and excellence in doctoral and postdoctoral research in Romanian economics science domain”.

REFERENCES

- Ball, Ray and Robin, Ashok and Wu, Joanna Shuang, *Incentives versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries, and Implications for Acceptance of IAS (December 2000)*, Simon School of Business Working Paper No. FR 00-04; Boston JAE Conference October 2002. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=216429> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.216429>
- Bushman, Robert M. and Smith, Abbie J., *Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance*, Economic Policy Review, Vol. 9, No. 1, April 2003. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=795547>
- Brochet, Francois and Jagolinzer, Alan D. and Riedl, Edward J., *Mandatory IFRS Adoption and Financial Statement Comparability* (August 20, 2012), Contemporary Accounting Research, Forthcoming; Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 11-109. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1819482> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1819482>
- Christensen, Hans Bonde, *Why Do Firms Rarely Adopt IFRS Voluntarily? Academics Find Significant Benefits and the Costs Appear to be Low* (March 8, 2012). Review of Accounting Studies, Vol. 17, No. 3, 2012. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2018337> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2018337>
- Ramanna, Karthik and Misztal, Karol and Beyersdorfer, Daniela, *The IASB at a Crossroads: The Future of International Financial Reporting Standards* (March 27, 2011). Harvard Business School Accounting & Management Unit Case No. 111-084. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2007236>
- Ramanna, Karthik, *The International Politics of IFRS Harmonization* (August 27, 2012). Accounting, Economics and Law 3, No. 2 (April 2013); Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper No. 11-132. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1875682> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1875682>
- Stergios, Athianos and Vazakidis, Athanasios and Dritsakis, Nikolaos, *Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case of Greece* (December 16, 2005). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1829348> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1829348>

Decretul nr. 375/1956 privind reconstituirea actelor, documentelor și evidențelor cu conținut financiar pierdute, sustrate sau distruse, publicat în Buletinul Oficial nr. 22 din 4 august 1956

Hotărârea nr. 1885 din 28 decembrie 1970 cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile conducătorului compartimentului financiar-contabil, publicată în Buletinul Oficial nr. 156 din 29 decembrie 1970

Hotărârea nr. 1533/1973 privind formularele cu regim special, publicată în Buletinul Oficial nr. 189 din 2 decembrie 1973

Hotărârea nr. 1116/1975 privind îmbunătățirea analizei pe bază de bilanț, creșterea operativității și calității informațiilor cu privire la rezultatele economico-financiare ale unităților socialiste de stat, publicată în Buletinul Oficial nr. 127 din 5 decembrie 1975

Hotărârea Guvernului nr. 704/1993 pentru aprobarea unor măsuri de executare a Legii contabilității nr.82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 303 din 22/12/1993

O.M.F.P. nr. 403/1999 pentru aprobarea reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele de Contabilitate Internaționale, publicat în Monitorul Oficial nr. 480 din 4 octombrie 1999

O.M.F.P. nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, publicat în Monitorul Oficial nr. 85 din 20 februarie 2001

O.M.F.P. nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 1080 bis din 30 noiembrie 2005

O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009

O.M.F.P. nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele internaționale de raportare financiară, aplicabile societăților comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, publicat în Monitorul Oficial nr. 687 bis din 4 octombrie 2012

O.M.F.P. nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014

Legea contabilității nr. 82/199, publicată în M.O.F. nr. 265 din 27 decembrie 1991

Ordonanța Guvernului 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, M.O. nr. 170/1996

Legea nr. 245/1998 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 22/1996 privind actualizarea și completarea regimului general al contabilității, M.O. nr. 495/22 decembrie 1998

Ordonanța Guvernului nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 531 din 31 august 2001

Legea nr. 310/2002 privind aprobarea O.G. nr. 61/2001 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 380 din 5 iunie 2002

Ordonanța Guvernului nr. 70/2004 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 773 din 24 august 2004

Legea nr. 420/2004 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 70/2004 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 993 din 28 octombrie 2004

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 102/2007, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 10 octombrie 2007

Legea nr. 259/2007, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 506 din 27 iulie 2007

Legea nr. 86 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 102/2007 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 292 din 15 aprilie 2008

Ordonanța de Urgență a Guvernului 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, M.O. nr.285 din 22 aprilie 2011

Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 757 din 12 noiembrie 2012

Legea nr. 32/2012 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr.

82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente, publicată în Monitorul Oficial nr. 181 din 21 martie 2012

Ordonanța de Urgență a Guvernului 79/2014, pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991, M.O. nr. 902 din 11 decembrie 2014

The Development of Corporate Reporting over Time: From a Traditional System to an Integrated System

Teodora Viorica FĂRCAȘ, PhD
Postdoctoral researcher, Babeș-Bolyai University, Faculty
of Economics and Business Administration, Cluj-Napoca,
Romania, e-mail: teodora.farcas@econ.ubbcluj.ro

Abstract

This article intends to present the evolution of corporate reporting, i.e. financial and non-financial reporting, starting with the first voluntary reporting from the beginning of the 20th century in United States and until nowadays when we have conceptual frameworks and international organizations for regulation. The entire study is based on the review of the literature. The article offers a view of the evolution of corporate reporting from the perspective of the permanent change of users' needs over the years. The main objective of the paper is to emphasize how was made the passage from traditional reporting to the current trend of integrated reporting and it also presents the actual stage of IR.

Keywords: corporate reporting, corporate governance, financial reporting

JEL Classification: M41

Introduction

Darwin's theory of evolution used in biology to explain the occurrence of living things, including the human being, may be a daring attempt to explain changes occurred in other fields, such as financial reporting (Lemarchand, 1994). We may state that only the strong and well-informed shall survive in a world of permanent change and characterized by the wish to know and to act in full knowledge of the facts. Thinking back in time to the economic evolution of society, we may have an overview of the development and organization of the first types of economic entities, from trader and trade-based society to industrialized society. In particular, businesses in the previous centuries were relatively small and easy to manage, as the only concern of the managers was to maximize the profit of the shareholders (Loska, 2011). In this context, accounting information has become a necessity, first for the business owners, so that they could put order in their accounts, and then, it has become an instrument for communication with the environment. As the economic activity of companies has become more diverse and the businesses have grown, financial statements have become the most important sources of information for the parties interested in the business progress, such as managers, shareholders, employees, customers, creditors, etc.

In the current context of knowledge, corporate reporting is one of the main topics under debate at both academic and professional levels. The scientific debate is fed by social and economic events and changes that occur at global level. The global economic crisis persisting in the last years has decided the accounting regulatory bodies to ask themselves questions concerning the relevance and the reliability of the conceptual framework on which financial reporting is based (Singleton-Green, B., 2012). In this context, it has become a necessity to find certain limits as determinants in the evolution and trend of financial reporting. Such limits of financial reporting have been determined in specialized literature as follows: lack of accuracy, reliability and precision as wished by the regulators (Downen, T., 2014; Bruce, R., 2005; Bauer et al., 2014). In particular, the literature underlines the fact that financial reporting does not always satisfy the needs of the users, that it is most of the time too technical to be understood by certain categories of users and that it

loses its substance as it has become more and more expanded, which are all limitations imposed by the conceptual framework as it is proposed (Zeff, S., 2014). Moreover, it is pointed out that financial reporting provides information related to the past, while the users need information related to the future (Adams, R., 2002). Furthermore, the big corporations of the 21st century have a strong influence in the social, economic and political environments, which triggers more and more diversified reporting needs.

According to the International Financial Reporting Standards, an entity shall report "reasonable information" concerning the status of the business in the additional disclosures to the financial statements. These disclosures are limited in terms of information content, and they do not reveal social aspects or aspects related to the impact of the business on the environment. In order to avoid risks and to seize opportunities, the current trend is that financial statements should be supplemented by non-financial statements, of which the sustainability statement has been the most largely used in the last decade, as reflection of the corporate governance of entities (Bruce, R., 2005; Brannen, L., 2007; English, D. M., & Schooley, D. K., 2014).

This paper is intended to draw attention on the evolution of corporate reporting and to create a link between the evolutions of financial and non-financial reporting. This topic is of current interest as IASB regulatory body has reopened discussions on the conceptual framework of financial statements (André, P., 2014) and the publication of the conceptual framework for integrated reporting by the IIRC (International Integrated Reporting Council) has become topic of discussion in the academic and professional environment. For achieving our objective we have studied the specialized literature, and in the first part of the paper we have presented the evolution of the financial reporting, mostly referring to the regulator organizations that have been create at an international level during the 20th century. In the second part of the article the focus is on the non-financial reporting, which nowadays are to be part of the integrated reporting, together with the financial ones. The state of the integrated reports is discussed in the last part of the paper.

1. The first communication instrument with the environment – Financial Reporting

Financial reporting is a widely-debated topic by the whole accounting literature, starting from history/evolution studies (Beaver, 1989; Bruce, 2005; Zeff, 2014), up to statistic analyses specific to certain parts or elements of financial reports (Nobes, 1983; Barth et al. 2001). In her work of 2008, Gomes remarked that one can consider accounting under two aspects: as “a bunch of techniques or procedures used to satisfy the demand for information of a multitude of users; and a social and institutional dimension of accounting, which tries to understand and explain its preservation and information attributes, mainly those concerning the impact of accounting on corporate and social functioning” (Gomes, 2008, p. 480). This image of bookkeeping offered by the author helps us form an opinion about financial reporting, that at first did not represent much else than a few techniques helping those who managed businesses assess whether their business was profitable. Although accounting as technique appeared in the time of ancient Egypt and Babylon (Voina, 1932; Demetrescu, 1972), we can only mention modern financial reporting starting with the 20th century (Zeff, 2013; Tschopp și Huefner, 2014).

Financial reporting has developed as a means of communication with the operating background of economic entities, more precisely with those who need information pertaining to the evolution of their business. This information has started being useful since the beginning of the 20th century, when the United States capital market grew, and investing in this market started to go up. In the beginning there were arbitrary initiatives (1917) lacking comparability, consistency, reliability and even utility, followed by conceptual frameworks intended to endow financial reporting with such attributes (Zeff, 2013; Tschopp & Huefner, 2014).

Proposing a conceptual framework for financial reporting started in a different manner in the English speaking countries, where private initiative was involved (e. g. American Accounting Association), whereas in the European countries we could talk about government initiative (Zeff, 2013). If such reporting was only recommended at first, being of an arbitrary nature, after

the great United States’ 1933 banking crisis they became mandatory, being regulated by the US Securities and Exchange Commission-SEC (Previts & Bricker 1994; Zeff, 2013; Tschopp & Huefner, 2014). This period is followed by national and international financial reporting regulation efforts, culminating with what is going on in the 21st century, namely the tendency to elaborate globally harmonised standards in financial reporting of corporations whose border is no longer the territory of a single country (Tschopp & Huefner, 2014).

Going back to the start period of setting a conceptual framework in the United States, SEC aided by the accountancy bodies in this country (the American Institute of Certified Public Accountants and the Accounting Principles Board) worked from 1933 to 1973 to set the financial reporting standards in the USA. In 1973 the non-governmental Financial Accounting Board was created, which was noted by SEC to establish the US financial reporting standards and which in 1978 issued a conceptual framework updated in 1980 (Zeff, 2013). This is the starting period for conceiving a conceptual framework for financial reporting, which was a national initiative, but had an international impact. Since 1973 was created the International Accounting Standard Committee (IASC). In this Committee were part accounting bodies from 9 countries: US, Australia, Canada, France, Japan, Mexico, Holland, Great Britain and Ireland, and also West Germany (Nobes and Parker, 2008). IASC is the one that issued the conceptual framework from 1989, which is presented in literature as being “a force” against the 4th directive of the Common European Market. This EU directive was “unattractive” for the companies from Great Britain and for the European subsidiaries of the US multinational companies (Nobes and Parker, 2008).

This Committee was replaced in 2001 by the International Accounting Standard Board (iasplus.com; Nobes and Parker, 2008). The conceptual framework drafted by IASB in collaboration with the FASB was issued in 2010, representing an initiative towards harmonisation and globalisation of accounting reporting standards. This framework is agreed and used by most of the developed countries, reporting standards issued by IASB/FASB being used by companies listed in the largest stock exchanges in the world.

Ever since the first attempts to approach a conceptual framework the users’ problem was raised, which is

actually the reason why this reporting exist. Accountancy has to answer to the users' needs and when these are changing, accounting need to adapt and to offer the needed information in the needed form (Benjamin and Stanga, 1977). The first attempts to regulate reporting mentioned that they only wished to answer users' needs but this was not happening (Zeff, 2013). In the document created by IASB along with the FASB submitted to discussions in 2006, those who use the accounting information on a daily basis are identified in the group of seven categories of users as: investors, creditors and financial counsellors (PAAinE, 2009).

Therefore, the basic principle of financial situations is simple: they report about how much money a company owns and how much it has to pay (balance), the amount of its costs and earnings (Tax return form), as well as its sources and use of cash (cash flow statement). This is the same concept, mentioned by the IFRS, US GAAP or the internal financial reporting standards of any country. The greatest difference among standards is the recognition of evaluation. Over time, after a difficult and controversial process, attempts are made to minimise the differences. One thing is for sure: users need coherent, comparable, relevant and trustworthy information, which are easily understandable (CRUF, 2006).

Financial and corporate reporting as a whole is continuously developing. A Financial Times article written by Bruce (2005) noted that financial reporting was losing its information function on becoming more and more technical, due to these conceptual frameworks. Moreover, because of the increasingly diversified interactions of corporations with the environment and the society as a whole, non-governmental organisms have remarked that along financial reports, non-financial reports should exist, describing the effects of corporations on the society as a whole. Below we are going to present the evolution of non-financial reporting.

2. Development of non-financial reporting, a necessity?

When talking of corporate reporting, we refer to all the reports voluntarily or compulsorily drawn up by corporations. Along with financial reporting, literature often mentions Corporate Social Responsibility Reports and Sustainability Reports. Social responsibility reports

reveal information on socially responsible investment (Anand & Sen, 2000), users are informed on "social and environmental performance, including human rights dimension" (European Commission, 2002).

Sustainability reports are "a broad term considered synonym to other terms used to describe reporting on the economic, environment, social impact...", often indicated as "ESG – environment & social reports, as well as social responsibility reports" (GRI G3, 2011).

Therefore, even if annual reporting included social and environment-related notes, sustainability reports were introduced around the 70s, being completed in that period by a host of environmental protection laws (Rainey, 2006). The first sustainability report was made by Shell in 1997, Holland being one of the first countries applying this concept. In 1999, PricewaterhouseCoopers created a "corporate reporting framework", where company needs for information were identified as: market positioning, strategies, value and performance management.

The governments have understood that what is being consumed must be replaced. In 2000 the sustainability report reached its maturity, including employee, environment and social responsibility reporting. This was the consequence of the publication of Agenda21, the document through which the United Nations are supporting the sustainable development at global, national and local level, wherever the human development impacts the environment. Critics brought to financial reporting on recently identified limits: lack of accuracy, reliability and precision, as well as loss of essence by an increasingly large expansion (Downen, T., 2014; Bruce, R., 2005; Bauer et al., 2014) have led to adoption of sustainability reports by most of the great companies. This report is considered by corporations as "a companion of financial reporting, offering details about non-financial factors concerning environment, social and governance aspects influencing future performance, income generating and value preserving" of an entity (Brannen, 2007). Entities are increasingly motivated in sustainability reporting and ensuing risks. Several factors have led to this increased awareness, including regulation, pressure from investors and customers, that is, users, internal commitment of being environmentally responsible, the wish to remain competitive, as well as a valuable commercial fund generated by such activities. Therefore, demands related to sustainability reports are going from voluntary

to authority-regulated, as well as required by interested parties (English & Schooley, 2014). Moreover, a most sustainable companies' top was created, with growing importance in including a company's movable assets in special mutual funds (Tschopp & Huefner, 2014; English & Schooley, 2014).

Sustainability reports should be seen as strategic decisions, not as reports doubling financial reporting, but merely offering information for both the management and the entire group of interested people (English & Schooley, 2014). In the following section we are going to describe how a complete overview of the two types of reporting can offer strategic information to users.

3. An integrative perspective of corporate reporting

Integrated reporting (IR), being the most recent approach in corporate reporting, has been one of the most debated subjects during the past two years. Recently, society and companies have come to realize that the former business model, based only on profit, should be revised and they should take into account larger objectives than financial ones. Therefore, nowadays companies adopt a more pluralist approach and try to include in their concerns interested parties, sustainability, business ethics and transparency. In specialised literature, the term *integrated reporting* has evolved as an independent concept. The evolution of "integrated thinking" and transformation of sustainability reporting (by adopting an integrated approach) have been sustained in the corporate reporting sector by practitioners and theoreticians alike (Eccles & Saltzman, 2011, Krzus, 2011; Mammatt, 2009).

Discussions on transforming corporate reporting into an integrated report are not as recent as it may seem. Talks on this topic have started around the 90s, when John Elkington, a social responsibility and sustainability expert, formulated the phrase "People, Planet and Profit", creating what has been called by literature "triple bottom line". According to this concept, a company's performance is evaluated not only by its financial outcome, but also by its impact on the environment and society (Botez, 2013).

Recently, integrated reporting has become an increasingly debated topic, most of the debates pertaining to regulation perspectives and the

improvement of reporting performance. The first integrated report has been prepared and published in 2002 by the Danish company Novozymes (Botez, 2013). South African companies also use integrated reporting, which is regulated and mandatory for all the companies listed on Johannesburg Stock Exchange as of 1st of March 2010. This type of reporting is used even if the conceptual framework is still in progress. Drafting a conceptual framework on integrated reporting has been the main concern of British organisation "The Prince of Wales". This institution, along with other accountancy bodies, UN representatives and government representatives decided, in 2009, to establish the International Integrated Reporting Committee, which as of 2011 has become the International Integrated Reporting Council (IIRC).

The International Integrated Reporting Council, as the main organism for integrated reporting, is meant to conceive a conceptual framework for this type of reporting. In the last 3 years efforts have been made to promote and regulate the integrated reporting concept, the first step being made in April 2013. The regulation organism has issued a conceptual framework project to be discussed by all the interested parties, companies, professional organisation worldwide that should express their opinion in the matter. The initiative has been welcome, 359 comment notes being posted on IIRC's official site, representing the answer of the most important representatives of accountancy regulatory bodies and profession. These notes are a significant contribution to the ongoing development of integrated reporting.

Along these comments, in a KPMG report the emphasis is put on differences between traditional reporting and integrated reporting, highlighting the positive aspects of the latter (KPMG, 2013). Consequently, integrated reporting intends to offer the following benefits to all users:

- High transparency degree;
- Administrating all the capitals (financial, manufactured, intellectual, human, social relationships and natural);
- Integrative reflection on business;
- Focus on past and future interconnected with strategy;
- Individual replies;

- Conciseness and meaningfulness.

The importance of this new conceptual framework is significant. Current debates are focused on extending it to other types of organisations as well, such as non-governmental organisations or the public sector. At this moment in the database from the website of IIRC (<http://www.theiirc.org/>) there are 89 companies that had published their integrated report there. The discussion that took place at the workshop organized by the European Financial Reporting Research Group in September 2014, in Regensburg, Germany (EUFIN2014), had emphasize the fact that the companies have not understood yet what an integrated report is and how it should be made. The IIRC conceptual framework, even it was issued, it is still under discussion and improvements should be made in order to companies get a better understanding of the concepts.

Conclusions

The arguments that were brought to this study support the idea that corporate reporting was and continues to be subject to permanent change, and if the entities wish to survive and develop they should promptly answer users' needs. A corporation's actions influence the society and its performance is, in turn, influenced by the environment where it operates; there are a lot of risk factors that cannot be forecast from financial reporting

only. A company's value is not represented exclusively by financial arguments.

Financial reporting covers both financial and risk performance, however there is still a lack of connection between risks and opportunities pertaining to social and environment aspects and the company strategy (Gupta, 2013; IIRC, 2011; Eccles & Krzus, 2010). Therefore, integrated reporting is considered to be a step forward in corporate reporting and intends to include in a report both financial and non-financial details pertaining to environment and social information. This information will reveal the impact of the corporation on environment and society. This type of reporting needs to be understood by the preparers in order not to get a double reporting. IR should be a better communication channel with the users' of the reports of corporations.

In addition, what should be remarked is that, like with evolutionist theory, in reporting sector only the strongest and most sustainable conceptual framework will endure.

Acknowledgment

This work was co-financed from the European Social Fund, by "Human Resource Development" Sectoral Operational Programme 2007-2013, project POSDRU/159/1.5/S/142115 "Performance and excellence in doctoral and postdoctoral research in Romanian Economic Science field".

REFERENCES

1. Adams, R. (2002), *Recognizing limits of financial reporting*, Financial Times, online at: <http://search.proquest.com/docview/249239675?accountid=15533>
2. Anand, S. and Sen, A. (2000), *Human Development and Economic Sustainability*, World Development, vol. 28(10):2029-2049.
3. Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R. (2001), *The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view*, Journal of accounting and economics, vol. 31(1):77-104.
4. Bauer, A. M., O'Brien, P. C. and Saeed, U. (2014), *Reliability makes accounting relevant: a comment on the IASB Conceptual Framework project*, Accounting in Europe, vol. 11:211-217.
5. Beaver, W. H. (1989), *Financial reporting: an accounting revolution* (Vol. 2), Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
6. Benjamin, J.J and Stanga, K. G (1977), *Differences in Disclosure Needs of Major Users of Financial Statements*, Accounting and Business Research, Vol. 7, Iss. 27
7. Botez, D. (2013), *Raportarea integrată – sfârșit sau un nou început pentru raportarea financiară?*, „Audit Financiar” Journal, vol. 98 (2) : 23-29
8. Brannen, L. (2007), *The sustainability reporting evolution*, Business Finance, vol.13(2):4 Retrieved

- from <http://search.proquest.com/docview/210967577?accountid=15533>
9. Bruce, R. (2005), *Leading the move to better standards EVOLUTION OF FINANCIAL REPORTING: The way forward may lie in a twin-track approach using technical reporting and a narrative approach*, Financial Times online at: <http://search.proquest.com/docview/249567801?accountid=15533>
 10. Cascino, S., Clatworthy, M., Garcí'a Osma, B., Gassen, J., Imam, S. and Jeanjean, T. (2014), *Who uses financial reports and for what purpose? Evidence from capital providers*, *Accounting in Europe*, vol.11(2):185–209
 11. Demetrescu, C.G., (1972), *Istoria contabilității*, Editura Științifică Printing House, Bucharest
 12. Downen, Tom, PhD., C.P.A. (2014), *Defining and measuring financial reporting precision*, *The Journal of Theoretical Accounting Research*, vol. 9(2):21-57. Online at: <http://search.proquest.com/docview/1547802227?accountid=15533>
 13. Eccles, R., Cheng, B., Saltzman, D. (2010), *The Landscape of Integrated Reporting Reflections and Next Steps*, Harvard Business School.
 14. Eccles, R., Saltzman, D. (2011), *Achieving Sustainability Through Integrated Reporting*, *Stanford Social Innovation Review*, pp. 55-61
 15. Gomes, D., (2008), *The interplay conceptions of accounting and schools of thought in accounting history*, *Accounting History*, vol. 13 (4): 479-509
 16. Gupta, S. (2013), *Towards Integrated Reporting – The Pivotal Role of IIRC*, *The Global eLearning Journal*, vol. 2:1-16.
 17. Krzus, M. (2011), *Integrated reporting: if not now, when?*, *IRZ*, 6:271-276
 18. Lemarchand, Y. (1994), *Histoire de la comptabilité, éléments d'historiographie comparée*, Actes du XVe congrès de l'Association Française de Comptabilité, Paris-Dauphine, p. 36-51
 19. Loska, T. (2011), *Integrated Reporting – Towards a Framework for a Sustainable International Corporate Reporting*, master thesis, available at: <http://books.google.ro/books?id=YWA2Mgap5hUC&printsec=frontcover&hl=ro#v=onepage&q&f=false>.
 20. Mammatt, J. (2009), *Integrated Sustainability Reporting and Assurance*, CIS Corporate Governance Conference, 1-6 online at: <http://icsa.co.za/documents/speakerPres/JayneMammatt/MammattIntegratedSustainabilityReportingandAssurance.pdf>.
 21. Murphy, M. L. (2014), *Enhancing financial reporting*, *The CPA Journal*, vol. 84(2):16-23. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1507831686?accountid=15533>
 22. Nobes, C. W. (1983), *A judgemental international classification of financial reporting practices*, *Journal of Business Finance & Accounting*, vol. 10(1):1-19.
 23. Nobes, C.W. and Parker, R. (2008), *Comparative International Accounting, Tenth Edition*, Prentice Hall, Pearson Education
 24. Paul André (2014), *Towards a New Conceptual Framework: Here We Go Again!*, *Accounting in Europe*, Vol. 11:1.
 25. Previts, G.J. and Bricker, R. (1994), *Fact and Theory in Accounting History: Present mindedness and Capital Markets Research*, *Contemporary Accounting Research*
 26. Rainey, D.L. (2006), *Sustainable business development: inventing the future through strategy, innovation and leadership*, Cambridge University Press.
 27. Singh, R. (2013), *The evolution of reporting*, *Financial Director*, vol. 38, <http://search.proquest.com/docview/1346847258?accountid=15533>
 28. Singleton-Green, B. (2012), *Commentary: Is the Reporting Model Broken?*, *Australian Accounting Review*, Vol. 20, Iss. 4
 29. Streeter, B. (1998), *Financial reporting's long sleep*, *American Bankers Association. ABA Banking Journal*, vol. 90(5):62
 30. Tschopp, D. and Huefner, R.J. (2014), *Comparing the Evolution of CSR Reporting to that of Financial Reporting*, Springer Science-Business Media Dordrecht
 31. Voina, D., (1932), *Faze din evoluția contabilității*, Cioflec Printing House, Cluj-Napoca
 32. Zeff, S.A. (2013), *The objectives of financial reporting: a historical survey and analysis*, *Accounting and Business Research*, Vol. 43, Iss. 4

33. EFRAG and Conseil National de la Comptabilité – PAAinE (2009), *Elements of the framework debate. The needs of users of financial information. A user survey*, Online at: http://www.anc.gouv.fr/files/live/sites/anc/files/contributed/A_Recherche/C_Travaux%20proactifs_Efrag/2010_2009_2006/PAAinE_Paper_-_The_Needs_of_Users_of_Financial_Information_-_May_2009.pdf
34. English, D. M., & Schooley, D. K. (2014), *The evolution of sustainability reporting*, *The CPA Journal*, vol. 84(3):26-35. Online at: <http://search.proquest.com/docview/1517909089?accountid=15533>
35. European Commission (2002), *Corporate Social Responsibility: A business contribution to Sustainable Development*, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/february/tradoc_127374.pdf
36. GRI (2013), *G4 Sustainability Reporting Guidelines*, online at: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>
37. IAS Plus (2014): www.iasplus.com
38. IIRC (2011), *Towards Integrated Reporting: Communicating Value in the 21st Century*, Online at: http://theiirc.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf
39. KPMG (2011), *Integrated Reporting – Performance insight through Better Business Reporting*, Issue 1. Online at: <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/road-to-integrated-reporting.pdf>

Camera Auditorilor Financiari
af
din România

64226571000013